

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง วิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

The Research and Development of Mpi Race's Cultural Tourism by Using Participatory Action Process : Case Study of Ban Dong, Tambol Suan-Kheun, Muang District, Phrae Province

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2553

จำนวนเงิน 123,000 บาท

หัวหน้าโครงการ

ผู้ร่วมโครงการ

ศิริพร พันธุ์

ประไพพรรณ กิวเกษม

วัฒนา วณิชชานนท์

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

31 / มกราคม / 2555

**วิจัยและพัฒนากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
: กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่**

**The Research and Development of Mpi Race's Cultural Tourism by Using
Participatory Action Process : Case Study of Ban Dong, Tambol Suan-Kheun,
Muang District, Phrae Province**

ศิริพร พันธุลี¹ ประไพพรรณ กิวเกษม² และวัฒนา วณิชานนท์³

Sriporn Phuntulee¹, Praphaiphon Kewkasem²

and Wattana Wanitchanont³

ภาควิชาศึกษาพื้นฐาน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

17 หมู่ 3 ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องกาวย จังหวัดแพร่ 54140

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี 2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี และ 3) เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสม ดำเนินการขึ้นในพื้นที่บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วยแกนนำชุมชนมปี ผู้สูงอายุ เยาวชน นักวิชาการท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนชนเผ่ามปี โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ ส่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตตลอดจนการพึ่งพาตนเองได้

ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพของชนเผ่ามปี มีดังนี้ 1) วัดคงเหนือ 2) ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี 3) สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านและเตาทำกับข้าวโบราณของชนเผ่ามปี 4) วัดคงใต้ 5) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำไม้กวาด 6) ศาลเทวดา ที่ซึ่งมีความสำคัญด้านจิตวิญญาณของชนเผ่ามปี นอกจากนั้นประชาชนในชุมชนมปียังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปีทุกกระบวนการ ดังนี้ 1) จัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี (2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานของชมรมฯ และผู้รับผิดชอบภาระงานของชมรมที่ได้มาจากการเลือกตั้ง (3) กำหนดรูปแบบรายการนำเที่ยวตาม

ศักยภาพและความเหมาะสมของพื้นที่ (4)กำหนดการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแก่สมาชิก ตลอดจน (5)ร่วมสรุปบทเรียนและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลวิจัย ทั้งนี้ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนปีที่เหมาะสมมีรูปแบบกิจกรรมและบริการต่างๆให้นักท่องเที่ยวเลือกใน 2 รูปแบบ ประกอบด้วย 1)โปรแกรมเยี่ยมชมหมู่บ้านสัมผัสนิเวศวิถี วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี แบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน 2)โปรแกรมเยี่ยมชมหมู่บ้าน วัฒนธรรมประเพณี ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดกับชาวบ้านมปี ชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี และร่วมทำบุญค้ำบาตรสัมผัสนิเวศวิถีชีวิตชนเผ่ามปีในยามเช้า เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน

คำสำคัญ : การพัฒนา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชนเผ่ามปี กระบวนการมีส่วนร่วม

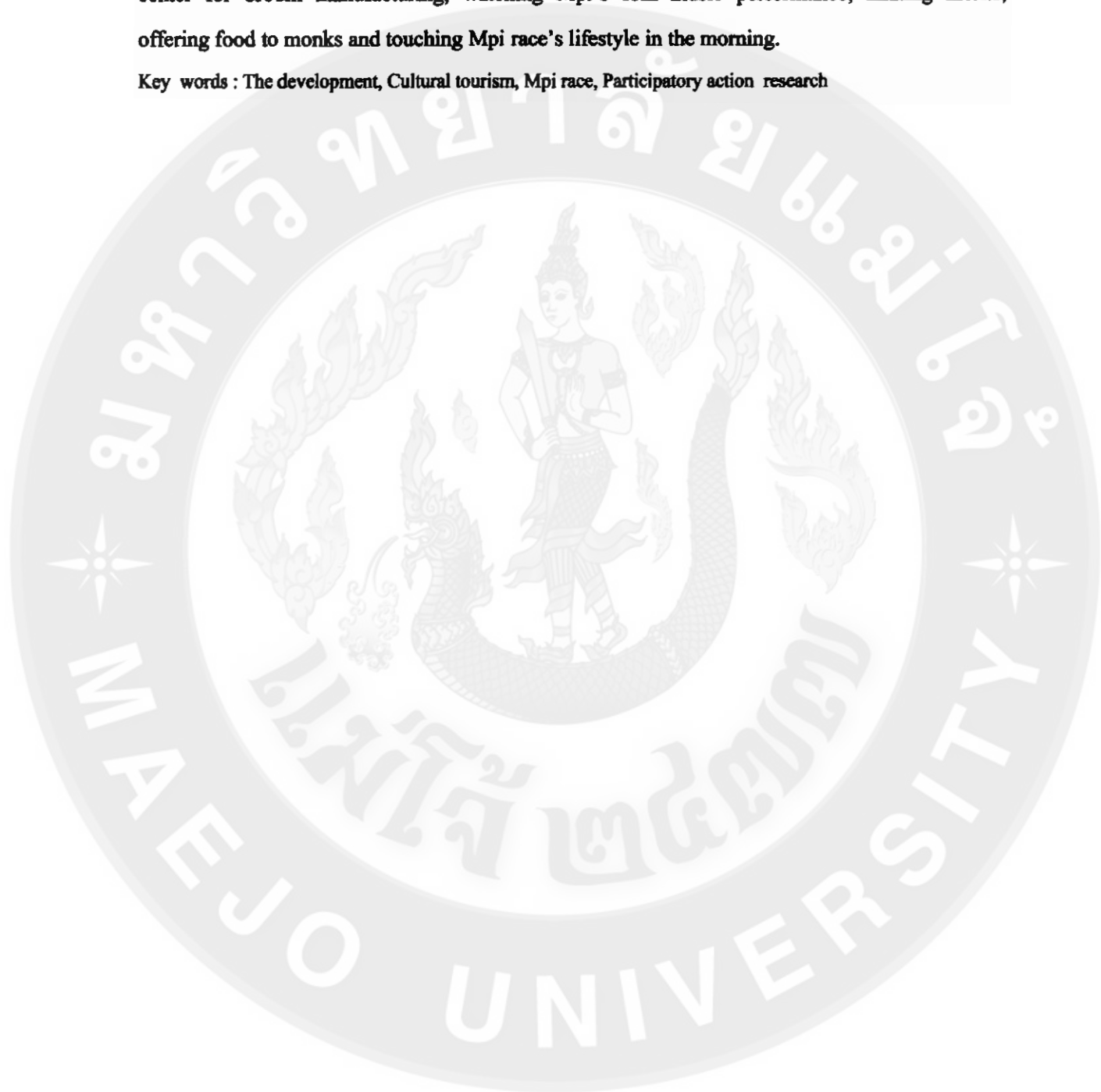
Abstract

The objective of this research was 1) to survey the potential of cultural tourism sites in Mpi race community, 2) to study the participating processes of Mpi race for developing cultural tourism routes of Mpi community and to create the appropriate pattern of Mpi race's cultural tourism management. This research performed in Ban Dong, tambol Suan-Kheun, Muang district, Phrae province. The research methodology used was a qualitative research by employing a participatory action research process (PAR) as tools. The purposive sampling used as samples were such as Mpi race's leaders, elders, youths, local academic that leads to the learning process creation of Mpi race, which the stakeholders in community participated to think, to do, and to develop Mpi race's cultural tourism management process suitable with community context to develop quality of life and be able to self-reliance.

The research result revealed that the potential of cultural tourism sites in Mpi race community were as followed: 1) Dong Nuea temple 2) Mpi race learning center 3) the architecture of the house and the ancient cooking stoves of Mpi race 4) Dong Tai temple 5) local wisdom learning center of broom manufacturing in Mpi community and 6) the angels house which are vital to the spirits of the Mpi race. Moreover, The people in Mpi community participated in the development of Mpi race's cultural tourism routes all of processes were as followed: 1) to set Mpi race's cultural tourism group 2) to determine a flow chart of a group organization which came from an election 3) to define tourism site program along appropriate area 4) to specify the profits of cultural tourism management in community to the members and 5) to summarize lessons of learning stages and to determine the validity of research data. Furthermore, there are 2 patterns of Mpi race's cultural tourism management are as follows: 1) shorter program with in a half day for

visiting lifestyle, culture, and local wisdom of Mpi race and 2) longer program, 1 day and 1 night for visiting Mpi village which included cultural, traditions, Mpi race's local wisdom learning center for broom manufacturing, watching Mpi's folk music performance, making merits, offering food to monks and touching Mpi race's lifestyle in the morning.

Key words : The development, Cultural tourism, Mpi race, Participatory action research

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม:กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูลข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็นและกำลังใจ

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ให้โอกาสในการทำวิจัยและสนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ ภายใต้งบประมาณแผ่นดินปี 2553

ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่กรุณาให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี

กราบขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาสวัดคงเหนือ ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่เอื้อเฟื้อสถานที่จัดกระบวนการเรียนรู้ในการทำวิจัย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีด้วยอภัยยศไมตรีที่อบอุ่นเป็นกันเอง

ขอบคุณแกนนำชุมชน อาจารย์ รักเกียรติ สารทอง นายธีรภพ เขื่อนสี ซาวมปีบ้านคงเหนือ หมู่ 4 ซาวมปีบ้านคงใต้หมู่ 8 แกนนำเยาวชนชนเผ่ามปี ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง กลุ่มแม่บ้าน นักวิชาการท้องถิ่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในชนเผ่ามปี ตลอดจนผู้ที่มีได้เอื้อนาม ที่ได้ให้ความร่วมมือในการร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลด้านต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รายงานการวิจัยสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ช่วยสนับสนุน และให้คำแนะนำในการจัดทำเอกสารต่างๆเป็นอย่างดี

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณครอบครัว และมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ที่มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุน เติมเต็มกำลังใจตลอดมาให้ผู้เขียนจัดทำรายงานการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ศิริพร พันธุลีและคณะผู้วิจัย

มกราคม 2555

คำนำ

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิเช่น การรับค่านิยมภาวะความทันสมัย การรับกระแสบริโภคนิยม ทำให้ชุมชนชนเผ่ามปีไม่สามารถตั้งรับกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ทัน ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ได้เปลี่ยนไป ทำให้เกิดปัญหาการสูญเสียองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาทางเศรษฐกิจ และการโยกย้ายแรงงานของกลุ่มคนหนุ่มสาวมปีเข้าสู่เมือง จากวิกฤตดังกล่าวทำให้ชนเผ่ามปีมองเห็นโอกาสในการแก้ปัญหา โดยการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทุนเดิมของชนเผ่าที่มีอยู่แล้ว แต่ยังคงขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของการแก้ปัญหาของชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนนั้น จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ “ชุมชนชนเผ่ามปี” ก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่น่าเอาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ต้องการนำเสนอแนวคิด กระบวนการ และปลูกจิตสำนึกของผู้คนให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีสืบต่อไป

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำให้เห็นรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชุมชนชนเผ่ามปีเป็นผู้ดำเนินการ และนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และสามารถยกคุณภาพชีวิต ตลอดจนการพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืน

ศิริพร พันธุลีและคณะผู้วิจัย

มกราคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
Abstract	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(4)
คำนำ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญแผนภูมิ	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามหลักของงานวิจัย	2
3. วัตถุประสงค์	2
4. ขอบเขตการวิจัย	2
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
6. นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย	6
1. การท่องเที่ยว	6
2. แนวคิดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน	9
3. กระบวนการมีส่วนร่วม	13
4. กรอบแนวคิดการวิจัย	15
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	19
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	19
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	19
3. การทดสอบเครื่องมือ	20
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	20

	หน้า
5. วิธีการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล	20
6. วิธีการ/ขั้นตอนการวิจัยในชุมชนชนเผ่ามปี	21
บทที่ 4 ผลการวิจัย	24
1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี	24
1.1 บริบทชุมชนชนเผ่ามปี	24
1.2 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปี	47
1.3 ผู้รู้ของชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนมปี	53
2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี	54
2.1 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการสำรวจบริบทชุมชนและวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	54
2.2 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปีและจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมปี	56
2.3 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี อย่างมีส่วนร่วม	62
2.4 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย	64
3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน	64
3.1 ผลที่ชนเผ่ามปีได้รับจากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี	68
3.2 ผลที่ที่บุคคลภายนอกได้รับจากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี	69
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	70
1. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	70
2. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี	71

	หน้า
3. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี	73
4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน	76
5. การอภิปรายผลการวิจัย	78
6. ปัญหาจากการดำเนินการวิจัย	86
4. ข้อเสนอแนะการดำเนินการวิจัย	86
เอกสารอ้างอิง	87
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	97
ภาคผนวก ข ประมวลรูปการทำวิจัย	98
ประวัติผู้วิจัย	103

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	ปฏิทินประเพณี/กิจกรรมทางศาสนา/พิธีกรรมของชนเผ่ามปีตลอดปี	36
ตารางที่ 2	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดจำนวนนับ	40
ตารางที่ 3	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดอวัยวะ	42
ตารางที่ 4	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดเครือญาติ	42
ตารางที่ 5	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำนาม	43
ตารางที่ 6	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำกริยา	44
ตารางที่ 7	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำสรรพนาม	44
ตารางที่ 8	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำวิเศษณ์	44
ตารางที่ 9	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดอาหาร	45
ตารางที่ 10	รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดสัตว์และแมลง	45
ตารางที่ 11	แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมปี ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัด แพร่	46
ตารางที่ 12	ข้อมูลด้านผู้รู้ของชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านชนเผ่ามปี	53
ตารางที่ 13	สถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมชนเผ่ามปี	55

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ 1	กรอบแนวคิดการวิจัย	15
แผนภูมิที่ 2	แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการของชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี	59
แผนภูมิที่ 3	รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชนเผ่ามปี	85

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 1	แผนที่ตั้งชุมชนปี บ้านคงเหนือหมู่ 4 และบ้านคงใต้หมู่ 8	26
ภาพที่ 2	อาชีพการทำไม้กวาดของชนเผ่ามปี	28
ภาพที่ 3	ประเพณีส่งเคราะห์ของชนเผ่ามปี	30
ภาพที่ 4	การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชาศาลเทวดา	30
ภาพที่ 5	ผู้ส่งทรงเทวดาทำการถวายเครื่องสักการะบอกกล่าวต่อเทวดา	31
ภาพที่ 6	เครื่องสักการะพิธีกรรมสังคหะ	32
ภาพที่ 7	ประเพณีสืบชะตา (ไม้ค้ำสี่) ของชนเผ่ามปี	33
ภาพที่ 8	การบูชาข้าวทั้งสี่	34
ภาพที่ 9	ภาพจำลองการทำพิธีอุปคุต	35
ภาพที่ 10	การแต่งกายของสุภาพสตรีชนเผ่ามปี	36
ภาพที่ 11	การแต่งกายของสุภาพบุรุษชนเผ่ามปี	37
ภาพที่ 12	อาหารพื้นบ้านของชาวมปี	37
ภาพที่ 13	ภาษามปี	39
ภาพที่ 14	วัดคงเหนือที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไม้สักโบราณของชนเผ่ามปี	48
ภาพที่ 15	วัดคงใต้	48
ภาพที่ 16	ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี	49
ภาพที่ 17	ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดผลิตภัณฑ์ชุมชนมปี	51
ภาพที่ 18	ศาลเทวดาชนเผ่ามปี	52
ภาพที่ 19	สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี และเตาทำกับข้าวโบราณ (แจงู)ชนเผ่ามปี	52
ภาพที่ 20	ชาวมปีร่วมสำรวจบริบทชุมชนและวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	55
ภาพที่ 21	การประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนมปีเพื่อจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมปี	58
ภาพที่ 22	ชาวมปีร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี	63

	หน้า	
ภาพที่ 23	ชนเผ่ามปีร่วมการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องของงานวิจัย	64
ภาพที่ 24	การจำลองพิธีกรรมสังคหะและภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดซึ่ง เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ ชุมชนมปี	68

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชนเผ่ามปี เป็นชนเผ่าที่อพยพมาทางเทือกเขาแถบทิเบตและจีน ลงมาทางแคว้นสิบสองปันนา และมาตั้งรากฐานอยู่ในประเทศไทย ซึ่งในจังหวัดแพร่ มีเพียง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคงเหนือ หมู่ 4 และบ้านคงใต้ หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน)

จุดเด่นที่สนใจชนเผ่ามปี ก็คือ ชนเผ่ามปีมีตำนานการตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ บ้านคง ตำบลสวนเขื่อนกว่า 300 ปี ลักษณะโดดเด่นของชาวมปี คือ มีการนับถือเทวดา มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาเป็นเวลาหลายร้อยปี นอกจากนั้นชุมชนมปี ณ บ้านคงสวนเขื่อน ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายและมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วัฒนธรรมประเพณีการฝังศพ การบูชาเทวดา พิธีกรรมอุปคุต พิธีกรรมสังกะหะ การทำไม้กวาดดอกหญ้าเป็นอาชีพเสริม อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การประกอบอาหารท้องถิ่นที่ผสมผสานด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิด เช่น ตำเทา แอ็บผักหละ หลามบอน เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้แฝงอยู่ในรูปวิถีทางสุขภาพ จิตวิญญาณ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวิถีพอเพียง ของชาวมปีที่น่าค้นหาและควรค่าแก่การสืบสานต่ออนุชนคนรุ่นหลังถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ามปี อีกทั้ง นายองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อนและชุมชนมปีเองก็เห็นความสำคัญและต้องการอนุรักษ์ความเป็นชนเผ่ามปีให้มีการสืบสานต่อ จึงได้จัดโครงการ “พ่อบ้าน แอ่วเมืองคนมปี” ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อนขึ้น เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2550 ณ โรงเรียนบ้านสวนเขื่อนเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตของชนเผ่ามปี จึงทำให้ชุมชนมปีมองเห็นคุณค่าและศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชนเผ่าตนเองว่ามีความเป็นไปได้ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะทำให้คนภายนอกรู้จักความเป็นตัวตนของชนเผ่ามปีมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการสืบสาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของชนเผ่ามปีที่สำคัญอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของโครงการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เพื่อให้ชุมชนมปีร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นตนเองได้ โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางปัญญาของคนในชุมชน เพื่อสืบสาน ถ่ายทอด และเผยแพร่ภูมิปัญญาความเป็นชนเผ่าของมปีต่อไป อันจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพให้คิด

เป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นสู่การเป็นชุมชนต้นแบบในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบชนเผ่า โดยเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในชุมชนมปีให้คงอยู่ตลอดไป ภายใต้ฐานการคิดของการนำทุนท้องถิ่นมาจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ในด้านการท่องเที่ยวในชุมชนให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด อันจะนำมาสู่การเพิ่มพื้นที่แหล่งเรียนรู้ทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่ามปีและเสริมรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนมปีพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไปในอนาคตได้

1.2 คำถามหลักของงานวิจัย

1.2.1 ชุมชนมปี บ้านดงสวนเขื่อน มีศักยภาพด้านใดบ้างในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.2.2 ชาวบ้านมปีมีส่วนร่วมอย่างไรบ้างในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1.2.3 รูปแบบที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี

1.3.2 เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี

1.3.3 เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

1.4 ขอบเขตในการวิจัย

ในการศึกษานี้ ได้จำแนกขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา : การศึกษานี้จะทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพ ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปีและการหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีโดยให้คนในชุมชนมปีร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ทุกกระบวนการ

1.4.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ : การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษารุ่นชนเผ่ามปี ซึ่งเป็นชนเผ่าที่เหลือน้อยแห่งเดียวในโลก อพยพมาทางเทือกเขาแถบทิเบตและจีนมาอยู่ประเทศไทย ประมาณ 300 ปีมาแล้ว ชาวชนเผ่ามปี มีนิสัยรักสงบ นับถือศาสนาพุทธ แต่ขณะเดียวกันก็นับถือเทวดาคด้วย อยู่ที่บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งมีอยู่เฉพาะ 2 หมู่บ้านในตำบลสวนเขื่อนเท่านั้น ได้แก่ บ้านคงเหนือ หมู่ 4 และบ้านคงใต้ หมู่ 8

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 ได้มรดกเทศก่ท้องถิ่นชนเผ่ามปี เป็นผู้นำเสนอสิ่งศึกษาที่มีอยู่ในชุมชนบ้านคง สวนเขื่อน
- 1.5.2 ได้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในชุมชนมปี
- 1.5.3 คนในชุมชนมปีมีส่วนร่วมในการสำรวจและร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน
- 1.5.4 ได้รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน
- 1.5.5 เป็นห้องเรียนในการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับคนในชุมชนบ้านคงสวนเขื่อนชนเผ่ามปี นักศึกษาและเป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยด้านต่างๆ ของคณาจารย์ ในการวิจัยต่อไป
- 1.5.6 เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน เป็นต้น
 - เป็นองค์ความรู้ในการวิจัยต่อไป
กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนมปี บ้านคง สวนเขื่อน และผู้สนใจทั่วไปด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนในจังหวัดแพร่ และจังหวัดอื่น
 - บริการความรู้แก่ประชาชน
กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชนเผ่ามปี บ้านคง สวนเขื่อน ประชาชนคนทั่วไประดับหมู่บ้าน ตำบล อื่นๆ และระดับจังหวัด
 - เป็นประโยชน์ต่อประชากรกลุ่มเป้าหมาย:
ชนเผ่ามปี บ้านคงสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
 - อื่นๆ (ระบุ)
เป็นประโยชน์แก่ชนเผ่าอื่นๆ เพื่อนำไปปรับใช้และขยายไปยังชุมชนอื่นๆทั้งในจังหวัดแพร่ และ จังหวัดอื่นๆ

1.6 นิยามศัพท์

การวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) หมายถึง งานที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ซึ่งดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มพูนคลังความรู้ ทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ วัฒนธรรม และ สังคม และการใช้ความรู้เหล่านี้ เพื่อประดิษฐ์คิดค้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ๆ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ [ออนไลน์], 2551)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจอยู่ที่ วัฒนธรรม เพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ชนเผ่ามปี บ้าน คง ตำบลสวนเขื่อน จังหวัดแพร่ ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการ บอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับ วัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงาม และประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนมปี ได้ทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ มุ่งเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิด โลกทัศน์ใหม่ๆ ที่กว้างไกลจากการมีประสบการณ์ใน แหล่งวัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ความเป็นอยู่ของผู้คน วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนิน ชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย (สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชนบทบุรี [ออนไลน์], 2551) ผู้ ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของ บุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ตลอดจนแหล่งโบราณสถานประเพณี และศิลปะแขนงต่างๆ

ชนเผ่ามปี

ชนเผ่ามปี (An Mpi race) หมายถึง ชนเผ่าหนึ่ง ซึ่งอยู่ในบ้านคองสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ อพยพมาทางเทือกเขาแถบทิเบตและจีนมาอยู่ประเทศไทย ประมาณ 300 ปีมาแล้ว ชาวมปี มีนิสัยรักสงบ นับถือศาสนาพุทธ แต่ขณะเดียวกันก็นับถือเทวดาคิ้ว ทุกคนจะมีเทวดาอยู่ ในใจ เชื่อว่าทำดีเทวดาจะคุ้มครอง มปีจะเรียกเทวดาว่า “อ่าหล่า” นอกจากนั้นชนเผ่ามปียังมีภาษา

หุดเป็นของตนเองมาเป็นเวลาหลายร้อยปีเป็นภาษาตระกูลทิเบต-พม่า กลุ่มโลโลได้ สาขาย่อยพม่า-โลโล ไม่มีระบบการเขียน มีผู้พูดภาษานี้ในประเทศไทยที่จังหวัดแพร่ คาดว่าอพยพมาจากสิบสองปันนา ประเทศจีน (วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี [ออนไลน์], 2551) มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เช่น วัฒนธรรมประเพณีฝึงศพ การขอทานเพื่อให้อันรู้จักการให้ การปรุงอาหารที่ผสมผสานด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิดแฝงด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบวิถีทางสุขภาพ วิถีทางจิตวิญญาณ

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทุกขั้นตอนในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชนเผ่ามปี ตั้งแต่ค้นหาปัญหา วางแผน ดำเนินการ การได้รับประโยชน์จากการพัฒนา และติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาชุมชนของคนด้วยความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น

บทที่ 2 การตรวจเอกสาร

การตรวจสอบเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในบทนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน กล่าวคือ ตอนที่หนึ่งเป็นเรื่องของแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย (theoretical framework) ตอนที่สองเป็นเรื่องกรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework) และตอนที่สามเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 การท่องเที่ยว

คำว่า “การเดินทาง” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Tour” หากแปลเป็นไทยตรงกับคำว่า “ท่องเที่ยว” เดิมมาจากภาษาฝรั่งเศส ซึ่งภาษาอังกฤษได้นำมาใช้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 สำหรับผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวไป ในประเทศอังกฤษ ได้มีผู้นำคำว่า Tour ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้คำว่า Touriste ต่อมาเกิดคำว่า Tourism ซึ่งหมายถึง “ลัทธิการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา” และเมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น Tourism ก็หมายถึงการท่องเที่ยวทั่วไป (วรรณ วลัยวนิช อ่างใน ประทีป มูลภา , 2546)

นอกจากนั้น ได้มีนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ให้คำจำกัดความและความหมายของการท่องเที่ยวไว้แตกต่างกัน ดังนี้

เสรี วงศ์ไพจิตร (อ่างในศิริ สามสุโพธิ์, 2543) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ต่างๆที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกันและกันของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการรัฐบาล และชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจและต้อนรับจับคู่กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ

ศิริ สามสุโพธิ์ (2543) ได้ให้คำนิยามของคำว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อทำการศึกษาและพักผ่อนหย่อนใจหรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ทั้งทางธรรมชาติและสังคม จนเป็นเหตุดึงดูดใจให้เดินทางและท่องเที่ยวตามแหล่งต่างๆ

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวโดยสมัครใจ ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ วัตถุประสงค์ของการเดินทางก็เพื่อการท่องเที่ยว ความบันเทิงรื่นเริงสนุกสนาน ซึ่งไม่รวมถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจการค้า

การรบ การศึกษา การรักษาพยาบาล การกลับภูมิสำเนา หรือการทำนากอยู่เป็นการถาวร เป็นปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ หรือการกระทำต่อกันของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการรัฐและชุมชน ผู้เป็นเจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจ และการต้อนรับที่อบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน (ประทีป มุลเถา, 2546)

การท่องเที่ยวชุมชน

David A. Fennell (1999) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว แห่งภาควิชาบัณฑิตการและการพักผ่อนศึกษา มหาวิทยาลัยบร็อก ประเทศแคนาดา ได้เสนอแนวคิดการท่องเที่ยวในแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวไม่ควรช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน แต่ควรมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด ด้วยการใช้เทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็น ที่สำคัญยังต้องมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับคนในชุมชน

Fennell ได้เสนอแนะแนวทางใหม่ของการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญต่อ "สิทธิการจัดการชุมชน" ด้วยตัวของคนในชุมชนเอง ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการ ที่รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ในการจัดการท่องเที่ยว การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอแนะดังกล่าว ก็คือ การท่องเที่ยวชุมชน (community tourism) ที่มองเห็นสิ่งที่ชุมชนควรได้รับ เพื่อแลกกับสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องเสียไปในลักษณะของการได้กับได้ (win-win) ทั้งระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐ และคนในชุมชน

นอกจากนั้น Fennell ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน ควรประกอบไปด้วย 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทน มายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชน ในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใด ๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน อย่างไรก็ตามก็ดี แต่ละครอบครัวเจ้าของที่พักเองก็ควรได้รับการฝึกอบรม และเตรียมความพร้อม เพื่อให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยกับครอบครัวของตนเอง

2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน "เพื่อสมาชิกในชุมชน" แคมิโซ่ "เพื่อนักท่องเที่ยว"

3.ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน อันเนื่องมาจากความพยายาม นำความทันสมัยแบบตะวันตก (westernization) เช่น โคคาโคลา แม็คโดนัลด์ มาร์ริออต ฯลฯ เข้ามาสู่ชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับดึงสำนึกร่วมของคนในชุมชนออกไป ด้วยการกลืนสมาชิกในชุมชนให้อยู่กับความทันสมัยดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม ที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกเป็นจำนวนมาก

4.ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึก ในการเคารพและรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ดังนั้น แม้ว่าการท่องเที่ยวบางประเภท ที่พยายามคิดฉลาดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หากแต่ไม่มีกิจกรรมในลักษณะของการสร้างจิตสำนึกดังกล่าว ก็มีอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวชุมชนโดยแท้

5.ต้องเป็นการท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับนานาชาติ นานาภูมิภาค ที่ล้วนอยู่ภายใต้ขนานวัฒนธรรม โดยนัยนี้ การท่องเที่ยวชุมชน ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และไม่มองว่าใคร "เจริญกว่า" และใคร "ด้อยกว่า" ดังเช่นเหตุผลของนักท่องเที่ยวบางประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เดินทางไปประเทศเพื่อนบ้าน ก็เพราะต้องการไปดู "ความล้าหลัง (กว่าตนเอง) เมื่อ 30 ปีที่แล้ว" นั่นเอง

ในปัจจุบันการท่องเที่ยว ได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญ ในฐานะจักรกล ในการขับเคลื่อนภาวะการพัฒนาประเทศ การท่องเที่ยวชุมชนเองก็ไม่ได้ปฏิเสธในประเด็นนี้ หากแต่การกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง จะต้องเป็นการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความเป็นธรรมชาติทั้งสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่ถูกปรุงแต่งเพื่อการท่องเที่ยวน้อยที่สุด (มุขยสฤษดิ์ อนุเกตุช ใน นสพ. ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 31 มกราคม 2547: [ออนไลน์], 2551)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ นอกจากนั้นยังรวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ในรอบปี ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น และได้สัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญในท้องถิ่น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ ได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม บน

พื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว (สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวนานาชาติออนไลน์, 2551)

2.1.2 แนวคิดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมา นั้น เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายนำเงินตราต่างประเทศ โดยสร้างงานสร้างอาชีพให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า และเติบโตอย่างรวดเร็ว นับจากปี พ.ศ.2525 เรื่อยมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีความเจริญทางเศรษฐกิจขึ้นเป็นลำดับ สร้างรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่งมากกว่าสินค้าส่งออก ทั้งสินค้าสิ่งทอและสินค้าเกษตรกรรม ต่อมาในปี พ.ศ.2530 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทย (Visit Thailand Year) เป็นครั้งแรกแม้ว่าททท.ได้วางแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ เพื่อป้องกันผลกระทบ ต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อาจเกิดคู่กัน โดยมีนโยบายหลักในข้อ 3 ว่า “อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดี ที่สุด” แต่ผู้ประกอบการหลายรายมิได้ปฏิบัติตามแผนฯ แต่กลับมุ่งใช้ทรัพยากรกันอย่างฟุ่มเฟือย ขาดจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ขาดการรับผิดชอบต่อส่วนรวม ละเลย และละเมิดต่อกฎระเบียบ กฎหมาย ในที่สุดประมาณปี พ.ศ. 2528 – 2529 เมืองหลักทางการท่องเที่ยว หลายแห่ง ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาสิ่งแวดล้อมอุปโภค (น้ำ ไฟ โทรศัพท์) ไม่เพียงพอ ในเมืองต่างๆ เช่น เมืองพัทยา เกาะเสม็ด ตาม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ททท.

หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุก รูปแบบที่ยั่งยืน ตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ไว้ดังนี้การจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ (Using Resource Sustainable) หมายถึงผู้รับผิดชอบ การพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทาง วัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้อง กำเนินถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงการสงวนรักษา

คุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความผาสุก รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนานตัวอย่างการอนุรักษ์ป่าไม้ เราสามารถเข้าไปตัดต้นไม้ที่แก่สามารถใช้งานได้หรือเก็บหน่ออ่อน ไปกินเป็นอาหาร ได้กอละ 2-4 ต้น โดยทิ้งหน่ออ่อนไว้กอละ 3-4 หน่อและปล่อยให้มันเติบโตต่อไปเป็นต้นแก่ เพื่อเก็บไว้ใช้ต่อไปได้ หรือการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ควรจัดงานในรูปแบบเดิมที่ปู่ย่าตาทวดเคยจัดกัน การเล่นน้ำควรเป็นไปอย่างสุภาพใช้ขันตกรดที่ควักกัน (มิใช่ใช้ถังยกสาด อันเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ)

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากร ชุมชนความีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ หากคิดให้ลดการใช้ไม้ลงโดยใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้ายไม้สร้างเสริมประกอบก็เป็นการลดการใช้ไม้ หรือลดการตัดต้นไม้ลงได้ เป็นต้น หรือกรณีที่สร้างอาคารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการจะต้องวางแผนก่อสร้างอาคารให้ได้รับแสงสว่างธรรมชาติมากที่สุด อาจใช้วัสดุโปร่งแสงประกอบ เพื่อลดการใช้แสงสว่างจากไฟฟ้า โรงแรมบางแห่งออกแบบห้องคือฟที่ซ้อปให้มีพื้นที่ใช้สอย 2 บริเวณ คือพื้นที่เป็นระเบียบมีแสงสว่างและลมพัดผ่านได้ตลอดเวลา อีกส่วนหนึ่งในอาคารใช้เครื่องปรับอากาศ ซึ่งนับเป็นการจัดการที่ลดการใช้พลังงานไฟฟ้าได้ การใช้เชื้อเพลิงและไฟฟ้าอย่างประหยัดนั้น อาจหาพลังงานจากธรรมชาติทดแทนได้ เช่น การใช้กังหันลม การใช้เซลล์พลังงานแสงอาทิตย์ และการใช้กระเบื้องใส เป็นต้น การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดการใช้พลังงานไฟฟ้านั้นมีส่วนช่วยในการลดค่าใช้จ่าย หรือลดต้นทุนการผลิตทำให้ธุรกิจมีผลกำไรมากขึ้นส่วนการลดการก่อของเสีย อาทิ ขยะปฏิภูดังกล่าววิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ซึ่งขยะแห้งอาจนำเข้าระบบการหมุนเวียนการใช้ (Reuse) การใช้ซ้ำ (Renew) และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ส่วนขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลาย เพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก การปีนหน้าผา เป็นดิน หรือหมู่บ้านวัฒนธรรม และแหล่ง โบราณคดี อาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัวหรือควาย การทำเส้นทางจักรยานให้นักท่องเที่ยว ชีชมรอบหมู่บ้าน การเป็นอาสาสมัครนักโบราณคดีขุดค้น ขุดแต่งแหล่ง โบราณคดีโดยมีนัก โบราณคดีสอนหลักการเบื้องต้นให้ เป็นต้น

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planing) ผู้รับผิดชอบการพัฒนา การท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักงานโยธาและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพ เพิ่มขึ้น

5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงาน ราชการ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของ ทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยว เดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การหาผลิตภัณฑ์และ กิจกรรมใหม่ ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาล ปัจจุบันก็เพื่อการขยายฐานสร้างรายได้เสริมให้กับท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงาน ร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน ร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้อง ประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นด้วย

7. หมั่นประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุม

ปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน เช่น การกำหนดราคาค่าบริการรถโดยสาร หรือรถรับจ้างในท้องถิ่น ควรเป็นราคามาตรฐานเดียวกันหรือการใช้ที่สาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำดิบเพื่อบริโภคจากแหล่งเดียวกัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารให้รู้วิธีการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล การฝึกแม่บ้านให้การต้อนรับแบบโฮมสเตย์ การอบรมนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร อบรมนักท่องเที่ยวอาสาสมัครด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ให้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา : [http://www.stou.ac.th/ Tourism](http://www.stou.ac.th/Tourism))

2.1.3 กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Action Process) เป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่เน้นให้คนในชุมชนสามารถรวมตัวกันในรูปแบบขององค์กรประชาชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนด้วยระบบข้อมูล ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของข้อมูล เพราะ

ข้อมูลจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไป ได้ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ 1).ในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนต้องไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและถูกต้อง 2). เน้นการจัดการชุมชนและการมีส่วนร่วมในรูปของการรวมตัวเป็นองค์กรของคนในชุมชน 3).ให้คนในชุมชนคิดและตัดสินใจโดยตนเอง โดยไม่มีการครอบงำและมีบทบาทในทุกขั้นตอน 4). เป็นการผสมผสานแนวความคิดของการจัดการชุมชน(Community Organization)และการเรียนรู้ของชุมชนเข้าด้วยกัน (Problem Base Learning) 5). มีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ระยะก่อนทำการศึกษาวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
- การบูรณาการนักวิจัยเข้ากับชุมชน
- การศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
- การเผยแพร่แนวความคิดแก่ชุมชน

5.2 ระยะดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกับชุมชน
- การฝึกอบรมทีมวิจัยของชุมชน
- การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและกำหนดแนวทางออกด้วย
- การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- การวิเคราะห์ข้อมูล
- การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน

5.3 ระยะการจัดทำแผนงาน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การฝึกอบรมทีมงานวางแผนชุมชน
- การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม
- การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน
- การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
- การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

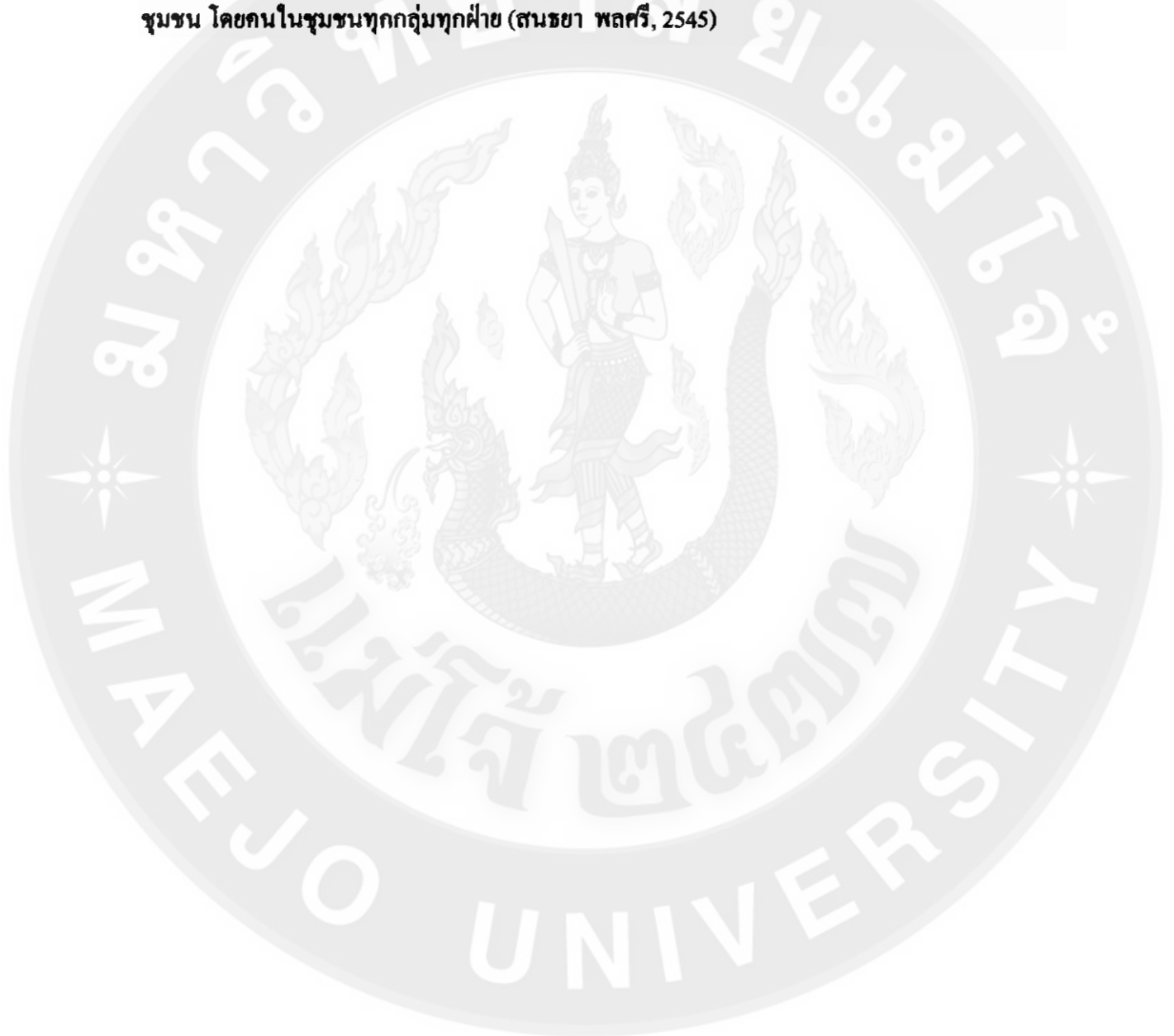
5.4 ระยะการปฏิบัติงานตามแผน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานในรูปของอาสาสมัคร
- การฝึกอบรมทักษะในการปฏิบัติงานให้กับทีมงาน

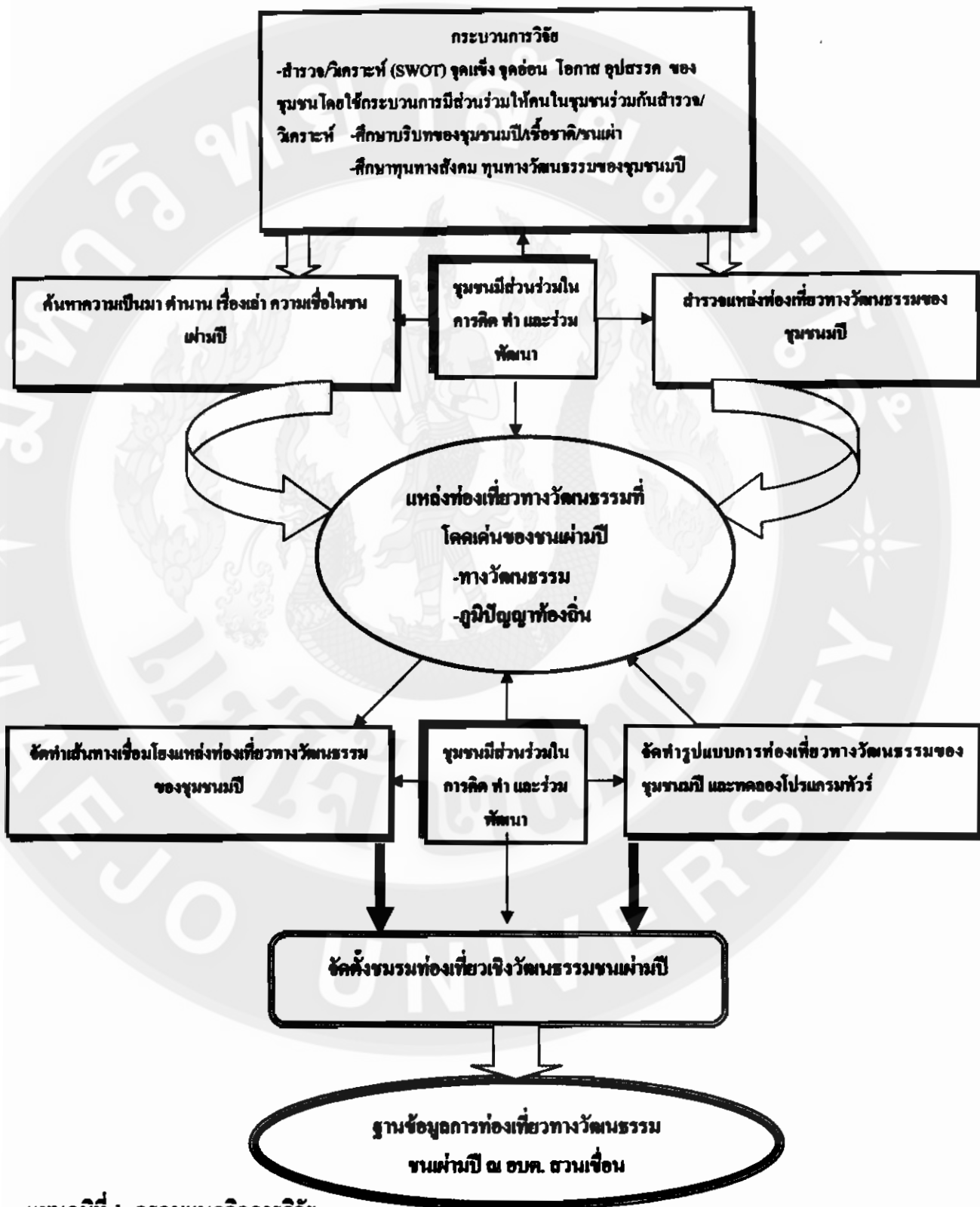
5.5 ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

- การกำหนดทีมงานติดตามและประเมินผลของชุมชน

- การฝึกอบรมความรู้และเทคนิคในการติดตามและประเมินผลงาน
- ติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติงานทุกระยะ
- นำข้อมูลเสนอต่อที่ประชุมของชุมชน เพื่อรับทราบและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งจะ
ทำให้เป็นผลงานที่เกิดจากความพยายามร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญห
ของชุมชน โดยคนในชุมชนทุกกลุ่มทุกฝ่าย (สนธยา พลศรี, 2545)

2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คารุณี บุญธรรม (2546) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยา จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนม้งบ้านน้ำเค-सानก้วย มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก สวนสมุนไพร ของเถาหัว องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การจักสาน การประดิษฐ์เครื่องเงิน การแปรรูปสมุนไพร การประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา และมีกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมชุมชน แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตซึ่งจากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาลปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการ การท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านและกลุ่มเยาวชน และเด็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป (http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=RDG44N 0023)

ณัฐณิย์ ทวีผล ได้ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง: กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่างานวิจัยฉบับนี้เป็น การศึกษาถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ป่าเมี่ยงซึ่งดำเนินธุรกิจ การท่องเที่ยวภายใต้กระแสนโยบายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนดังกล่าวมี ศักยภาพตลอดจนความพร้อมในด้านสิ่งดึงดูดใจทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยอาศัยแนวคิด ที่สำคัญในการวิเคราะห์ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดนิเวศวิทยา เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และแนวคิดการมีส่วนร่วมของ ชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นสำคัญในการศึกษา คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิธีคิดและวิธีการ ในการบริหารรวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนประสบ และกระบวนการเรียนรู้ และการปรับตัวเพื่อจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของ

ท้องถิ่นผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการสนทนากลุ่ม พบว่าชุมชนมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีการจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้เสริม สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งยังสามารถเป็นรูปแบบการบริการการท่องเที่ยวและเป็นทางเลือกในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป ข้อค้นพบที่สำคัญของงานศึกษานี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง ชุมชนบ้านแม่กำปองมีการผสมผสานแนวคิดและแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งจากมุมมองทางวิชาการ องค์กรของรัฐ และองค์กรธุรกิจเอกชน กระทั่งกลายเป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบและกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

ประเด็นที่สอง บทบาทของ “เมียขง” และ “ป่าเมียขง” ในชุมชนบ้านแม่กำปองได้เพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นสินค้าสำหรับบริโภคซึ่งสร้างรายได้หลักแก่ทุกครัวเรือน ให้สามารถเป็นสินค้าสำหรับธุรกิจบริการ ซึ่งสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการสร้าง “มูลค่า” ให้เกิดขึ้นในระบบ “คุณค่า” ของระบบนิเวศเกษตร ป่าเมียขง และ “มูลค่า” ที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้ชุมชนเกิดความตระหนักใน “คุณค่า” ของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้แก่ ชุมชนควรมีความพยายามจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการเน้นย้ำให้การท่องเที่ยวเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในการสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังต้องมีศักยภาพในการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากมุมมองของสมาชิกในชุมชน อันจะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ในอนาคต ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลกระทบที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีต่อชุมชน และแนวโน้มการเติบโตของอาชีพผลิตเมี่ยงเพื่อเข้าสู่ตลาดบริโภคและตลาดบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงแนวทางการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนต่อไป (ฉัฐฉิย์ ทวีผล [ออนไลน์], 2550)

อุคร วงษ์ทับทิม และคณะ (อ้างใน สินธุ์ สโรบล, 2546) ได้กล่าวในโครงการ “ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่สี อำเภอป่า จังหัดแม่ฮ่องสอน” ว่า การดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ประชาชนทุกคนล้วนเป็นเจ้าของทรัพยากร การจะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น และมีฉันทานุมัติของคนในท้องถิ่น ให้

ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงตั้งแต่ต้น โดยเริ่มจากการประชุม ระดมความคิด วางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางดำเนินงาน ประเมินผลงาน และรับผลประโยชน์

ไกรสิทธิ์ สิริโชค (อ้างใน สินธุ์ สโรบล, 2546) ได้ยกตัวอย่างกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่าอย่างมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวของชนเผ่าตนเอง นอกจากนั้นยังใช้กฎจารีต พิธีกรรม ประเพณี แผนงานท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือบริหารจัดการในชุมชนด้วย มีการจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว โดยนำเข้ากลุ่มท่องเที่ยวร้อยละ 60 พัฒนาโรงเรียนร้อยละ 15 พัฒนาชุมชนร้อยละ 15 สนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 10 เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการคิดโดยชุมชน ทำโดยชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงบรรยาย เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ทัศนศึกษา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีชาวบ้าน และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยกรอบการเก็บข้อมูลที่ศึกษาจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างประชาชนชนเผ่ามปีในบ้านคงเหนือและบ้านคงใต้ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชนเผ่ามปีที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 80 คน ซึ่งเป็นชนเผ่ามปี มีอยู่ 2 หมู่บ้านในตำบลสวนเขื่อน ได้แก่หมู่บ้านคงเหนือ (หมู่ 4) และหมู่บ้านคงใต้ (หมู่ 8)

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 80 คน โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดเป็นรายบุคคล เพื่อการ ได้มาซึ่งข้อมูลทีละเอียดครบถ้วนและตรงประเด็นที่สัมภาษณ์ ซึ่งได้แก่ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโสหรือผู้ที่คุ้นเคยและอาศัยอยู่ในชุมชนชนเผ่ามปีมาเป็นเวลานาน ผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐ และสมาชิกในชุมชนชนเผ่ามปีอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีอยู่ 2 หมู่บ้านในตำบลสวนเขื่อน ได้แก่หมู่บ้านคงเหนือ (หมู่ 4) และหมู่บ้านคงใต้ (หมู่ 8) กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 3.1.1 ชาวบ้าน/อาสาสมัคร ในชุมชนชนเผ่ามปีที่ร่วมดำเนินการ
- 3.1.2 เยาวชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง ในชุมชนชนเผ่ามปี
- 3.1.3 ตัวแทนหน่วยงานในชุมชนชนเผ่ามปี ทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมสะท้อนกลับ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ที่ผสมผสานการใช้เทคนิคในกระบวนการพัฒนาหลายวิธี ได้แก่ เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย (focus group discussion) เทคนิค SWOT Analysis กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การการระดมสมอง การฝึกปฏิบัติจริง เป็นต้น

3.3 การทดสอบเครื่องมือ

ข้อมูลในขั้นตอนการวิจัยนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงต้องมีการตีความและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในข้อมูลที่ได้มา กล่าวคือ ควรตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับการตีความของผู้วิจัย เกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่างๆ กับความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่างๆ ของข้อมูล ทั้งการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) นอกจากนี้ข้อมูลต่างๆที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่างๆ ต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ ทุกขั้นตอน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้น และสัมภาษณ์เชิงลึกจากชาวบ้านชนเผ่ามปี หมอเมือง ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชนในชุมชนชนเผ่ามปี รวมถึงหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน โรงเรียนวัดคงเหนือ สถานีอนามัย วัดคงเหนือและวัดคงใต้ ตลอดจนนักวิชาการท้องถิ่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือได้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชน โดยมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการศึกษาเรียนรู้และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้คนในชุมชนชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการคิด ทำ แก้ปัญหา พัฒนา ประเมินผล ร่วมกับนักวิจัย

3.4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการศึกษาเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลด้านสถิติต่างๆ แผนที่ ข้อมูล กษร 2 ค. ข้อมูล จปฐ. สิ่งตีพิมพ์ วารสาร บทความวิจัย ตลอดจนเอกสารต่างๆในชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชนเผ่ามปี

3.5 วิธีการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) พิจารณาจากข้อมูลเอกสาร และข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในพื้นที่เป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละกิจกรรมนำมาจัดระเบียบข้อมูลใหม่ โดยการจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การศึกษาและ กิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ควมคู่บริบท รวมทั้งเปิดเวทีสรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งมีชุมชนและทีมวิจัยร่วมวิเคราะห์ กำหนดคำชี้วัด และประมวลผลร่วมกัน โดยยึด

ประชาชนในชุมชนชนเผ่ามปีเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3.6 วิธีการ/ขั้นตอนการวิจัยในชุมชนชนเผ่ามปี

การวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ ใช้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ของคนในชุมชนชนเผ่ามปีร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี เพื่อพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี และร่วมจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนชนเผ่ามปีร่วมกัน โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนาด้วยคนในชุมชนชนเผ่ามปีเอง ผ่านการจัดเวทีพูดคุยสะท้อนปัญหาสู่แนวทางแห่งปัญญาร่วมกัน มีวิธีการดำเนินการวิจัย 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ทบทวนบริบทของชุมชนมปีภาพรวม

การดำเนินการขั้นนี้มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้วิจัยและสมาชิกในชุมชนชนเผ่ามปีเพื่อทราบถึงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนชนเผ่ามปี ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนชนเผ่ามปี โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอข้อมูลศักยภาพชุมชนชนเผ่ามปีแก่คณะวิจัยและชาวบ้าน ได้รับทราบ โดยจัดเวทีชาวบ้านในการค้นหาบริบทชุมชน/ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกันก่อให้เกิดองค์ความรู้ และคนในชุมชนรู้จักชุมชนของตนเองดีขึ้น

สำหรับวิธีการศึกษาบริบทของชุมชนชนเผ่ามปี มี 2 วิธี ดังนี้

1) ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม เศรษฐกิจ

2) การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนชนเผ่ามปี

สำหรับวิธีการศึกษาบริบทของชุมชนชนเผ่ามปี มี 2 วิธี ดังนี้

(1) ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง : โดยการศึกษาของมูลพื้นฐานจากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่สำคัญทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอเกี่ยวกับชนเผ่ามปี ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษาในภาพรวม รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสถิติต่างๆ แผนที่ ฯลฯ ของหน่วยงานราชการทั้งในระดับอำเภอเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม สุขภาพ ฯลฯ และประมวลข้อมูล จากข้อมูล กชช 2 ค. ข้อมูลปฐ. และ ทบทวงงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่ามปี เพื่อวิเคราะห์ทุนทางสังคม อุปสรรคและปัญหาด้านการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเบื้องต้น

(2)จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์การ เปลี่ยนแปลงบริบทชุมชนชนเผ่ามปี

ขั้นตอนที่ 2 : จัดเวทีสำรวจและศึกษาวัฒนธรรมในชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน

การดำเนินการขั้นที่สองนี้ เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนชนเผ่ามปีในการจัดเวทีสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนชนเผ่ามปีโดยเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในคิดวิเคราะห์ปัญหา สรุปประเด็นปัญหาด้านต่างๆ ร่วมกัน โดยเชิญตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านคงเหนือ และหมู่บ้านคงใต้ ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เข้าร่วมการจัดเวทีครั้งนี้ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มเยาวชนในเขตบ้านคงเหนือ และบ้านคงใต้ซึ่งเป็นชนเผ่ามปี ผู้ใหญ่บ้านคงเหนือ และ ผู้ใหญ่บ้านคงใต้ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคงเหนือ และเจ้าอาวาสวัดคงเหนือ และวัดคงใต้ เป็นต้น ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากสมาชิกในชุมชนชนเผ่ามปี

ขั้นตอนที่ 3 : ร่วมจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี

การดำเนินการในขั้นที่สามนี้ เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและคนในชุมชนมปี ร่วมกันระดมความคิด เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พื้นที่ 2 หมู่บ้าน (บ้านคงเหนือ และบ้านคงใต้) รวมถึงร่วมกันจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปี

ขั้นตอนที่ 4 : ร่วมจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีและทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

การดำเนินการในขั้นที่สี่ เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนในการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีและจัดกิจกรรมทดลอง โปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อฝึกทักษะการนำเที่ยวจริงแก่แกนนำชุมชนชนเผ่ามปี เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยให้คนในชุมชนชนเผ่ามปีบริหารจัดการกันเอง โดยร่วมเรียนรู้ปัญหาอุปสรรคและร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในการท่องเที่ยวในชุมชนให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 : จัดเวทีชาวบ้าน เชิญแกนนำชุมชนปี ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านชุมชนปี ร่วมจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปีขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการในขั้นที่ห้า คณะนักวิจัยเป็นเสมือนที่เลี้ยงที่คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปีเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนปีเท่านั้น สำหรับกระบวนการจัดโครงสร้างคณะกรรมการทำงานเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนปีอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนปีที่จะคัดเลือกกันเอง โดยให้คนในชุมชนร่วมคิดร่วมตัดสินใจผ่านเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 6 : จัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนปี บ้านคางสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

การดำเนินการในขั้นที่หก เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนผ่านปีโดยสมาชิกในชุมชนปีเป็นผู้ร่วมให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ส่วนคณะวิจัยเป็นผู้นำข้อมูล เพื่อเป็นเวทีเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบชนเผ่าแก่ชุมชนอื่นๆ มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่สามารถแลกเปลี่ยนได้บนเว็บไซต์เพื่อใช้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนปฏิบัติอื่นๆที่มีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบชนเผ่าสู่การพึ่งตนเอง

ขั้นตอนที่ 7 : จัดเวทีสรุปบทเรียนที่ได้/คืนความรู้สู่ชุมชน

การดำเนินการในขั้นที่เจ็ด เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนผ่านปีเพื่อให้คนในชุมชนผ่านปีร่วมตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการวิจัย กระจกและสร้างจิตสำนึกการพึ่งตนเองด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนปี และการท่องเที่ยวแบบชนเผ่าอื่นๆ ที่สนใจต่อไป

ขั้นตอนที่ 8 : จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อแหล่งทุน

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนชนเผ่ามปีในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ผู้การพัฒนาให้ชุมชนชนเผ่ามปีมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ด้วยตัวชุมชนเองในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการวิจัยจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อสำรวจศึกษาภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี
- 3) เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

4.1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : ศึกษาภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ แกนนำเยาวชนชนเผ่ามปี กลุ่มแม่บ้าน พระ ครู ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน จำนวน 80 คน แบ่งเป็น 8 กลุ่มๆ ละ 10 คนโดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมค้นหาจุดเด่น/ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปีผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี ดังต่อไปนี้

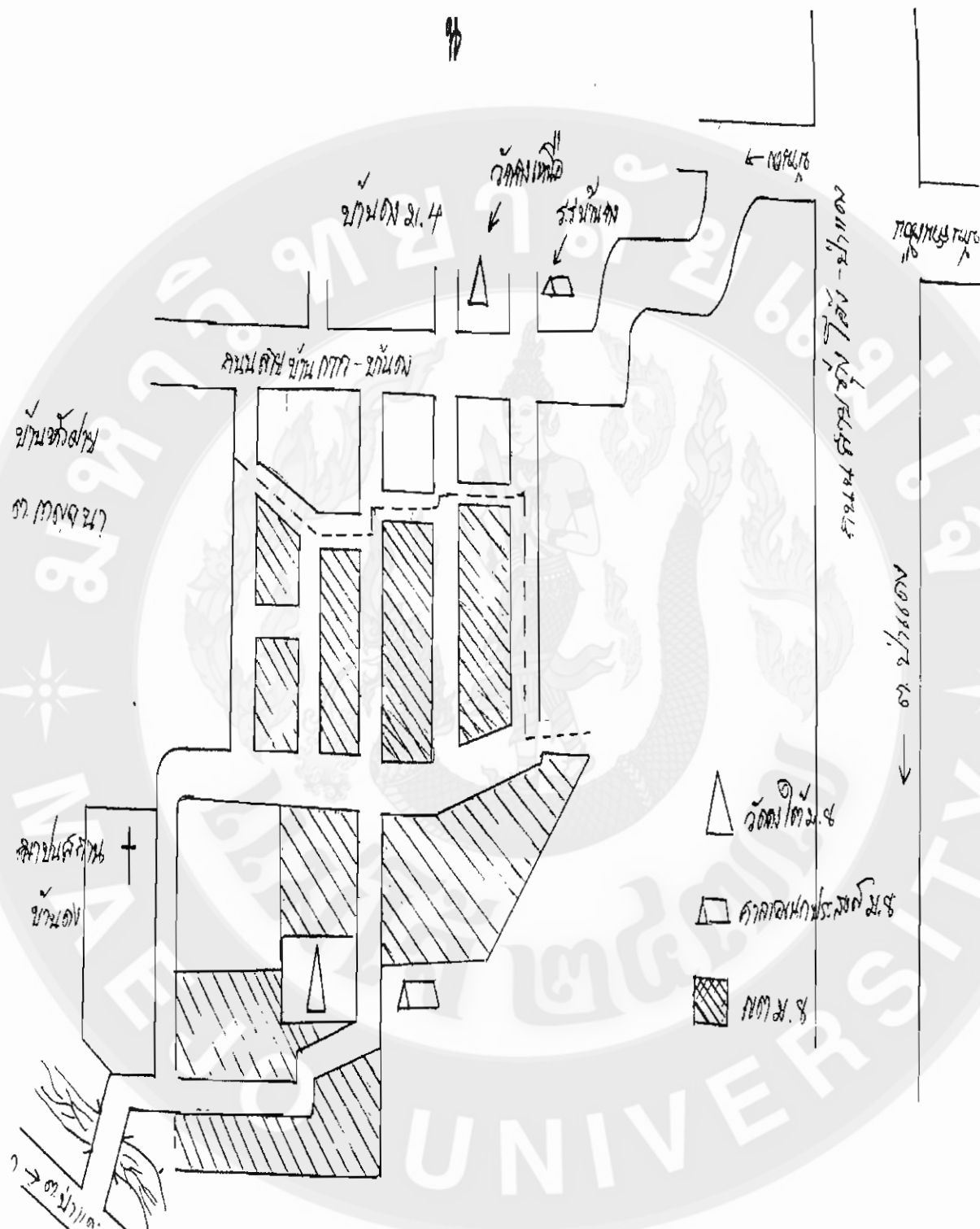
4.1.1) บริบทชุมชนชนเผ่ามปี

ชนเผ่ามปี ตั้งรากฐานอยู่ ณ หมู่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นชุมชนชาวมปีที่มีภาษาพูดเป็นภาษามปี แต่ไม่ปรากฏอักษรตัวเขียน ชนเผ่ามปีเป็นชนเผ่าเชื้อสายไทไตตระกูลภาษาแม่ คือ ภาษาจีน -- ทิเบต ตามเดิมอาศัยอยู่ที่ทิเบตตอนใต้ แล้วภายหลังได้อพยพมาอาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาตอนใต้ของจีน ปัจจุบันคือ เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนานของจีน เมื่อหลายร้อยปีก่อนชาวบ้านดงได้อพยพจากสิบสองปันนาเข้าสู่ประเทศไทย และอาศัยในเมืองพรหมของลาวต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2189 (เป็นปีที่สร้างวัดคงได้วัดแห่งแรกของ

ชาวบ้านคงตามหลักฐานกรมการศาสนา) ชาววมปีได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยและแบ่งเป็น 2 พวก พวกหนึ่งแยกไปตั้งรกรากที่คอกยลึงกา บ้านเสือกิน ปัจจุบันคือบ้านสะเก็น ตำบลยอค อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และอีกพวกอพยพมาอยู่ที่ ตำบลสวนเขื่อน ปัจจุบันคือ บ้านคงเหนือหมู่ที่ 4 และบ้านคงใต้หมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ส่วนคำว่าบ้านคง สันนิษฐานว่าชาวพื้นเมือง คือ ชาวบ้านทั่วไปคงเห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านคงในระยะเริ่มแรกแตกต่างจากชาวพื้นเมืองทั้งทางด้านภาษา ด้านวัฒนธรรม ประเพณีและการทำมาหากินเลี้ยงชีพ ชาวพื้นเมืองเดิม ซึ่งมีความเจริญกว่าก็มองว่าคือขบวนการคนป่าคงและบรรพบุรุษของชาวบ้านคงอพยพเข้ามาอยู่ก็หักล้างทางตั้งบ้านเรือนและทำเป็นที่ที่เพาะปลูกชาวบ้านใกล้เคียงจึงเรียกเป็นบ้านคงตามสภาพพื้นที่ แต่เดิมชาวบ้านคงจะแต่งงานกันเฉพาะในชนเผ่าเดียวกันเท่านั้น

ต่อมาก็มีชาวบ้านใกล้เคียงเข้าไปแต่งงานกับชาววมปี แล้วชุมชนบ้านคงก็ขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ กลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ ในที่สุดมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านและมีการสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดคงเหนือ เมื่อ พ.ศ.2490 ทางราชการได้ให้แยกโรงเรียนจากวัดและยกฐานะขึ้นเป็นโรงเรียนประชาบาลเริ่มแรกให้ครูชนเผ่าวมปีเป็นผู้สอนก่อน ภายหลังจึงบรรจุครูจากที่อื่นเข้าไป

แม้ว่าชาววมปีจะมีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และยังคงใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน แต่ไม่มีตัวเขียนที่จะใช้บันทึกเรื่องราวองค์ความรู้และภูมิปัญญาต่างๆ ของบรรพชน ประกอบกับการติดต่อสื่อสารกับคนเมืองหรือคนภายนอก นับวันจะยิ่งมากขึ้น หากไม่มีการสร้างระบบตัวเขียนอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกเรื่องราวดังกล่าว คาดว่าอีกไม่นานภูมิปัญญาของชาววมปีจะเสื่อมหายไปตามกาลเวลา หรือไม่สามารรถถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าไปสู่คนรุ่นหลังได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ที่ผ่านมาชาววมปี (บ้านคง) ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดย พระครูวิจิตรศัลยาคม เจ้าอาวาสวัดคงเหนือ เจ้าคณะตำบลสวนเขื่อน ได้เป็นแกนนำร่วมกับชาววมปีในหมู่บ้านในการริเริ่มจัดทำระบบตัวเขียนที่จัดทำด้วยตนเองและยังไม่เป็นระบบที่สมบูรณ์ เพราะไม่สามารถถ่ายทอดเสียงภาษามปีได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากเป็นการจัดทำโดยใช้ประสบการณ์ของการเป็นเจ้าของภาษาไม่ได้อิงหลักความรู้ทางวิชาการหรือทางภาษาศาสตร์แต่อย่างใด ดังนั้นชาววมปีจึงเห็นว่าหากมีการใช้หลักภาษาศาสตร์พัฒนาระบบตัวเขียนภาษามปี โดยชาววมปีจะเข้ามามีส่วนรวมในการทำงานวิจัยดังกล่าวโดยตรงร่วมกับวิชาการทางภาษาศาสตร์ จะส่งผลให้มีการพัฒนาตัวเขียนภาษามปีอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลต่อการบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาววมปีในด้านต่างๆ รวมทั้งมีส่วนช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูถ่ายทอดภาษามปีไปสู่ชาววมปีรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1 แผนที่ที่ตั้งชุมชนมณี บ้านดงเหนือหมู่ 4 และบ้านดงใต้หมู่ 8

จำนวนประชากร

ปัจจุบันกลุ่มคนมปี ได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน และได้มีการสำรวจจำนวนประชากรมปีไว้ว่า จำนวนประชากรชาวมปี บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีจำนวน 180 หลังคาเรือน 1,500 คน และชาวมปี บ้านสะเก็น อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีจำนวนประมาณ 2,000 คนรวมแล้วพบว่ามีชาวมปีในเมืองไทยเหลืออยู่เพียง 3,500 คนเท่านั้น

สภาพทั่วไปของชุมชนมปี

ชุมชนมปีมีผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งและแต่งตั้งจากอำเภอเมืองแพร่ บ้านคงเป็นชุมชนผสม โดยมีชาวมปีเป็นคนส่วนใหญ่ มีคนไทยเหนือหรือคนเมืองปะปนอยู่แต่มีจำนวนน้อย ในชุมชนมีวัดในพุทธศาสนาจำนวน 2 วัด คือ วัดคงเหนือ เป็นวัดใหญ่และเก่าแก่ สร้างขึ้นโดยชาวมปีเองเมื่อประมาณปีเกือบสองร้อยปี ปัจจุบันมีพระภิกษุจำนวน 6 รูป อีกวัดหนึ่งคือ วัดคงไค้นอกจากวัดแล้ว ยังมีโรงสีจำนวน 2 โรง เป็นโรงสีขนาดกลางที่มีชาวมปีเป็นเจ้าของเอง และมีโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 2 โรงเรียน

ที่อยู่อาศัย

สภาพบ้านเรือนของคนมปีในอดีตอยู่กันอย่างเรียบง่าย ลักษณะเหมือนบ้านคนไทยภาคเหนือ หันบันไดไปทางทิศตะวันออก การนอนจะหันหัวไปทางทิศตะวันตก บนหิ้งพระในบ้านจะหันหน้าพระพุทธรูปไปทิศเหนือ บ้านเรือนแต่ละหลังตั้งอยู่ชิดกัน มีอาณาบริเวณของบ้านเพียงเล็กน้อย นิยมสร้างบ้านยกพื้นสูง ได้ดูแลเอาไว้เก็บเครื่องใช้ในการเกษตร และนั่งนอนเล่นในคอนกลางวัน ภายในชุมชนมีคั้นไม้ผลขึ้นแซมประปราย และมีนาข้าวและไร่แยกออกไปต่างจากที่ตั้งหมู่บ้าน

ลักษณะทางสังคม

คนมปีบ้านคงมีการรวมตัวกันแบบสังคมนิยม ก่อตัวคือ การเข้ามาอยู่ร่วมกันของญาติพี่น้องโดยมีระบบเครือญาติเป็นตัวเชื่อม ผู้นำชุมชนเป็นผู้ชายที่สืบทอดตำแหน่งมาโดยมีขาดคอนเรียกว่า “ถ้าหั่ว” ชนมปีมีกฎระเบียบทางสังคมที่เด่นชัดและคล้ายคลึงกันสังคมในระดับพื้นฐานทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสืบสกุลทางฝ่ายชาย การสืบทอดตำแหน่งผู้นำตามสายเลือด การยกย่องฐานะของผู้ชายว่าสูงกว่าผู้หญิง การห้ามการแต่งงานระหว่างสมาชิกในสกุลเดียวกัน เป็นต้น

การคมนาคมและสาธารณูปโภค

ชุมชนปีในเขต ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่ อยู่ห่างจากตัวเมืองแพร่ประมาณ 8 กิโลเมตร ได้รับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การสื่อสารและด้านอื่น การคมนาคมสะดวกสบายในทางบก การบริการสาธารณูปโภคก็มีทุกอย่าง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ รวมทั้งบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลอีกด้วย

การทำมาหากิน

อาชีพหลักของชาวมปีที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ บรรพชนจนถึงปัจจุบัน ก็คือ การทำนา ในยุคนี้ทำได้ปีละ 2-3 ครั้ง เพราะอยู่ในช่วงฝนตกตลอด และอาชีพหลักอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การทำไม้กวาด ซึ่งชาวมปีได้ทำจัดจำหน่าย ค้ำละ 10-15 บาท อาชีพรองลงไปคือ รับจ้าง ในหมู่บ้านช่วงเวลาทำงานจึงมีแต่ผู้สูงอายุกับเด็กก่อนวัยเรียน

ภาพที่ 2 อาชีพการทำไม้กวาดของชนเผ่ามปี

ศาสนาความเชื่อ

ชาวมปีในอดีตเป็นพวกที่นับถือเทวดา มิใช่ นับถือผี ปัจจุบันยังคงนับถือเทวดาที่เรียกว่า “ออลอ” ไม่มีตัวตนปรากฏให้เห็น แต่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บนสรวงสวรรค์ บริเวณนอกหมู่บ้านมีศาลเป็นที่พำนักของเทวดาออลอ เมื่อได้รับการอัญเชิญมาโดย ฮะลาวั หรือปู่แ้ ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทุกครั้งที่มีการอัญเชิญและคารวะเทวดาออลอ ผู้ประกอบพิธีนี้เป็นผู้ขายและสืบทอดทางสายเลือดหรือสายสกุลเท่านั้น ชาวมปีจะบูชาเทวดาในสัปดาห์แรกของเดือนมกราคม และวันสงกรานต์ ประมาณวันที่ 13-14 เมษายน ของทุกปี โดยมีฮะลาวัเป็นผู้นำ ในโอกาสนี้ชาวบ้าน

จะพร้อมใจกันนำดอกไม้ รูปเทียน น้ำส้มป่อย และข้าวจ้าวมิ่งด้วยน้ำคาลช้อยไปเป็นเครื่องบูชา จะมีการบริจาคเงินเพื่อเป็นการตอบแทนให้เ้าลาวู้ที่เขาเป็นผู้ดูแลศาลออลอแทนชาวบ้านตลอดปีที่ผ่านมา

กล่าวกันว่าเ้าลาวู้นี่นอกจากเป็นผู้ทำพิธีการเวทวาคออลอ ยังสามารถรักษาโรคด้วยคือ หากมีการเจ็บป่วยขึ้นผู้ป่วยจะขอให้เ้าลาวู้ทำพิธีการเวทวาคออลอเป็นพิเศษ เพื่อให้คนหายป่วย ในสมัยก่อนเ้าลาวู้จะได้คำรักษาเป็นเมืองและยาสูบ ปัจจุบันรับเป็นเงินแทน เมื่อเ้าลาวู้ทำพิธีที่ศาลออลอแล้ว จึงมอบผู้ป่วยให้แก่หมอชาหรือ มอญ เพื่อให้การรักษาทางยาต่อไป

ในปัจจุบันนี้ แม้ว่าการการเวทวาคออลอยังกระทำกันอยู่ และเ้าลาวู้คงยังมีความสำคัญอยู่ แต่ทว่าความเชื่อทางศาสนาของชาวมปีบ้านดงก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมาพอสมควร มีการประกอบพิธีกรรมเพื่องเพื่อรักษาขนบประเพณีไว้มากกว่าที่จะเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเช่นแต่ก่อน ในขณะที่ประเพณีเก่าๆเริ่มเสื่อมความสำคัญลง ชาวมปีส่วนใหญ่ก็ได้หันมายอมรับนับถือพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมากขึ้น ตลอดจนมีความเลื่อมใสศรัทธาช่วยกันสร้างวัดโบสถ์ มีความผูกพันกับพุทธศาสนา วันพระไปทำบุญที่วัด ในขณะที่พระสวดต้องฟัง ไม่พูดคุย คอนเ้าบาตรออลอองเห็นเป็นการแสดงการเว เขาชนมปีได้รับการอบรมให้เป็นผู้ที่มีมารยาทอ่อนโยน เ้าพรเชือฟังผู้เ้าใหญ่ มีการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และมีประเพณี 12 เดือนตามหลักพุทธศาสนา เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น การถือปฏิบัติในเรื่องเก่าๆก็เริ่มเลือนรางลง จนแทบจะไม่เหลือความเป็นสังคมนปีให้เห็นในที่สุด

วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของชาวมปี

นอกจากคนมปีจะมีประเพณีปฏิบัติตามประเพณี 12 เดือนแล้ว ยังมีประเพณีอื่นๆที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนี้

1) ประเพณีสงเคราะห์

บรรพบุรุษแต่ก่อนของเ้าชุมชนมปี ได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งความพอใจในการดำเนินชีวิตต้องการความปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ด้านภูตผีปีศาจการเจ็บไข้ได้ป่วย ทุกชีวิตต้องพึ่งพาอาศัยพึ่งอาจารย์ประจำบ้านซึ่งเป็นผู้ที่ต้องได้รับการแต่งตั้งจากคนในชุมชนเป็นที่ยอมรับนับถือและพ่ออาจารย์นั้นต้องเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาทางด้านพิธีกรรมต่างๆซึ่งได้ร่ำเรียนศึกษามาจากผู้เ้าบรรพบุรุษทำการพิธี พ่ออาจารย์คนปัจจุบันคือ นายบั้น สีคือ ซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาก่อนจะเป็นผู้สวดโองการเพื่อขอความคุ้มครอง ป้องกันภัยอันตรายต่างๆ เป็นการบอกกล่าวและขอบันดาลเป็นสิริมงคลเกิดขึ้นกับเ้าบ้าน

ภาพที่ 3 ประเพณีส่งเคราะห์ของชนเผ่ามปี

2) ประเพณีพิธีไหว้เทวดา

ประมาณวันที่ 16 เมษายน ของทุกปี ผู้ซึ่งเป็นเทวดาหรือผู้ที่ประกอบพิธีจะทำการถวายเป็นเครื่องสักการะเพื่อบอกกล่าวต่อเทวดา เสร็จแล้วรุ่งเช้าอีกวันหนึ่งผู้ส่งเทวดา จะเอาเครื่องสักการะที่จัดเตรียมไว้น้อมนำไปบูชาที่ศาลเทวดา ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน เพื่อบอกกล่าวเทวดา ได้รับรู้รับทราบ สิ่งที่น้อมนำไปในหมู่บ้านกระทำดี ควรทำในสิ่งที่ถูกทำให้สังคมในหมู่บ้าน มีความสุข ซึ่งเป็นการรักษา ค้ำครองเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในหมู่บ้านตลอดไป

ภาพที่ 4 การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชาศาลเทวดา ประกอบด้วยภาชนะรองรับ (ถาด) จำนวน 4 ใบ ซึ่งมีหมากแกล่ม พลูแกล่ม ดอกไม้ ดอกฝ้าย รูป ชันน้ำส้มป่อยและชันน้ำอบน้ำหอม เพื่อให้ชาวบ้านที่มา ร่วมพิธี จะได้รับความสะดวก และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อนที่จะเริ่มพิธีบอกกล่าวเทวดา

การจัดเตรียมเครื่องสักการบูชาศาลเทวดา ประกอบด้วยภาชนะรองรับ (ถาด) จำนวน 4 ใบ ซึ่งมีหมากแกล่ม พลูแกล่ม ดอกไม้ ดอกฝ้าย ธูป ชันน้ำส้มป่อยและชันน้ำอบน้ำหอม เพื่อให้ชาวบ้านที่มา ร่วมพิธี จะได้มีความสะดวก และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อนที่จะเริ่มพิธีบอกกล่าวเทวดา

ภาพที่ 5 ผู้สังฆทรงเทวดาทำการถวายเครื่องสักการะบอกกล่าวต่อเทวดา เสร็จแล้วรุ่งเช้าอีกวันหนึ่ง ผู้สังฆทรงเทวดา นำเอาเครื่องสักการะที่จัดเตรียมไว้ น้อมนำบูชาที่ศาลเทวดา เพื่อบอกกล่าวให้เทวดาได้รับรู้รับทราบ สิ่งที่น้อมนำไปในหมู่บ้าน ประพฤติดี ควรทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ทำให้สังคมในหมู่บ้านมีความสุข ซึ่งเป็นการรักษาคุ้มครอง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในหมู่บ้านตลอดไป

เมื่อผู้สังฆทรงเทวดาทำการถวายเครื่องสักการะบอกกล่าวต่อเทวดา เสร็จแล้วรุ่งเช้าอีกวันหนึ่ง ผู้สังฆทรงเทวดา นำเอาเครื่องสักการะที่จัดเตรียมไว้ น้อมนำบูชาที่ศาลเทวดา เพื่อบอกกล่าวให้เทวดาได้รับรู้รับทราบ สิ่งที่น้อมนำไปในหมู่บ้าน ประพฤติดี ควรทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ทำให้สังคมในหมู่บ้านมีความสุข ซึ่งเป็นการรักษาคุ้มครอง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในหมู่บ้านตลอดไป

ขนมธรรมเนียมประเพณีนับถือเทวดาของชาวบ้านคงถือว่าเป็นประเพณีที่ชาวบ้านคงทุกหลังคาเรือนจะรู้เอง เมื่อถึงกำหนดวันเวลาแล้ว ชาวบ้านคงจะน้อมนำเอา ธูป เทียน ดอกฝ้าย ดอกไม้ ไปที่บ้านเทวดาทุกปี ซึ่งในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 เป็ง ถือเป็นประเพณีปีใหม่ของชาวมปี โดยเวลาประมาณ 16.00 น. ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะไปที่บ้านเทวดา เจ้าของบ้านจะจัดเตรียม ถาด 2 ใบ เพื่อน้อมนำเอาสิ่งของที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมไปไว้ในถาดนั้นเพื่อร่วมสักการะเทวดาซึ่งชาวบ้านชนเผ่ามปีเชื่อว่าเทวดาจะคอยปกป้องรักษาให้คนในชุมชนมปีมีแต่สิ่งดีๆเข้ามาในชีวิตและขจัดสิ่งชั่วร้ายออกไป

3) ประเพณีพิธีกรรมทำสังคหะ

ประเพณีพิธีกรรมทำสังคหะประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อของชาวมปีบ้านคงที่ว่าคนเราอยู่ภายใต้อิทธิพลของคาวนพเคราะห์ เมื่อมีเคราะห์ต้องทำพิธีส่งเคราะห์

เป็นส่วนรายบุคคลก็ยังมีการทำพิธีกรรมสังคหะหรือการทำสังเคราะห์ด้วยความเชื่อที่ว่าถ้าทำพิธีกรรมสังคหะจะช่วยให้พ้นจากเคราะห์ พ้นจากความเดือดร้อนวิบัติต่างๆ เกิดความสุข เกิดความปิติยินดี เกิดความสบายกายสบายใจ ประเพณีพิธีกรรมสังคหะหรือการทำสังเคราะห์ประจำปี หมู่บ้านคงนั้นการทำพิธีกรรมตรงกับวันแรม 7 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี หลังจากทำพิธีเสริมเรียบร้อยแล้วการส่งตามทิศทั้งแปดให้เด็กที่มาช่วยไปส่งตามทิศวันแรม 8 ค่ำเดือนเหนือและมีพิธีส่งกระทงเล็ก คือ ชาวบ้านต้องช่วยกันทำจำนวน 300 กว่าอัน ทำเท่ากับจำนวนหลังคาเรือนในหมู่บ้านเสร็จแล้วไปส่งตามสถานที่ที่เตรียมไว้

ตามประเพณีโบราณมานั้นถ้าหากจะทำการมงคลและพิธีกรรมต่างนั้นจะต้องขึ้นท้าวทั้งสี่เสียก่อน เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

ภาพที่ 6 เครื่องสักการะพิธีกรรมสังคหะ

4) ประเพณีสืบชะตา (ไม้ค้ำสี่)

จัดทำขึ้นในวันสงกรานต์ (ตรงกับวันที่ 15 เมษายน) เดือน 4 ของทุกปี โดยนำไม้ค้ำสี่ไปไว้ในอุโบสถของในวันที่ 15 เมษายน โดยมีพระสงฆ์ทำการสวดสืบชะตา เมื่อสวดเสร็จแล้วก็นำไปไว้ใต้ต้นโพธิ์ เพื่อเป็นการเสริมดวง ต่ออายุ แก่ครอบครัวให้มีสิ่งดีๆ ค้ำชูครอบครัวให้อยู่ดีมีสุข

ภาพที่ 7 ประเพณีสืบชะตา (ไม้คำสี่)ของชนเผ่ามปี

5) ประเพณีข้าวล้านบาตร

เป็นการนำข้าวเปลือก และข้าวสารไปที่วัดแล้วทำการเทใส่บาตรที่ตั้งอยู่กลางอุโบสถให้ข้าวล้นออกมา เพื่อเป็นการถวายข้าวใหม่แก่พระสงฆ์และให้มีผลผลิตการปลูกข้าวที่อุดมสมบูรณ์ในปีต่อไป

6) การบูชาข้าว

เป็นพิธีกรรมบูชาพระแม่โพสพเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการปลูกข้าวให้ออกรวงสวย และได้ผลดี อีกทั้งยังเป็นกุศโลบายให้ชาวนามีกำลังใจในการปลูกข้าวด้วย โดยจะมีการนำขนมข้าวต้ม รูป เทียน ดอกไม้ใส่ในกระทงกากด้วย และให้พ่ออาจารย์ด้านพิธีกรรมของชุมชน (พ่ออาจารย์ปิ่น สีต้อ) เป็นผู้สวด หลังจากนั้นก็นำกระทงไปไว้ในทุ่งนา

7) บูชาท้าวทั้งสี่หรือบูชาตัวทั้งสี่

เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเทวดารักษ์เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ ท้าวทั้งสี่ หรือที่ออกสำเนียงภาษาพื้นเมืองแพร่ “ตัวตั้งสี่” คือเทวดาที่รักษาทิศสำคัญทั้งสี่ทิศ ได้แก่ ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ซึ่งชาวภาคกลางเรียกว่า “ท้าวจตุโลกบาล” ได้แก่ ท้าวธรรมาธิราชทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหารักษาทิศตะวันตก ท้าวภูเวง หรือ เวสสุวรรณรักษาทิศเหนือ ท้าววิรุฬปักข์ รักษาทิศใต้ การจัดพิธีการบูชาท้าวทั้งสี่ ส่วนใหญ่ทำก่อนการจัดงานใหญ่ ๆ ในบ้าน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานบวช การสืบชะตา เป็นต้น และบางหมู่บ้านยังมีชาวบ้าน

บางกลุ่มจัดทำพิธีนี้ถึงเดือนละ 2 ครั้ง ในวันข้างขึ้นไม่เกิน 5 ค่ำ โดยเชื่อว่าเป็นการเชิญเทวดาให้มา
รักษาบ้านเรือนให้คนในบ้านอยู่สุขสบายไม่เจ็บไข้ได้ป่วย และมีโชค

เครื่องสักการะ ได้แก่ รูป เทียน ดอกไม้ กล้วย อ้อย เมียง หมาก พลุ ขนม ข้าวสุก ปลาปิ้ง
และจ้อ ซึ่งเป็นธงสามเหลี่ยมขนาดเล็กทำด้วยกระดาษ หรือเศษผ้า สีดำ เหลือง ขาว แดง เขียว
สิ่งของดังกล่าวต้องจัดทำไว้ ชนิดละ 4 อัน โดยทำให้มีขนาดเล็กพอเหมาะที่จะบรรจุลงในอ้อ หรือ
ที่ภาษากลางเรียกว่า กระตง ที่ทำด้วยใบตอง หรือกาบกล้วย จำนวน 6 อ้อ แต่ละอ้อจะมีสิ่งของ
ต่าง ๆ ใส่ไว้เหมือนกัน

การบูชาข้าวทั้งสี่ เป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาและความเชื่อเกี่ยวกับ
เทวดา ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ ซึ่งในการดำเนินชีวิต โดยทั่วไปของมนุษย์นั้นมักมีความ
กลัวต่อภัยพิบัติต่างๆตลอดจน โรคภัยไข้เจ็บความไม่สบายกายไม่สบายใจ การประกอบพิธีนี้ช่วย
สร้างความเชื่อมั่นและขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านว่าจะได้รับความคุ้มครองปกป้องรักษาจากทั่วทั้ง
สี่ พระอินทร์ และแม่ธรณีให้พ้นผ่านอันตรายก่อให้เกิดความสุขความเจริญต่อไป

ภาพที่ 8 การบูชาข้าวทั้งสี่

8) ตานเฮือนน้อย

เป็นการอุทิศสิ่งของต่างๆ แก่คนที่ตายแล้ว โดยนำเฮือนน้อย (การจำลองลักษณะ
คล้ายๆบ้านหลังเล็กๆ) มาใส่ของกินของใช้ และนำมาที่วัดให้พระสวดเพื่ออุทิศสิ่งของต่างๆให้กับ
ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยชาวบ้านมีเชื่อกันว่าผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะได้มีไว้ใช้ในชาติหน้า

9) พิธีอุปคุต

พิธีอุปคุตเป็นพิธีกรรมที่ใช้สำหรับการขอฝนของชนเผ่ามปี แต่ปัจจุบันได้เลิกทำพิธีนี้ไปประมาณ 30 กว่าปีแล้ว พิธีอุปคุตจะใช้ไม้ไผ่ตัดให้มีความยาวขนาดเท่าท่อนแขนนำมาเขียนภาษาล้านนาบนตัวกระบอกไม้ไผ่ และคล้องด้วยเชือก 1 เส้นผูกติดกับต้นไม้ใหญ่ในลำธาร โดยก่อนจะนำไปผูกที่ต้นไม้ใหญ่ จะต้องให้พระสงฆ์มาสวดเป็นเวลาเจ็ดวันเจ็ดคืน โดยต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีความบริสุทธิ์ในการทำพิธี หลังจากนั้นจึงนำไปผูกไว้กับต้นไม้ใหญ่แล้วรอให้ฝนตกลงมา (ส่วนใหญ่หลังจากทำพิธีเสร็จฝนจะตกลงมา) ฝนจะตกหนักจนกระทั่งอุปคุตพัดออกไป เมื่ออุปคุต (ท่อนไม้ไผ่ที่ลงอักขรล้านนา) ถูกกระแสน้ำพัดหลุดไปฝนก็จะหยุด ทั้งนี้หากสวดเจ็ดวันเจ็ดคืนแล้วฝนก็ยังไม่ตกต้องนำอุปคุตนั้นกลับมาทำพิธีใหม่จนกว่าฝนจะตก

ภาพที่ 9 ภาพจำลองการทำพิธีอุปคุต

เดือน	ประเพณี/กิจกรรมทางศาสนา/พิธีกรรม
มกราคม	ตานข้าวใหม่ (ทำบุญข้าวใหม่ ทำเดือน 4 เป็ง หรือ วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 4 เหนือ)/ พิธีข้าวล้านนา / สืบชะตาข้าว / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว/ ทำบุญหมู่บ้าน
กุมภาพันธ์	วันมาฆบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3) / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
มีนาคม	ทำบุญ / บวชพระ / บวชเณร/ บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
เมษายน	สงกรานต์ปีใหม่เมือง/ ไหว้เทวดา/ พิธีตานข้าวทิพย์ข้าวจันทร์/ สืบชะตาไม้ค้ำสี่ / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
พฤษภาคม	วันวิสาขบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6)/ พิธีสังคหะหมู่บ้าน (สะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน) / พิธีอุปคุต / บวชพระ / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว

มิถุนายน	พิธีสังกะห่มู่บ้าน (สะเคาะเคราะห์ห่มู่บ้าน) / ตานก๋วยฉลาก / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
กรกฎาคม	วันอาสาฬหบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8) / วันเข้าพรรษา/บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
สิงหาคม	บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
กันยายน	บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
ตุลาคม	ก๋วยฉลาก / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
พฤศจิกายน	งานยี่เป็ง(ลอยกระทง) เทศมहाชาติ / ตานเหือนน้อย/ บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
ธันวาคม	บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว

ตารางที่ 1 ปฏิทินประเพณี/กิจกรรมทางศาสนา/พิธีกรรมของชนเผ่ามปีตลอดปี

การแต่งกาย

นอกจากเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านประเพณีและวัฒนธรรมแล้ว ชาวมปียังมีการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

การแต่งกายของสุภาพสตรี คือ ผู้หญิงจะสวมเสื้อห่มอ้อม นุ่งผ้าถุงหรือซิ่นแล้ว (สีดำแดง) ห่มผ้าสไบสีขาวที่ทำจากผ้าฝ้าย และจะมีเครื่องประดับตกแต่งร่างกาย อาทิเช่น กำไลเงิน กระดุมเงิน เป็นต้น

ภาพที่ 10 การแต่งกายของสุภาพสตรีชนเผ่ามปี

การแต่งกายของสุภาพบุรุษ คือ ผู้ชายจะใส่เสื้อหมีฮ่อม กางเกงหมีฮ่อมชายาว (สมัยก่อนจะใส่เป็นโจงกระเบน) โปกผ้าขาวม้าที่หัว

ภาพที่ 11 การการแต่งกายของสุภาพบุรุษชนเผ่ามปี

การแต่งงาน

ในเรื่องการแต่งงานนั้น เดิมชนเผ่ามปีจะต้องแต่งงานกับชนเผ่ามปีเท่านั้น เนื่องจากในระยะแรกๆที่ชาวมปีมาตั้งรกรากที่บ้านดงยังเป็นหมู่บ้านเดี่ยว มีหมู่บ้านคนเมืองในละแวกใกล้เคียง ฉะนั้นเมื่อถึงคราวแต่งงาน หนุ่มชาวมปีจากบ้านดงก็จะเดินทางไปหาสาวที่บ้านสะกินในจังหวัดพะเยาซึ่งเป็นชนเผ่ามปีเหมือนกัน แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรมการแต่งงานของชนเผ่ามปีชุมชนบ้านดงได้เปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น มีสมาชิกมากพอสำหรับการเลือกแต่งงานระหว่างชาวมปีกับคนเมืองมากขึ้น

อาหารของชาวมปี

อาหารของชาวมปี ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่หาจากธรรมชาติรับประทานกับข้าวเหนียว ชาวมปีรู้จักพืชผักแต่ละชนิดมากมาย รู้จักที่จะรับประทานว่าอาหารชนิดใดต้องรับประทานกับผักชนิดใด จึงจะชुरสซึ่งกันและกัน และผักแต่ละชนิดจะปรุงอย่างไรจึงจะเลิศรสที่สุด ไม่ว่าจะรับประทานสดๆ แกง ด้ม ย่าง หรือ นึ่งกับข้าวเบือ (ข้าวก้นหม้อข้าวหมา) อาหารหลักชนเผ่ามปีคือ ข้าวเหนียว ะอมปิ้ง ยำหน่อไม้ ฯลฯ

ภาพที่ 12 อาหารพื้นบ้านของชาวมปี

1) ยำหน่อไม้รวมมิตร หรือ ยำสมุนไพร

ส่วนประกอบ คือ หน่อไม้ เห็ดหูหนู เห็ดลม ถั่ว มะเขือพวง ชะอม ตำลึง ใบฟักข้าว ดอกงิ้ว ใบหอม ใบสาระแหน่

วิธีทำ : นำผักทั้งหมดไปต้มหรือนึ่ง แล้วนำไปโขลกรวมกัน ใส่พริก เกลือ กระเทียม และน้ำปลาร้า นิยมแก้มกับผักลาบแห้ง

2) ชะอมปิ้ง (แอบผักหละ)

ส่วนประกอบ คือ ผักชะอม พริกหวาน กระเทียม เกลือ และไข่

วิธีทำ : นำผักชะอมมาซอยให้ละเอียด แล้วนำไปโขลกกับกระเทียมและเกลือ ผสมไข่ หลังจากนั้นผ่าพริกตรงกลางแล้วเอาชะอมใส่ เอาใบตองห่อแล้วนำไปปิ้ง

3) หลามบอน

ส่วนประกอบ คือ พริก ข่า ปลาร้า บอน ตะไคร้ มะแขว่น หอม เกลือ ไม้ไผ่ มะเขือเทศ

วิธีทำ : เอาใบบอนตำให้ละเอียด ตำเครื่องปรุง ใส่เครื่องปรุงผสมใบบอน แล้วเอานำไปใส่ในกระบอกไม้ไผ่นำไปเผาไฟจนสุก

ภาษามปี

ภาษามปี เป็นภาษาที่จัดอยู่ในแขนงโลโล และจัดเป็นโลโลใต้ ตระกูลทิเบต – พม่า ใกล้ชิดกับภาษาอีก้อ บีซู และผู้น้อย ภาษามปีในปัจจุบันมีผู้พูดประมาณ 2,000 คน นอกจากวงการภาษาศาสตร์แล้ว จะไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายของคนทั่วไป ถึงอย่างไรภาษานี้ก็มีการรวบรวมคำจัดทำ

เป็นพจนานุกรมภาษาภาษามปี ไทย-อังกฤษแล้ว โดยคุณศรีนวล ดวงหอม เจ้าของภาษาได้ร่วมมือกับโครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ ดำเนินการโดยทบวงมหาวิทยาลัยมีนักภาษาศาสตร์เป็นบรรณาธิการให้ในปี พ.ศ.2519 ส่วนผู้ที่ค้นพบภาษานี้เป็นอาสาสมัครชาวอเมริกันชื่อ ริชาร์ด เดวิส (Richard Davis) พบเมื่อปีพ.ศ. 2510

ภาษามปี เป็นภาษาที่ไม่มีตัวสะกด มีระบบเสียงสระซับซ้อน มีทั้งเสียงสระธรรมดา สระลงคอ สระขึ้นจมูก นอกจากนี้ยังมีวรรณยุกต์สนธิและการเติมหน่วยเติมท้ายคำ

ภาพที่ 13 ภาษามปี

ลักษณะการเรียงประโยคจะเป็น ประธาน-กรรม-กริยา

เช่น ใจ คุ่มโม จ้ามา
 ฉัน ภรรยา มีแล้ว

ส่วนประโยคคำถามก็จะมีคำลงท้ายที่เป็นสัญลักษณ์ของการถามคล้ายคลึงกัน เช่น ลา ไหลลา เช่น

 นอ คุ่มโม จ้า โล้
 คุณ (ภรรยา) มี หรือยัง

ประโยคปฏิเสธจะปรากฏคำว่า “ม่” ที่หน้าคำกริยา เช่นเดียวกับภาษาส่วนใหญ่ในตระกูลจีน – ทิเบต

 ใจ คุ่มโม ม่า จ้า
 ฉัน ภรรยา มื่อ มี

รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปี

ผู้บอกข้อมูล : นางอินทร์ ก่อเกียรติวิรุฬห์ อยู่บ้านเลขที่ 2 หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

เมื่อ : วันอาทิตย์ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2553

ณ : วัดคงเหนือ ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

หมวดจำนวนนับ

ภาษามปี	ภาษาไทย
ทื่อ	หนึ่ง
ชี่	สอง
ซิง	สาม
ลึ	สี่
โง้ว	ห้า
ซื่อ	หก
ซึ่	เจ็ด
เฮื่อ	แปด
กุษ	เก้า
เทอ	สิบ

ตารางที่ 2 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดจำนวนนับ

หมวดอวัยวะ

ภาษามปี	ภาษาไทย
ถ่าผู	มือ
ถ่าค้อย	ฝ่ามือ
นอนง	หลังมือ
ละนี่โม	นิ้วโป้ง
ละนี่จี้	นิ้วชี้
อะกึ	นิ้วกลาง
ละนี่ดา	นิ้วนาง
ตีโล่	นิ้วก้อย

แม่เง	ง่ามนิ้ว
ละซื่อ	เล็บ
กือ	ผม
กือตีแล้ว	ถูกผม
กือน่า	ผมดำ
กือป้อ	ผมขาว
กือป้อกือน่า	ผมสองสี
เธอ	หน้าผาก
ซ่อ	ตา
ซอนชิ	ขนตา
ซ่องซ้อ	หนังตา
ไซกุ	คิ้ว
กอ	จมูก
กอบ	ปาก
อะไซ	ฟัน
มะ	หู
กาละฮ้อ	รักแร้
ละมือ	ลายมือ
แม่น่า	ไฟ
ซอก	ศอก
ป้อท่า	บ่า
กนท้อ	หลัง
แก้โค	หลังก่ง
อีแก (?U? gI:)	เอว
เจงู	ตะค็อก
จะกั้ง	ก้น
ละโมง	คันขา
ตีทา	แข้ง
คาตี	ตาคุ่ม
ล่าที	เท้า

ผือ	ผ้าเท้า
ล่าคินีไม้	น้าวเท้า
กะเพ็	อ้วยวะเทศหญิง
ชะลื้อ	อ้วยวะเทศชาย
อึมปือ (Um pC:)	นม

ตารางที่ 3 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดอ้วยวะ

หมวดเครือญาติ

อะปู่	พ่อ
อะโม	แม่
ปี่	พี่
โชะ	น้อง
พิปู่	ลุง
พิโย	ป้า
งามวนโชะ	น้า
งามปวนโชะ	อา
งามปีวี่	ปู่
งามัวโม	ย่า
มัวมูละปี่	ตา
งามัวโม	ชาย
โคโม	ลูกผู้หญิง
โกะโพ	ลูกผู้ชาย
กะโพ	สาว
แพ	แฟน

ตารางที่ 4 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดเครือญาติ

หมวดค่านาม

โฮ	ข้าว
โปะโฮ	แก้ว

โดยพะไล้	ถั่ว
โสมมือ	ถาด
กั้ว	ช้อน
แก้ว	แก้ว
ฉอก	น้ำ
ฉอกแก้ว	แก้วน้ำ
โล่เฮะ	คนท้อง
คานคอบ	กระดุม
สอย	สร้อย
แจ้แก	เข็มขัด
คะเจ	เข็มกลัด
ละว้อ	กำไล
อุมพู่	แหวน
อินจอ (?Un c ๑C:)	ต่างหู
คิโน้	รองเท้า
บะคำ	เสื่อ
จะขา	กางเกง
อีโก (?U? go:)	จัน
แจ	ปีศาจ
ชินเนื้อ	กระ
จู่	อุจจาระ
จู่ไซ	จี้โคล, จี้เส็บ
ชองจี้	จี้ตา
จอ	มี

ตารางที่ 5 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำนาม

หมวดคำกริยา

เยะ	ไปทางใต้
เถ	ไปทางเหนือ
ถื่อ	มา

ใจี	กิน
น้ำ (n ^๑ ua)	เจ็บ
ฮาตุโล่	เข้ามาข้างใน
สะเค้าเญ่	ออกไปข้างนอก
ฉอ	เย็บ
กะโพ่ญ	แต่งงาน
โหะระะ	ไปห้องน้ำ
ชี	ตาย
จอ	มี

ตารางที่ 6 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำกริยา

หมวดคำสรรพนาม

โง	ฉัน
นอ	เธอ

ตารางที่ 7 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำสรรพนาม

หมวดคำวิเศษณ์

เนา	สวย
หลอ	หล่อ
จือถือไม้	ยาว
อะฉือโล่	สั้น
เปอะ	ชนะ
มะเปอะ	แพ้
สือ	ใหญ่
ฉือ	เล็ก, น้อย

ตารางที่ 8 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดคำวิเศษณ์

หมวดอาหาร

นุฉา	แกงขนุน
น้ำพริกป่าฮา	น้ำพริกปลาร้า
กี้ผุ	ผักเคียงน้ำพริก

โทละนึ่ง	ถั่วพู
ผักปื๋อ	ผักขี้หูด
ผักกะจื้อ	ผักกาดกวางคั่ง
คิงกะถ่อ	มะเขือพวง

ตารางที่ 9 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดอาหาร

หมวดสัตว์และแมลง

วาเทียว	ไร
---------	----

ตารางที่ 10 รายการคำศัพท์ชนเผ่ามปีหมวดสัตว์และแมลง

ปัจจุบันชาวมปีส่วนใหญ่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยและภาษาคำเมืองหรือไทยเหนือเป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า โดยปกติพวกเขาใช้ภาษามปีในระหว่างพวกเขาด้วยกัน แต่ใช้คำเมืองเป็นภาษาที่สองในการติดต่อกับคนที่มีใจมปี สิ่งเหล่านี้ถือเป็นทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าอันจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยให้คนในชุมชนมปีเป็นคนจัดการด้วยคนในชุมชนเองต่อไป

การรวมกลุ่ม/ เครือข่ายของคนชุมชนมปี

ชุมชนมปีมีการรวมตัวกัน จัดตั้งตั้งกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- กลุ่มทำไม้กวาด : ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริมในครอบครัวที่ทำมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จากภูมิปัญญาพื้นบ้าน รongมาจากการทำงาน โดยรายได้จากการทำไม้กวาดอยู่ระหว่าง 2,000-3,000 บาท/เดือน
- กลุ่มผู้สูงอายุ : มีการรวมตัวผู้สูงอายุทำเครื่องจักสาน เลี้ยงไก่พื้นเมือง ฯลฯ
- กลุ่มเยาวชนชนเผ่ามปี : มีการรวมตัวของเยาวชนในชุมชนมปี บ้านคงเหนือ หมู่ 4 และบ้านคงใต้ หมู่ 8 เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภาษามปีให้คงอยู่สืบไป
- ชมรมสำรวจบ้าน : ทำหน้าที่ดูแลความสงบในหมู่บ้าน อำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาเยือนในหมู่บ้าน
- ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) : ทำหน้าที่ดูแล ให้ข้อมูลด้านสุขภาพแก่คนในชุมชนมปี

สถานศึกษา

จากข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน พบว่าในชุมชนชนเผ่ามปีมีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านคง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

มีสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดคงเหนือ หมู่ 4 และวัดคงใต้ หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

แหล่งท่องเที่ยว

จากการจัดเวทีชาวบ้าน โดยมี ผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวชนมปี กลุ่มแม่บ้าน พระครู ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน ได้ช่วยกันให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนชนเผ่ามปี มีดังต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมปี ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

แหล่งท่องเที่ยว บ้านคงเหนือ หมู่ 4	แหล่งท่องเที่ยว บ้านคงใต้ หมู่ 8
1. วัดคงเหนือ -พระพุทธรูปไม้สักอายุกว่า 500 ปี -ประเพณีไม้ค้ำสี	1. วัดคงใต้ -หอธรรม คัมภีร์ไบบลาน -ประเพณีสังคหะ
2. ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี -ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายชนเผ่ามปี -ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี	-พิธีอุปฤกษ์ (พิธีขอฝน) 2. ภูมิปัญญาการทำไม้กวาด
3. สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี -เตาทำกับข้าวโบราณ (แจ่ง)	3. ศาตเทวดา หรือ หอยเทวดา (ความเชื่อเรื่องเทวดา)

ตารางที่ 11 แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมปี ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ผู้ให้ข้อมูล

1.แม่จ่าปี เรือนหมั่น	บ้านคงเหนือ หมู่ 4
2.แม่กานแก้ว ประเสริฐบุญ	บ้านคงเหนือ หมู่ 4
3.นายปิ่น สีคือ	บ้านคงเหนือ หมู่ 4
4.พ่อใหญ่ชม สีคือ	บ้านคงใต้ หมู่ 8

- 5.นางจันทร์คำ อุเทน บ้านดงใต้ หมู่ 8
 6.แม่เป็ง เขียวยอด บ้านดงใต้ หมู่ 8

4.1.2) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปี

จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการการระดมสมองเพื่อศึกษา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปี ได้ใช้เครื่องมือ SWOT Analysis วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของชุมชนมปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนมปีร่วมกัน สํารวจ ร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสรุปผล และร่วมกันอภิปรายกลุ่ม โดยมีแกนนำชุมชนมปีเข้าร่วมเวทีระดมสมอง ได้แก่ ผู้สูงอายุ แกนนำเยาวชนชนเผ่ามปี กลุ่มแม่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน หมอเมือง สมาชิกเทศบาลตำบลสวนเขื่อน รวมจำนวน 40 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากบ้านดงเหนือหมู่ 4 จำนวน 20 คน และตัวแทนจากบ้านดงใต้ 20 คน ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปี ดังต่อไปนี้

1) วัดดงเหนือ

วัดดงเหนือถือเป็นศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อาทิเช่น ประเพณีไม้ค้ำสี่ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนเผ่ามปี ที่มีอายุกว่า 400 ปี มีเจ้าอาวาส คือ พระครูวิจิตร ศิลปาคม นอกจากนั้นยังเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปไม้สักเป็นรูปเหมือนหลวงปู่จ้อย ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 500 ร้อยปี และมีธรรมมาศไม้สักซึ่งในปัจจุบันหาได้ยาก โดยคนมปีมีความเชื่อว่าการได้มาสักการะพระพุทธรูปไม้สักจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตให้ประสบพบเจอแต่สิ่งดีงามเข้ามาในชีวิต

ภาพที่ 14 วัดดงเหนือที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไม้สักโบราณของชนเผ่ามปี

2) วัดคงไต้

วัดคงไต้สร้างก่อนวัดคงเหนือ ถือเป็นศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา อาทิเช่น ประเพณีสังคหะ (หรือ สะเคาะเคราะห์ ทำขึ้นในแรมเจ็ดค่ำ เดือน 8) พิธีอุปถุค (พิธีขอฝนในอดีต) และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนเผ่ามปี ที่มีอายุกว่า 500 ปี มีเจ้าอาวาส คือ พระอธิการกรุง สันติกโร นอกจากนั้นยังเป็นที่ประดิษฐานของหอธรรมและคัมภีร์โบราณ โบราณซึ่งได้บันทึกคำสั่งสอนต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและประวัติต่างๆไว้ เป็นภาษาล้านนา โดยอนุญาตให้ขึ้นหอธรรมได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น

ภาพที่ 15 วัดคงไต้

3) ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี

ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนบ้านคงเหนือ หมู่ 4 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งศูนย์เรียนรู้วิถีมปีจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเรื่องเทวดา ภูมิปัญญาท้องถิ่น (การแต่งกาย ภาษา อาหารพื้นบ้าน)ของชนเผ่ามปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงองค์ความรู้และอัตลักษณ์ของการเป็นชนเผ่ามปี ให้เกิดการสืบสาน การอนุรักษ์ ถ่ายทอดแก่อนุชนคนรุ่นหลังต่อไปไม่ให้สูญหาย คงอยู่สืบไป

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี ชนเผ่ามปีเป็นชนเผ่าที่อพยพมาจากเทือกเขาแถบทิเบต และจีน ลงมาทางแคว้นสิบสองปันนา และมาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทย ซึ่งในจังหวัดแพร่ มีเพียง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคงเหนือ หมู่ 4 และบ้านคงไต้ หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลสวนเขื่อน) ชนเผ่ามปีมีตำนานการตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ บ้านคง ตำบลสวนเขื่อนกว่า 300 ปี

ลักษณะโดดเด่นของชาวมปี คือ มีการนับถือเทวดา มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาเป็นเวลาหลายร้อยปี นอกจากนั้นชุมชนมปี ณ บ้านดงสวนเขื่อน ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายและมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วัฒนธรรมประเพณีการฝังศพ การบูชาเทวดา พิธีกรรมอุปคุต พิธีกรรมสังคหะ การทำไม้กวาดดอกหญ้าเป็นอาชีพเสริม อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การประกอบอาหารท้องถิ่นที่ผสมผสานด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิด เช่น ตำเทา แอ็บผักหละ หลามบอน เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้แฝงอยู่ในรูปวิถีทางสุขภาพ จิตวิญญาณ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวิถีพอเพียง ของชาวมปีที่น่าค้นหาและควรค่าแก่การสืบสานต่ออนุชนคนรุ่นหลังถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ามปี

ภาพที่ 16 ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี

4) แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาด

การทำไม้กวาด ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปีที่มีมานานสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันแทบทุกหลังคาเรือนจะทำไม้กวาดเป็นอาชีพเสริมหลังจากว่างเว้นจากฤดูกาลทำนาเพื่อสร้างรายได้เสริมในครอบครัว ซึ่งรายได้ที่ได้รับจากการทำไม้กวาดจะอยู่ระหว่าง 2,000-3,000 บาทต่อเดือน ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาของคนชนเผ่ามปีที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ และรักษาสืบไป

อุปกรณ์การทำไม้กวาด

- ดอกหญ้า (ดอกดองก่ง)
- ด้ามไม้ไผ่ยาว 70 เซนติเมตร
- หวาย
- เหล็กแหลม
- มีดผ่าไม้

- กระดาษ
- สว่านเจาะรู
- สีสเล็คทาไม้

วิธีการทำ

- (1) นำดอกหญ้าที่ไม่แก่และไม่อ่อน(ถ้านำมาทำไม้กวาดจะทนทานและแข็งแรง) มาตากแดดและตีเอาดอกออกให้เหลือแต่ก้านดอก
- (2) นำดอกหญ้าที่เอาดอกออกจนหมดมาฉีกออกจากก้าน
- (3) นำหวายมาทำเป็นบ่วงที่สามารถเลื่อนเข้าออกได้เพื่อมัดดอกหญ้าให้แน่น
- (4) หยิบดอกหญ้าที่ฉีกแล้วมาใส่ในบ่วงแล้วดึงให้แน่น ทำจําเห็นว่าพอดีแล้วจึงตัดปลายดอกหญ้าที่มัดรวมกันให้โค้ง
- (5) นำด้ามที่เตรียมไว้มาเหลาให้ปลายแหลมเหมือนปากฉลาม
- (6) นำด้ามที่เหลาแล้วมาใส่ที่ดอกหญ้าที่ถักไว้ในข้อ 4 แล้วตอกให้แน่น หลังจากนั้นก็ตัดก้านดอกที่เหลือออก
- (7) ให้เหล็กแหลมเจาะรูด้านล่างเพื่อสอดเส้นหวายแล้วมัดให้แน่น

ภาพที่ 17 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดผลิตภัณฑ์ชุมชนมปี

5) ศาลเทวดา หรือ หอเทวดา

ตั้งอยู่กลางทุ่งนา บ้านคงใต้ หมู่ 8 ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมไหว้เทวดา โดยชนเผ่ามปีนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่ชนเผ่ามปีเรียกว่า “เทวดา” ซึ่งจะสร้างศาลเทวดาไว้ประจำหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นศาลเพียงตา ไม่ใหญ่มาก โดยมีความเชื่อว่าเป็นเทวดา(คือบรรพบุรุษผู้

ล่องลับไปแล้ว)ของชนเผ่ามปีที่จะช่วยดูแล ปกป้องรักษาให้คนในชุมชนมปีมีความอยู่ดีมีสุข สมปรารถนาตามที่ได้ขอกับเทวดาไว้ และปราศจากภัยอันตราย ภูตผีปีศาจทั้งปวง ซึ่งจะมีการไหว้เทวดาทุกวันที่ 16 เมษายน หรือช่วงหลังประเพณีสงกรานต์ของทุกปี เชื่อกันว่าพ่อเทวดาจะมาครบทุกองค์ (ในช่วงปีใหม่เมือง) ซึ่งการไหว้เทวดาจะไหว้ปีละ 4 ครั้ง ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันปีใหม่ และวันสงกรานต์ ถ้าเป็นวันสงกรานต์ชาวบ้านมปีทั้งหมดทุกหลังคาเรือนจะไปร่วมไหว้เทวดา ณ ศาลเทวดา แต่ถ้าเป็นวันอื่นชาวบ้านมปีจะนำของสักการะมารวมไว้ที่บ้านผู้ทรงเทวดา เพื่อให้ผู้ทรงเทวดาประจำหมู่บ้านไปประกอบพิธีไหว้เทวดาให้ ซึ่งในประเทศไทยจะมีพิธีแบบนี้เพียง 2 ที่เท่านั้น คือ บ้านสะแกกิน จังหวัดน่าน และบ้านดงสวนเขื่อน จังหวัดแพร่

การเป็น “ผู้ทรงเทวดา” จะสืบทอดจากบรรพบุรุษที่เคยเป็นผู้ทรงเทวดามาก่อนจากรุ่นสู่รุ่น ไปยังลูก หลาน ญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย ของคนที่เป็นผู้ทรงเทวดา บุคคลอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องไม่สามารถเป็นผู้ทรงเทวดาได้ ซึ่งผู้ทรงเทวดาในปัจจุบันของชนเผ่ามปี มีชื่อว่า พ่อแก้ว สีคือ

ภาพที่ 18 ศาลเทวดาชนเผ่ามปี

6) สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี

สภาพบ้านเรือนของคนมปีในอดีตอยู่กันอย่างเรียบง่าย ลักษณะเหมือนบ้านคนไทย ภาคเหนือ หันบันไดไปทางทิศตะวันออก การนอนจะหันหัวไปทางทิศตะวันตก บนหิ้งพระในบ้านจะหันหน้าพระพุทธรูปไปทิศเหนือ บ้านเรือนแต่ละหลังตั้งอยู่ชิดกัน มีอาณาบริเวณของบ้านเพียงเล็กน้อย นิยมสร้างบ้านยกพื้นสูง ได้ดูแลเอาไว้มือเครื่องใช้ในการเกษตร และนั่งนอนเล่นในตอนกลางวัน ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนดั้งเดิมของชนเผ่ามปียังคงมีเหลืออยู่ไม่กี่หลัง ซึ่งบ้านหลังเก่าแก่ในหมู่บ้านมปี มีอายุราวๆ 50-60 ปี ขึ้นไปจะทำด้วยไม้แดงหรือไม้ประดู่ ลักษณะเด่นของ

บ้านชนเผ่ามปีอีกลักษณะหนึ่ง ก็คือ ทุกบ้านจะมีห้องสำหรับเตาเผาทุกบ้านและในห้องครัวจะมีเตา
ทำกับข้าวโบราณ (แจงู) ซึ่งทำมาจากดินเป็นรูปสี่เหลี่ยม ปัจจุบันยังคงมีให้เห็นอยู่ 2 หลังคาเรือน
ได้แก่ บ้านพ่อสุตา ยวนศรี และบ้านแม่ใหญ่จำปี เรือนมัน

ภาพที่ 19 สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี และเตาทำกับข้าวโบราณ (แจงู) ชนเผ่ามปี

4.1.3 ผู้รู้ของชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนมปี

นอกเหนือจากศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า มากด้วยคุณค่าแล้ว
ชุมชนมปียังมีผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านหลากหลายแขนงอีกด้วย ดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ ที่	ผู้รู้(ชื่อ-สกุล)	หมู่	ความรู้ด้าน	การแสดงบทบาทในชุมชน
1	นายบัน สีต้อ	4	พิธีกรรมต่างๆ ของชน เผ่ามปี	เป็นผู้นำทางพิธีกรรม ส่งเคราะห์ บูชาหัวทังสี่ เพื่อให้อยู่ดีมีสุข
2	นางหลง วิเย็น	4	วิถีชีวิต/ประวัตินชนเผ่ามปี	ให้ผู้ให้ความรู้ด้านประวัติ ความเป็นมา เรื่องราวของ หมู่บ้านชนเผ่ามปี/วิถีมปี
3	พ่อชม สีต้อ	8	วิถีชีวิต/ประวัตินชนเผ่ามปี	ให้ผู้ให้ความรู้ด้านประวัติ ความเป็นมา เรื่องราวของ หมู่บ้านชนเผ่ามปี/วิถีมปี
4	นายแก้ว สีต้อ	8	การไหว้เทวดา	เป็นผู้ทรงเทวดาประจำ หมู่บ้านของชนเผ่ามปีที่จะ ช่วยดูแล ปกป้องรักษาให้คน

				ในชุมชนที่มีความอยู่ดีมีสุข สมปรารถนาปราศจากภัย อันตราย ภูตผีปีศาจทั้งปวง
5	นายค๊ะ เชื้อนสาม	8	พิธีกรรมชนเผ่ามปี การ ทำไม้กวาด การเป่า	มีความรู้ความสามารถในการ ทำพิธีกรรมต่างๆของชน เผ่ามปี และมีความรู้ ความสามารถในการใช้คาถา ปิดป่าโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ คนในชุมชน และเป็นผู้รู้ใน การทำไม้กวาดในชุมชน
6	นายคัด เชื้อนสาม	8	ทำไม้กวาด	เป็นช่างจักสานไม้กวาด

ตารางที่ 12 ข้อมูลด้านผู้รู้ของชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านชนเผ่ามปี

4.2) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : กระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการ พัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี

จากการลงพื้นที่วิจัยขณะผู้วิจัยได้เชิญชาวบ้านชนเผ่ามปี ผู้เฒ่าผู้แก่ เยาวชน กลุ่มแม่บ้าน
ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสบสวนเขื่อน นักวิชาการซึ่งอยู่ในพื้นที่
กลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมในการให้ข้อมูลถึงบริบทชุมชนมปี ร่วมสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมในชุมชนชนเผ่ามปี รวมถึงเข้าร่วมเวทีเสวนาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาวัฒนธรรม
ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ในชุมชนชนเผ่ามปีเพื่อศึกษาถึงบริบทชุมชนอย่าง
ลึกซึ้ง นอกจากนั้นยังจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ชุมชนมปีได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจจัดโปรแกรม
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชนมปีด้วยการขับเคลื่อนของคนในชุมชนมปีเองโดยชุมชนมปีมี
ส่วนร่วมในการสำรวจ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และทดลองโปรแกรมทัวร์แหล่ง
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้วยคนในชุมชนมปีเอง ดังแสดงกระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีใน
การพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปีตั้งแต่ต้นจนจบ คือ ไปด้วยกัน

4.2.1 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการสำรวจบริบทชุมชนและวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ทางคณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือเชิญประชุมผ่านผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านดงเหนือ หมู่ 4 และบ้านดงใต้ หมู่ 8 ให้ประสานแกนนำชุมชนมปีเข้าร่วมประชุมให้ข้อมูลบริบทชุมชน และประกาศเสียงตามสายเพื่อให้ชาวบ้านมปีและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เข้าร่วมรับฟังเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนให้ความรู้ ความคิดเห็นถึงบริบทชุมชน ศักยภาพของชุมชนชนเผ่ามปี ณ วัดดงเหนือ หมู่ 4 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ เยาวชนชนเผ่ามปี กลุ่มแม่บ้าน พระครู ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสวนเขื่อน และนักวิชาการซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลทั้งหมด 65 คน ในการค้นหาศักยภาพชุมชนตัวคน “คนมปี” ทีมวิจัยมีบทบาทเป็นเสมือนผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเวทีให้กับชาวบ้านมปีได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องเล่าซึ่งกันและกัน รวมถึงกระตุ้นให้คนในชุมชนมปีร่วมค้นหาข้อมูลที่สำคัญของชุมชนมปีที่ยังขาดการบันทึกและการเรียบเรียง รวมถึงประสบการณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลเผยแพร่แก่คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเด็นในการสอบถามข้อมูลบริบทชุมชนมปี ได้แก่ 1) ศักยภาพชุมชน (อาชีพ/ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น อาหาร การแต่งกาย สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย หัตถกรรม อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ/ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม 2) ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี /ตำนาน /เรื่องเล่า /ความเชื่อในชนเผ่ามปี 3) การรวมกลุ่ม/ เครือข่าย (ผลิตภัณฑ์ชุมชน) 4) จุดเด่น/ของดีของชุมชนมปีที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ โดยให้คนในชุมชนมปีร่วมวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ความเป็นไปได้ และอุปสรรคในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปี หลังจากนั้นให้ชาวบ้านมปีได้ประชุมวิพากษ์แหล่งท่องเที่ยวแต่ละสถานที่เพื่อสรุปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวได้จริง ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนมปีจากการร่วมสำรวจของชาวบ้านมปี มีดังต่อไปนี้

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี	
บ้านดงเหนือ หมู่ 4	บ้านดงใต้ หมู่ 8
1. วัดดงเหนือ -พระพุทธรูปไม้สักอายุกว่า 500 ปี -ประเพณีไม้ค้ำสี่ 2. ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี -ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายชนเผ่ามปี -ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี 3. สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี -เตาทำกับข้าวโบราณ (แจ้จุก)	1. วัดดงใต้ -หอธรรม คัมภีร์ใบลาน -ประเพณีสังคหะ -พิธีอุปคุต (พิธีขอฝน) 2. ภูมิปัญญาการทำไม้กวาด 3. ศาลเทวดา หรือ หอเทวดา (ความเชื่อเรื่องเทวดา)

ตารางที่ 13 สถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี
 ที่มา: จากการจัดเวทีชาวบ้านร่วมกับแกนนำชุมชนมปี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2553

ภาพที่ 20 ชาวมปีร่วมสำรวจบริบทชุมชนและวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4.2.2 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปีและจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมปี

1) การกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปี

หลังจากที่คณะวิจัยและชาวบ้านมปีร่วมสำรวจบริบทชุมชนมปี และวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชาวบ้านมปีได้ร่วมกันกำหนดเส้นทางแหล่ง

ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2553 โดยร่วมวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อนำมากำหนดรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ได้แก่

- วัดคงเหนือ
- วัดคงใต้
- ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี
- แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาด
- ศาลเทวดาหรือหอเทวดา
- สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี

โดยทั้ง 6 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมปีกำหนดได้นำมาจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ซึ่งชาวบ้านชุมชนมปีได้ร่วมประชุมสรุปร่วมกัน โดยแบ่งรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 ครึ่งวัน : เยี่ยมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ชมวัดคงเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน

(2) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 1 วัน 1 คืน : เยี่ยมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ชมวัดคงเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี ชมวัดคงใต้ ร่วมกิจกรรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดโดยร่วมลงมือทำกับชาวบ้านมปี ร่วมประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านและรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกแบบวิถีมปี และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี พักค้างคืนตามบ้านและรับประทานอาหารเข้ากับเจ้าของบ้าน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน

นอกจากนั้น จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมปี ที่ชุมชนมปีได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาด้วยตัวชุมชนเองอย่างแท้จริงแล้ว กิจกรรมดังกล่าวยังส่งผลทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้านมปีเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยชาวบ้านมปีได้พบปะ พูดคุยถึงความจำเป็น และปัญหาร่วมกันกับชาวบ้านหมู่บ้านอื่นๆ และผู้นำชุมชนมากขึ้น มีความรัก สามัคคีระหว่างชนเผ่ามปีหมู่ 4 และหมู่ 8 มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้ชาวบ้านเล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถานที่ที่สำคัญของชุมชนมปี และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อร่วมรักษาวัฒนธรรม

ประเพณีอันล้ำค่าของชุมชนปีให้ยู่สืบไป โดยชาวบ้านปีได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนปีด้วยคนในชุมชนปีเอง

2)การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปี

หลังจากที่ชาวบ้านปีได้ร่วมกันกำหนดเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนปีขึ้น ชาวบ้านปี ซึ่งประกอบด้วย แกนนำชุมชน เยาวชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้มีความเห็นร่วมกันเห็นควรจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปีขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนปี โดยจัดเวทีย่างแผนการบริหารจัดการการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปี เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2553 จากนั้นได้มีการเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่บริหารกิจกรรมของชมรมโดยใช้วิธีการเสนอชื่อ และใช้ประชามติเสียงข้างมากจากที่ประชุม ดังมีรายนามคณะกรรมการต่อไปนี้

ชมรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี

รายชื่อคณะกรรมการชมรม

ที่ปรึกษา

- 1) พระครูวิจิตร สิตปาคม
- 2) อาจารย์รักเกียรติ ดาวทอง
- 3) คุณศุภวรรณ ดาวทอง
- 4) คุณธีรภพ เชื้อนสี (หนานหม้วน)
- 5) พ่อบั่น สีคือ

คณะกรรมการชมรม

1) นายวิรุฑูท เขียดชอด	ประธานชมรม
2) นายวิชา เชื้อนสี	รองประธาน
3) นางสาวสุวพันธ์ เชื้อนสี	กรรมการฝ่ายสวัสดิการ
4) นางสาวปทุมทิพย์ เชื้อนสาม	กรรมการฝ่ายสวัสดิการ
5) นางสาวจิตา สีคือ	กรรมการฝ่ายสวัสดิการ
6) นางสาวชุติมา เชื้อนสอง	กรรมการฝ่ายเหรียญก
7) นางสาวขวัญกิริมย์ เชื้อนสี	กรรมการฝ่ายการจัดการแสดง

8) นายเอกชัย เชื้อนสี	กรรมการฝ่ายการจัดการแสดง
9) นางสาวสิริวิมล สีดี	กรรมการฝ่ายการจัดการแสดง
10) นางสาวชาลินี เชื้อนหก	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
11) นางสาวกวีณา สีดี	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
12) นางสาววัลภา เจิงหม่อง	กรรมการฝ่ายติดตาม ประเมินผล
13) นางสาวชญญารัตน์ เชื้อนสี	กรรมการฝ่ายติดตาม ประเมินผล
14) นางสาววิภาวรรณ อุเทน	กรรมการฝ่ายต้อนรับ
15) ค.ญ.นุชทิตา มินา	กรรมการฝ่ายต้อนรับ
16) ค.ญ.สุภารัตน์ เชื้อนสอง	กรรมการฝ่ายต้อนรับ
17) นางสาวชญสิณี เชื้อนสี	เลขานุการ
18) นางสาวธนัญญา คำปิ่นปู่	ผู้ช่วยเลขานุการ

ภาพที่ 21 การประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนปีเพื่อจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมชุมชนปี

ทั้งนี้ สามารถจัดทำเป็น โครงสร้างการบริหารงานของชมรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ชนเผ่ามปีเพื่อแบ่งงานกันทำและกำหนดตัวผู้รับผิดชอบภาระงานฝ่ายงานต่างๆ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการของชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี

หลังจากได้คณะกรรมการบริหารเพื่อดำเนินการของชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีแล้ว สมาชิกชมรมฯ ได้เสนอให้มีการตั้งสำนักงานที่ติดต่อได้ง่าย โดยกำหนดเอาโรงเรียนบ้านดง ตำบลสวนเขื่อน ซึ่งมีอาคารว่างอยู่ และติดกับถนนสะดวกในการเดินทางและติดต่อได้ง่าย

เป็นที่คิดต่อประสานงานหลัก และเพื่อให้การดำเนินงานของชมรมฯประสบความสำเร็จและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการปฏิบัติการภายในชมรมฯเป็นไปด้วยดี จึงมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างข้อบังคับและระเบียบ รวม 18 คน ซึ่งในร่างข้อบังคับและระเบียบของชมรมฯ มีวัตถุประสงค์ในการร่างฯเพื่อไม่ให้คนที่ไม่ทำงานเอาประโยชน์ ไม่เอื้ออำนาจบุคคลใดหรือกลุ่มใดครอบงำชมรมฯ ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์โดยทั่วหน้า รวมถึงกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยดีและโปร่งใส หลังจากสมาชิกรับร่างข้อบังคับฯ จึงได้ข้อบังคับและระเบียบของชมรมฯที่มาจากคนในชุมชนปีร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริงขึ้น สำหรับทุนการดำเนินธุรกิจของชมรมฯ นั้น ที่ประชุมมีมติให้เป็นการระดมหุ้นจากผู้สมัครเป็นสมาชิก ในอัตราหุ้นละ 100 บาท จำกัดคนละไม่เกิน 50 หุ้น เพื่อป้องกันการผูกขาด สำหรับคุณสมบัติผู้สมัครเป็นสมาชิกรับร่างข้อบังคับฯ นั้น ต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนปีบ้านคองเหนือหมู่ 4 และบ้านคองใต้หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เท่านั้น หรืออาจเป็นผู้ที่มีกิจกรรมร่วมพัฒนาชุมชนปี ก็ได้แต่ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานและคณะกรรมการชมรมฯ ตามมติของประชาคมซึ่งมอบหมายให้เป็นผู้พิจารณา ก่อน สำหรับอัตราค่าบริการในแต่ละรายการนำเที่ยว มีดังต่อไปนี้

รายการนำเที่ยวของชมรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี

(1)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 ระยะเวลาครึ่งวัน : เชื่อมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปีชมวัดคองเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน

อัตราค่าบริการ : 100 บาท /คน ซึ่งเป็นอัตราที่รวมค่าบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารกลางวันและน้ำดื่ม

(2)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 ระยะเวลา 1 วัน 1 คืน : เชื่อมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปีชมวัดคองเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี ชมวัดคองใต้ ร่วมกิจกรรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดโดยร่วมลงมือทำกับชาวบ้านมปี ร่วมประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านและรับประทานอาหารเช้าแบบขันโตกแบบวิถีมปี และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี พักค้างคืนตามบ้านและรับประทานอาหารเช้ากับเจ้าของบ้าน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน

อัตราค่าบริการดังนี้ :

- นักท่องเที่ยวไม่เกิน 10 คน ฤๅละ 600บาท /คน
- นักท่องเที่ยว 11-20 คนฤๅละ 500 บาท/คน
- นักท่องเที่ยวตั้งแต่ 21 คนขึ้นไป คนฤๅละ 400 บาท/คน

หมายเหตุ : อัตราค่าบริการดังกล่าว รวมค่าบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารกลางวัน น้ำดื่ม ค่าอาหารเย็นแบบพื้นเมือง ค่าที่พักแบบโฮมสเตย์ ค่าชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมชนเผ่ามปี และค่าอาหารเช้ากับเจ้าของบ้านพร้อมกิจกรรมทำบุญตักบาตรพระยามเช้า

สำหรับเกณฑ์การแบ่งผลประโยชน์ คณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมฯได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวโดยอิงหลักการกระจายรายได้สู่ชุมชน สรุปผลได้ดังนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จะได้รับผลตอบแทน คนละ 100 บาท ต่อการนำเที่ยว 1 ครั้ง หากมีนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ชมรมจะจัดให้มีมัคคุเทศก์นำเที่ยว 2 คน เพื่อดูแลนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวอย่างกระจ่างชัด ด้านการพักโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านนั้นจะได้รับผลตอบแทน 150 ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน โดยเจ้าของบ้านจะต้องจัดเตรียม อาหารเช้าและอาหารตักบาตรพระแก่นักท่องเที่ยวด้วย สำหรับการจัดเตรียมอาหารกลางวันและอาหารเย็นสำหรับนักท่องเที่ยว ชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีได้แบ่งผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มแม่บ้านชุมชนมปี โดยมอบหมายให้กลุ่มแม่บ้านเป็นผู้จัดเตรียมอาหาร ในอัตราเหมาจ่ายคนละ 150 บาท/กลุ่มแม่บ้าน ไม่เกิน 4 คน ต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม ทั้งนี้ให้กลุ่มแม่บ้านจัดคิวหมุนเวียนผลัดกันมาจัดทำโดยใช้อุปกรณ์เครื่องครัวของกลุ่มแม่บ้านส่วนวัดดุดิบนั้นผู้ทำหน้าที่จัดเตรียมอาหารจะใช้เงินค่าบริการที่ได้รับไปซื้อและจัดหาวัตถุดิบเพื่อปรุงอาหาร ส่วนน้ำดื่มระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ทางชมรมฯจะเป็นผู้จัดหาบริการให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนนักแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะได้ค่าตอบแทนคนละ 50 บาท/นักแสดงไม่เกิน 6 คน ต่อการนำเที่ยว 1 กลุ่ม สำหรับค่าบริการที่เหลือจากรายจ่ายแต่ละครั้งของการให้บริการ ชมรมฯจะนำเข้าเป็นผลกำไรของชมรม โดยฝ่ายเหรัญญิกจะนำเข้าฝากกับธนาคารเพื่อนำมาปันผลแก่สมาชิกตามจำนวนหุ้นในการประชุมใหญ่ประจำปี ต่อไป

4.2.3 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี อย่างมีส่วนร่วม

หลังจากการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีอย่างเป็นทางการ คณะกรรมการฯ จึงได้เปิดโอกาสให้สมาชิกชมรมฯเข้าร่วมประชุมเพื่อเตรียมการในการทดลอง

โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ซึ่งสมาชิกชมรมฯ เห็นด้วยกับมติในที่ประชุมให้ทำการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีนำร่องในรูปแบบรายการนำเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ โดยกำหนดให้จัดการทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวดังกล่าวฯ เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2554 โดยคณะวิจัยฯ ได้ทำหนังสือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมเป็นอาสาสมัครนักท่องเที่ยวทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวในชุมชนมปี ประกอบด้วย นักวิชาการในพื้นที่ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสวนเขื่อน ผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวชนมปี กลุ่มแม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ แกนนำชุมชนมปี ทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคงเหนือหมู่ 4 กับ บ้านคงใต้หมู่ 8 และ นักศึกษาสาขาพัฒนาการท่องเที่ยว จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ รวมจำนวน 64 คน เพื่อร่วมกันทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนมปี จากการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี พบว่าชาวบ้านชนเผ่ามปีเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมดังกล่าวและได้เข้าร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีเป็นอย่างดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับชาวบ้านชนเผ่ามปี และอาสาสมัครนักท่องเที่ยวผู้เข้าร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวฯ พบว่าชาวบ้านชนเผ่ามปีมีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมชนเผ่ามปีของคนมากขึ้น ในขณะที่อาสาสมัครนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โปรแกรมการท่องเที่ยว อาหาร การแสดง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ชาวบ้านมปีมีส่วนร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีดังต่อไปนี้

1) ชาวบ้านมปีได้มีส่วนร่วมในฐานะวิทยากรท้องถิ่น

1.1) นายธีรภพ เชื้อนที ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเรื่องเทวดา ซึ่งบรรยายถึงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม ประเพณีของชนเผ่ามปี

1.2) พระครูวิจิตร คีตปาคม เจ้าอาวาสวัดคงเหนือ ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับวัดคงเหนือ ประวัติความเป็นมาของวัดคงเหนือ พระพุทธรูปไม้สักรูปเหมือนหลวงปู่จ้อย ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 500 ปี และธรรมมาศไม้สักเก่าแก่ซึ่งมีลวดลายการแกะสลักอันงดงามประดิษฐานอยู่ ณ วัดคงเหนือ โดยคนมปีมีความเชื่อกันว่าการได้มาสักการะพระพุทธรูปไม้สักจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตให้ประสบพบเจอแต่สิ่งดีงามเข้ามาในชีวิต

1.3) ท่ออินดา ขวนศรี และแม่หลอ วิเย็น ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ามปี (ทั้งรูปแบบการแต่งกายของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีในสมัยก่อนและในปัจจุบัน) และภาษาชนเผ่ามปี

1.4) แม่เป็ง เชื่อนสาม ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาศาลเทวดาหรือการไหว้เทวดา และการสืบทอดการเป็นเทวดา

1.5) พ่อป๋น สีค้อ ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญของชนเผ่ามปี เช่น การทำพิธีกรรมสังคหะหมู่บ้าน การบูชาข้าวทั้งสี่ การไปเทวดา

1.6) พระอธิการกรุง สนุดิโก เจ้าอาวาสวัดคงได้ ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับวัดคงได้ ประวัติความเป็นมาของวัดคงได้ การทำพิธีอุปคุตเพื่อขอฝน และความเป็นมาของหอธรรม คัมภีร์ไบลานเก่าแก่

1.7) พ่อสุตา ขวนศรี และแม่ใหญ่จ๋ามปี เรือนมัน ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี และเตาทำกับข้าวโบราณของชนเผ่ามปี (ซึ่งชาวมปีเรียกว่า “แจงู”)

1.8) นายเพียง พันพิมล ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดซึ่งเป็นผลผลิตของชุมชนมปีและเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ซึ่งชาวมปีมักจะทำเป็นอาชีพเสริมเกือบทุกหลังคาเรือน

ภาพที่ 22 ชาวมปีร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี

4.2.4 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย

หลังจากทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีแล้ว ทางคณะผู้วิจัยฯ ได้จัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชนและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ร่วมเก็บข้อมูลจากคนในชุมชนมปี และร่วมวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้านมปีอีกครั้ง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2554 โดยได้เชิญชาวบ้านมปี และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมตรวจสอบถูกต้องและ

ความสมบูรณ์ของงานวิจัย ประกอบด้วย นักวิชาการในพื้นที่ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสวนเขื่อน ผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวชนมปี กลุ่มแม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ แกนนำชุมชนมปี ทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดงเหนือหมู่ 4 กับ บ้านดงใต้หมู่ 8 เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้เกิดความเที่ยงตรง และมีความเชื่อถือได้

ภาพที่ 23 ชนเผ่ามปีร่วมการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องของงานวิจัย

4.3) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

หลังจากการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ บริบทชุมชนของชนเผ่ามปี ศักยภาพทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี โดยให้แกนนำในชุมชนมปีมีส่วนร่วมในการสำรวจศักยภาพชุมชน ในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี ร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสรุปผล และร่วมกันอภิปรายกลุ่ม โดยมีแกนนำชุมชนมปีเข้าร่วมเวทีระดมสมองตั้งแต่ต้นจนจบจนกระทั่งตกผลึกความคิดในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี รวม 8 ครั้ง ซึ่งมีแกนนำชุมชนมปีเข้าร่วมเวทีดังกล่าว ได้แก่ ผู้สูงอายุ แกนนำชาวชนชนเผ่ามปี กลุ่มแม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง สมาชิกเทศบาลตำบลสวนเขื่อน รวม 2 หมู่บ้าน(บ้านดงเหนือหมู่ 4 และบ้านดงใต้ หมู่ 8) จำนวน 40 คน ส่งผลให้ชุมชนบ้านดงสวนเขื่อนซึ่งเป็นชนเผ่ามปีรู้จักตนเองได้ดียิ่งขึ้น เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนชนเผ่ามปีเห็นถึงศักยภาพทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง เห็นถึงทุนทางสังคมที่ชาวบ้านมปีมีอยู่ และเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาการจัดการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ

ชุมชนมี ซึ่งแกนนำชุมชนมีได้ช่วยกันระดมสมองแหล่งท่องเที่ยวที่ศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี มีดังต่อไปนี้

- 1) วัดคงเหนือ
- 2) วัดคงใต้
- 3) ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี
- 4) แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาด
- 5) ศาลเทวคาหรือหอเทวคา
- 6) สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี

ซึ่งทุกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีได้นำมาจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ซึ่งชาวบ้านชุมชนมีได้ร่วมประชุมสรุปร่วมกันจนตกผลึกเป็นรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ใน 2 รูปแบบ ดังนี้

1) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 ครึ่งวัน : เยี่ยมชมหมู่บ้านสัมผัสนิเวศวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี โดยเริ่มต้นโปรแกรมจากการศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี จากนั้นเยี่ยมชมพระพุทธรูปไม้สักเก่าแก่กว่า 500 ปี ซึ่งประดิษฐานอยู่วัดคงเหนือ และสิ้นสุดโปรแกรมนำเที่ยวด้วยการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี และเตาทำกับข้าวโบราณ (แจ่งงู) ของชนเผ่ามปี

ระยะเวลา : เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน

โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 : ครึ่งวัน

กลุ่มเป้าหมาย : เด็ก เยาวชน คนทั่วไป ช่วงเวลาเหมาะสม : ทุกฤดู

กำหนดการนำเที่ยว

09.00-09.15 น.	กล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี (โรงเรียนบ้านคงเหนือ)
09.15-09.45 น.	เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ณ โรงเรียนบ้านคงเหนือ
09.45-10.15 น.	สักการะพระพุทธรูปไม้สักรูปเหมือนหลวงปู่จ้อยอายุกว่า 500 ปี
ณ วัดคงเหนือ
10.15-11.15 น.	สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ามปี และเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี และเตาทำกับข้าวโบราณ (แจ่งงู) ของชนเผ่ามปี
บ้านพ่อสุตา ชวนศรี และแม่ใหญ่จำปี เรือนมัน
11.15-11.45 น.	เดินทางกลับมายังศูนย์เรียนรู้วิถีมปี (โรงเรียนบ้านคงเหนือ)
11.45-12.45 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

(ขันโตกอาหารพื้นบ้านชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี
(โรงเรียนบ้านดงเหนือ))

12.45-13.00 น.

กล่าวขอบคุณคณะนักท่องเที่ยวและเดินทางกลับ โดยสวัสดิภาพ

2)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 1วัน1คืน : เชื่อมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี สักการะพระพุทธรูปซึ่งทำจากไม้สักรูปเหมือนหลวงปู่จ้อยอายุกว่า 500 ปี ณ วัดดงเหนือ จากนั้นชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี ศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดดงใต้และชมหอธรรมเก่าแก่และคัมภีร์ใบลาน รวมถึงชมรูปแบบการจำลองเหตุการณ์พิธีกรรมที่สำคัญ ณ วัดดงใต้ ได้แก่ พิธีอุปคุต ซึ่งเป็นพิธีที่ใช้ในการขอฝนในอดีตของชนเผ่ามปี และพิธีตั้งกะหมุงบ้าน ซึ่งเป็นพิธีที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์แก่ชาวบ้านปี จากนั้นร่วมศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดด้วยตนเองกับชาวบ้านปี ส่วนในยามค่ำคืนจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือแก่นักท่องเที่ยวและรับประทานอาหารเช้าแบบขันโตกตามวิถีมปี และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี จากนั้นพักผ่อนค้างคืน ณ บ้านพักโฮมสเตย์ ส่วนในเช้าวันรุ่งขึ้น จะได้สัมผัสวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิดในรูปแบบฉบับชนเผ่ามปีในยามเช้า และร่วมทำบุญตักบาตรแบบวิถีมปี จากนั้นร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ ก่อนเดินทางกลับภูมิลำเนาโดยสวัสดิภาพ

ระยะเวลา : เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน

โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 : 1 วัน 1 คืน

กลุ่มเป้าหมาย : เด็ก เยาวชน คนทั่วไป ช่วงเวลาเหมาะสม : ทุกฤดู

กำหนดการนำเที่ยว

เช้าวันที่ 1

09.00-09.15 น. กล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี (โรงเรียนบ้านดงเหนือ)

09.15-09.45 น. เชื่อมชมศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ณ โรงเรียนบ้านดงเหนือ

09.45-10.15 น. สักการะพระพุทธรูปไม้สักรูปเหมือนหลวงปู่จ้อยอายุกว่า 500 ปี
ณ วัดดงเหนือ

10.15-11.15 น. สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ามปี และเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี และเตาทำกับข้าวโบราณ (แจ่งกู) ของชนเผ่ามปี ณ บ้านพ่อสุตา ยวนศรี และแม่ใหญ่จำปี เรือนมัน

- 11.15-12.00 น. ศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดคงได้และชมหอธรรมเก่าแก่และคัมภีร์ไบบลาน ณ วัดคงได้
- 12.00-13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
(ขันโตกอาหารพื้นบ้านชนเผ่ามปี ณ วัดคงได้)
- 13.00-14.00 น. ชมรูปแบบการจำลองเหตุการณ์พิธีกรรมที่สำคัญ ณ วัดคงได้ ได้แก่
-พิธีอุปคุต ซึ่งเป็นพิธีที่ใช้ในการขอฝนในอดีตของชนเผ่ามปี
-พิธีสังคหะหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพิธีที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์แก่ชาวบ้านมปีให้ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านมปีอยู่ดีมีสุข
- 14.00-16.00 น. ร่วมศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดด้วยตนเองกับชาวบ้านมปี ณ บ้านนายเพียง พันพิมล ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ และความภาคภูมิใจด้วยตนเองในการทำไม้กวาดกลับไปเป็นที่ระลึก
- 16.00-18.00 น. เดินทางกลับบ้านพักโฮมสเตย์และทำธุระส่วนตัว (อาบน้ำ)
- 18.00-21.00 น. ร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือแก่นักท่องเที่ยว รับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกแบบวิถีมปี และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี
- 21.00-21.30 น. เดินทางกลับที่พักและพักผ่อนตามอัธยาศัย
- เช้าวันที่ 2
- 07.00-08.00 น. สัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่ายด้วยการทำบุญตักบาตรแบบวิถีมปี ณ วัดคงเหนือ
- 08.00-09.00 น. ร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์
- 09.00-09.15 น. กล่าวขอบคุณคณะนักท่องเที่ยว และการเดินทางกลับ โดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 24 การจำลองพิธีกรรมสังคหะและภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนปี

4.3.1 ผลที่ชนเผ่ามปีได้รับจากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีมีดังต่อไปนี้

1) ชาวมปีมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในการเป็นชาติพันธุ์มปีของตนเองมากขึ้น และเห็นความสำคัญถึงประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตแบบมปีที่สั่งสมมาสมัยบรรพบุรุษมากขึ้น

2) ชาวมปีมีความรู้สึกรักและหวงแหนแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้นและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเน้นเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

3) ชาวมปีมีความเข้าใจกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและชาวบ้านมปีได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อพัฒนาชุมชนมปีให้ดีขึ้น

4) ชาวมปีเกิดจิตสำนึกในการสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชนมปีเพื่อถ่ายทอดแก่เยาวชนคนรุ่นหลังเพื่อเป็นแกนนำหลักของชุมชนต่อไป

5) ชาวมปีเกิดรายได้ในการจัดท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น

6) ชาวมปีและตัวแทนภาคเอกชนเผ่ามปีเกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนและนำเสนอเสนอแนะของอาสาสมัครนักท่องเที่ยวจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มาปรับปรุงวิธีการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

7) เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนมปีอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ นักวิชาการในพื้นที่ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสวนเขื่อน ผู้เฒ่าผู้แก่ เยาวชนมปี กลุ่มแม่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน

พระภิกษุสงฆ์ แขนนำชุมชนมปี ทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคงเหนือหมู่ 4 กับ บ้านคงใต้หมู่ 8 เป็นต้น

4.3.2 ผลที่ได้รับสู่บุคคลภายนอกที่เข้าร่วมโปรแกรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี มีดังต่อไปนี้

1) คนนอกพื้นที่รู้จักชุมชนชนเผ่ามปีมากขึ้น และมีความรู้ มีความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญและวิถีชีวิตของชนเผ่ามปี

2) คนนอกพื้นที่สามารถนำกระบวนการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนมปีไปปรับใช้ในท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่ออนุรักษ์ และเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไปได้

3) คนนอกพื้นที่เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดจิตสำนึกรักษ์ในแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้น

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” ในครั้งนี้ เป็นโครงการวิจัยที่เน้นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ผู้การพัฒนาให้ชุมชนชนเผ่ามปีมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ด้วยตัวชุมชนเอง โดยให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีด้วยคนในชุมชนเอง โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนชนเผ่ามปีได้รวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรชุมชนหรือชมรมขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมและการบริการนักท่องเที่ยว จากผลการวิจัยสามารถนำไปสู่รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทิศทางที่เหมาะสมกับชาวบ้านชนเผ่ามปี ซึ่งได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ซึ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี
- 3) เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

พื้นที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้ หมู่บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งศึกษาเฉพาะหมู่ที่ 4 (บ้านคงเหนือ) และหมู่ที่ 8 (บ้านคงใต้) ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่ามปี เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาคครั้งนี้ คือ 1) กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดลอม ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำชนเผ่ามปีซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยวและมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) 2) กลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง 3) กลุ่มนักท่องเที่ยว นำร่อง ประกอบด้วย ชาวบ้านชนเผ่ามปี รวมถึงกลุ่มเยาวชน และผู้สูงอายุชนเผ่ามปีที่สนใจมีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ และนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว ชั้นปีที่ 2 จากแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 64 คน 3) กลุ่มประชาชนชนเผ่ามปีทั่วไป โดยแบ่งเป็นสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีทั้งหมด 40 คน และประชาชนชนเผ่ามปีทั่วไปในหมู่ที่ 4 บ้านคงเหนือ จำนวน 20 คน และหมู่ 8 บ้านคงใต้ จำนวน 20

คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากหัวหน้าครอบครัว ทั้งหมด 150 ครอบครัวที่ปรากฏอยู่จริงในพื้นที่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2553 ถึงเดือนกันยายน 2554

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมณี

ชุมชนมณีมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมณี ดังต่อไปนี้

1. บริบทชุมชนมณี ประวัติความเป็นมาและเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่ามณี

ชนเผ่ามณี เป็นชนเผ่าที่อพยพมาทางเทือกเขาแถบทิเบตและจีน ลงมาทางแคว้นสิบสองปันนา และมาตั้งรากฐานอยู่ในประเทศไทย ณ บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ กว่า 300 ปีมาแล้ว ส่วนใหญ่ชนเผ่ามณีประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ส่วนอาชีพเสริมนิยมทำไม้กวาดคอกหญ้าขายแทบทุกหลังคาเรือน ลักษณะโดดเด่นของชาวมณี คือ มีการนับถือเทวดา มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ภาษามณีเป็นภาษาที่จัดอยู่ในแขนงโลโล และจัดเป็นโลโลได้ ตระกูลธิเบต - พม่า ใกล้ชิดกับภาษาอีกคือ บิซู และผู้น้อย นอกจากนั้นชุมชนมณี ณ บ้านคงตำบลสวนเขื่อน ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายและมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น การไหว้บูชาเทวดา พิธีกรรมอุปคุต พิธีกรรมสังคหะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดคอกหญ้า อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น การประกอบอาหารท้องถิ่นที่ผสมผสานด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิด เช่น ย่ำเทา (ย่ำสาหร่ายที่เก็บในคันนา) แอ็บผักทะเล (ห่อหมกผักชะอม) หลามบอน (นำบอนผสมเครื่องปรุงใส่ในกระบอกไม้ไผ่ไปปิ้ง) เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ถือเป็นจุดเด่นของชุมชนชนเผ่ามณีที่น่าศึกษาเรียนรู้และนำค้นหาสำหรับผู้ที่มิวิวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพของชนเผ่ามณี

2.1) วัดคงเหนือ : วัดคงเหนือถือเป็นศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อาทิเช่น ประเพณีไม้ค้ำสี่ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนเผ่ามณี ที่มีอายุกว่า 400 ปี มีเจ้าอาวาส คือ พระครูวิจิตร ศิลปาคม นอกจากนั้นยังเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปไม้สักเป็นรูปเหมือนหลวงปู่จ้อย ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 500 ร้อยปี และมีธรรมมาตไม้สักซึ่งในปัจจุบันหา

ดูได้ยาก โดยคนมปีมีความเชื่อว่าการได้มาสักการะพระพุทธรูปไม้สักจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตให้ประสบพบเจอแต่สิ่งดีงามเข้ามาในชีวิต

2.2) วัดคงได้ : วัดคงได้สร้างก่อนวัดคงเหนือ ถือเป็นศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อาทิเช่น ประเพณีสังคหะ (หรือ สะเคาะเคราะห์ ทำขึ้นในแรมเจ็ดค่ำ เดือน 8) พิธีอุปทูต (พิธีขอฝนในอดีต) และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนเผ่ามปี ที่มีอายุกว่า 500 ปี มีเจ้าอาวาส คือ พระอธิการกรุง สันติโร นอกจากนี้ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวของหอธรรมและคัมภีร์โบราณโบราณซึ่งได้บันทึกคำสั่งสอนต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและประวัติต่างๆไว้ เป็นภาษาถิ่น โดยอนุญาตให้ขึ้นหอธรรมได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น

2.3) ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี : ตั้งอยู่ที่ โรงเรียนบ้านคงเหนือ หมู่ 4 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งศูนย์เรียนรู้วิถีมปีจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเรื่องเทวดา ภูมิปัญญาท้องถิ่น (การแต่งกาย ภาษา อาหาร พื้นบ้าน)ของชนเผ่ามปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงองค์ความรู้และอัตลักษณ์ของการเป็นชนเผ่ามปี ให้เกิดการสืบสาน การอนุรักษ์ ถ่ายทอดแก่อนุชนคนรุ่นหลังต่อไปไม่ให้สูญหาย คงอยู่สืบไป

2.4) แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาด : การทำไม้กวาด เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปีที่มีมานานสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันแทบทุกหลังคาเรือนจะทำไม้กวาดเป็นอาชีพเสริมหลังจากว่างเว้นจากฤดูกาลทำนาเพื่อสร้างรายได้เสริมในครอบครัว เป็นภูมิปัญญาของคนชนเผ่ามปีที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ และรักษาสืบไป

2.5) ศาลเทวดา หรือ หอเทวดา : ตั้งอยู่กลางทุ่งนา บ้านคงได้ หมู่ 8 ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมไหว้เทวดา โดยชนเผ่ามปีนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่ชนเผ่ามปีเรียกว่า “เทวดา” ซึ่งจะสร้างศาลเทวดาไว้ประจำหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นศาลเพียงตา ไม่ใหญ่มาก โดยมีความเชื่อว่าเป็นเทวดา(คือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว)ของชนเผ่ามปีที่จะช่วยดูแล ปกป้องรักษาให้คนในชุมชนมปีมีความอยู่ดีมีสุข สมปรารถนาตามที่ได้อธิขอกับเทวดาไว้ และปราศจากภยันอันตราย ภูตผีปีศาจทั้งปวง ซึ่งจะมีการไหว้เทวดาทุกวันที่ 16 เมษายน หรือช่วงหลังประเพณีสงกรานต์ของทุกปี เชื่อกันว่าพ่อเทวดาจะมาครบทุกองค์ (ในช่วงปีใหม่เมือง) ซึ่งการไหว้เทวดาจะไหว้ปีละ 4 ครั้ง ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันปีใหม่ และวันสงกรานต์ ถ้าเป็นวันสงกรานต์ชาวบ้านมปีทั้งหมดทุกหลังคาเรือนจะไปร่วมไหว้เทวดา ณ ศาลเทวดา แต่ถ้าเป็นวันอื่นชาวบ้านมปีจะนำของสักการะมารวมไว้ที่บ้านผู้ทรงเทวดา เพื่อให้ผู้ทรงเทวดาประจำหมู่บ้านไปประกอบพิธีไหว้เทวดาให้ ซึ่งในประเทศไทยจะมีพิธีแบบนี้เพียง 2 ที่เท่านั้น คือ บ้านสะแกเงิน จังหวัดน่าน และบ้านคงสวนเขื่อน จังหวัดแพร่ การเป็น “ผู้ทรงเทวดา” จะสืบทอดจากบรรพบุรุษที่เคยเป็นผู้ทรงเทวดามาก่อน

จากรุ่นสู่รุ่น ไปยังลูก หลาน ญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย ของคนที่เป็นผู้ทรงเทวดา บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับ ไม่สามารถเป็นผู้ทรงเทวดาได้ ซึ่งผู้ทรงเทวดาในปัจจุบันของชนเผ่ามปี มีชื่อว่า พ่อแก้ว สีคือ

2.6) สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี : สถาปัตยกรรมของชนเผ่ามปีในอดีตอยู่กันอย่างเรียบง่าย ลักษณะเหมือนบ้านคนไทย ภาคเหนือ หันบันไดไปทางทิศตะวันออก การนอนจะหันหัวไปทางทิศตะวันตก บนหิ้งพระในบ้านจะหันหน้าพระพุทธรูปไปทิศเหนือ บ้านเรือนแต่ละหลังตั้งอยู่ชิดกัน มีอาณาบริเวณของบ้านเพียงเล็กน้อย นิยมสร้างบ้านยกพื้นสูง ได้ดูแลเอาไว้เก็บเครื่องใช้ในการเกษตร และนั่งนอนเล่นในคอนกลางวัน ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนดั้งเดิมของชนเผ่ามปียังคงมีเหลืออยู่ไม่กี่หลัง ซึ่งบ้านหลังเก่าแก่ในหมู่บ้านมปี มีอายุราวๆ 50-60 ปี ขึ้นไปจะทำให้ด้วยไม้แดงหรือไม้ประดู่ ลักษณะเด่นของบ้านชนเผ่ามปีอีกลักษณะหนึ่ง ก็คือ ทุกบ้านจะมีหิ้งสำหรับเทวดาทุกบ้านและในห้องครัวจะมีเคาท์ทำกับข้าวโบราณ (แจ๋ง) ซึ่งทำมาจากดินเป็นรูปสี่เหลี่ยม ปัจจุบันยังคงมีให้เห็นอยู่ 2 หลังคาเรือน ได้แก่ บ้านพ่อสุคา ขวนศรี และบ้านแม่ใหญ่ จำปี เรือนมัน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี

หลังจากชุมชนมปีได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีชาวบ้านหลายเวที ทำให้ชาวบ้านมปีมองเห็นตัวตน ความเป็นคนมปี รู้ถึงปัญหา และศักยภาพของชุมชนตนเอง ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมสู่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในชุมชนมปี โดยชาวบ้านมปีมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปีทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ ดังต่อไปนี้

1. ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการสำรวจบริบทชุมชนและวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ทีมวิจัยมีบทบาทเป็นเสมือนผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเวทีในการค้นหาศักยภาพชุมชนตัวตน “คนมปี” ให้กับชาวบ้านมปีได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องเล่าซึ่งกันและกัน กระตุ้นให้คนในชุมชนมปีร่วมค้นหาข้อมูลที่สำคัญของชุมชนมปีที่ยังขาดการบันทึกและการเรียบเรียง รวมถึงประสบการณ์ของผู้เล่าผู้แก่ที่ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลเผยแพร่แก่คนรุ่นหลังต่อไป โดยให้ชาวบ้านมปีได้ประชุมวิพากษ์แหล่งท่องเที่ยวแต่ละสถานที่เพื่อสรุปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวได้จริง ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนมปีซึ่งผ่านการร่วมสำรวจของชาวบ้านมปี ณ บ้านคองเหนือ หมู่ 4 และบ้านคองใต้ หมู่ 8 มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมชนเผ่ามปี ประกอบด้วย 1)วัดคงเหนือ (ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไม้สักอายุกว่า 500 ปี) 2)ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี (ศูนย์ข้อมูล ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี รวมถึงประเพณี พิธีกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมภาษา และการแต่งกายของชนเผ่ามปี 3)สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านและเคาทำกับข้าวโบราณ (แจ่ง)ของชนเผ่ามปีซึ่งหาได้ยากในปัจจุบัน 4)วัดคงใต้ (สถานที่ประดิษฐานหอธรรมและคัมภีร์โบราณโบราณและเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมสังคหะ และพิธีอุปคุต (พิธีขอฝนของชนเผ่ามปีโบราณ) 5)ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำไม้กวาด 6) ศาลทวดคา หรือหอทวดคา(ความเชื่อเรื่องทวดคาถือเป็นความเชื่อที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นแบบแผนประเพณีปฏิบัติที่มีความสำคัญกับชีวิตและจิตวิญญาณของชนเผ่ามปี)

2. ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนมปีและจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมปี

ชาวบ้านมปีได้ร่วมกันกำหนดเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นและร่วมสร้างรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ใน 2 รูปแบบ ดังนี้

(1)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 ครึ่งวัน : เยี่ยมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ชมวัดคงเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน

(2)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 1วัน1คืน : เยี่ยมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ชมวัดคงเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี ชมวัดคงใต้ ร่วมกิจกรรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดโดยร่วมลงมือทำกับชาวบ้านมปี ร่วมประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านและรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกแบบวิถีมปี และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี พักค้างคืนตามบ้านและรับประทานอาหารเข้ากับเจ้าของบ้าน เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน

และเพื่อให้การดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีมีประสิทธิภาพ และมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ชาวบ้านมปีได้จัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมปีขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนมปี โดยเกิดจากความคิดของคนในชุมชน ร่วมทำโดยชุมชน และเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน โดยมีการจัดโครงสร้างการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการชมรมฯเพื่อแบ่งงานกันทำและกำหนดตัวผู้รับผิดชอบภาระงานฝ่ายงานต่างๆ ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้สมาชิกชมรมฯได้รับ

ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถกำกับดูแล ติดตามประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไป ด้วยดีและโปร่งใส

3. ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชนเผ่ามปี อย่างมีส่วนร่วม

ชาวบ้านมปี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมเป็นอาสาสมัครนักท่องเที่ยว ทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และบริบททาง วัฒนธรรมของชุมชนมปี การทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ส่งผลให้ ชาวบ้านชนเผ่ามปีรู้จักและเข้าใจตัวตนของตนเองมากขึ้น รวมถึงรู้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางปัญญาของตนเองมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่ามปีและเห็น ความสำคัญในความเป็นชาติพันธุ์ชนเผ่ามปี รวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ตนเองมากขึ้น ในขณะที่อาสาสมัครนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการ ให้บริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โปรแกรมการท่องเที่ยว อาหาร การแสดง และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ชาวบ้านมปีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทดลอง โปรแกรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ประกอบด้วย 1)ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นบรรยายความรู้เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเรื่องเทวดา 2) ร่วมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจัดนำเที่ยวตาม โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่า มปี 3)ร่วมเป็นสมาชิกเข้าร่วมประกอบกิจการบ้านพักโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ชนเผ่ามปีกับคนในพื้นที่ 4)ร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญแก่นักท่องเที่ยวและดำเนินการแสดง ให้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมปี 5)ร่วมเป็นผู้ประกอบการ ในการจัด ทำอาหารและเครื่องดื่มให้นักท่องเที่ยว

4 ชนเผ่ามปีมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย

ในการดำเนินงานวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ชาวบ้านมปี และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องและความ สมบูรณ์ของข้อมูลงานวิจัยเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรง ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและ ได้ข้อมูลที่แท้จริง ตรงกับชุมชนมปีมากที่สุด ในทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบการวิจัยโดยใช้กระบวนการสรุป บทเรียนและจัดทำเอกสารรายงานการประชุมทุกครั้งหลังจากจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละ กิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อให้ชาวบ้านมปีได้ทบทวนถึงข้อมูลที่ให้กับทางคณะวิจัยอีกครั้งและยืนยัน ถึงความถูกต้องและตรงกับความต้องการของชุมชนมปีอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมณีที่ เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

หลังจากการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ บริบทชุมชนของชนเผ่ามณี ศักยภาพ
ทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณี จากนั้นชาวบ้านมณีได้ร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์
ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสรุปผล และร่วมกันอภิปรายกลุ่ม ตั้งแต่ต้นจนจบจนกระทั่งตกผลึก
ความคิดในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณี รวม 8 ครั้ง ส่งผลให้ชุมชน
บ้านคงสวนเขื่อนซึ่งเป็นชนเผ่ามณีรู้จักตนเอง ได้ดียิ่งขึ้น เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้
ชุมชนชนเผ่ามณีเห็นถึงศักยภาพทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง เห็นถึงทุนทางสังคมที่
ชาวบ้านมณีมีอยู่ และเห็นถึง โอกาสในการพัฒนาการจัดการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ
ชุมชนมณี ซึ่งชาวมณีได้ช่วยกันระดมสมองแหล่งท่องเที่ยวที่ศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมชนเผ่ามณี มีดังต่อไปนี้ 1)วัดคงเหนือ 2)วัดคงใต้ 3)ศูนย์เรียนรู้วิถีมณี 4)แหล่งศึกษาภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาด 5)ศาลเทวดาหรือหอเทวดา 6)สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามณี
ทั้งนี้ทุกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณีได้นำมาจัดเป็น
เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณี ซึ่งชาวมณีได้ร่วมประชุมสรุปร่วมกัน จนตกผลึกเป็น
รูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณี ใน 2 รูปแบบ คือ 1)โปรแกรมการนำเที่ยว
ที่ 1 : เยี่ยมชมหมู่บ้านสัมพัตวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามณี โดย
เริ่มต้น โปรแกรมจากการศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามณี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมณี จากนั้นเยี่ยมชม
พระพุทธรูปไม้สักเก่าแก่กว่า 500 ปี ซึ่งประดิษฐานอยู่วัดคงเหนือ และสิ้นสุด โปรแกรมนำเที่ยวด้วย
การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามณี และเตาทำกับข้าวโบราณ (แจ๋ง) ของชนเผ่ามณี
ระยะเวลาของโปรแกรมทัวร์ : เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน 2)โปรแกรม
การนำเที่ยวที่ 2 : เยี่ยมชมหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามณี
ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามณี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมณี สักการะพระพุทธรูปซึ่งทำจาก ไม้สักรูป
เหมือนหลวงปู่จ้อยอายุกว่า 500 ปี ณ วัดคงเหนือ จากนั้นชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามณี
ศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดคงใต้และชมหอธรรมเก่าแก่และคัมภีร์โบราณ รวมถึงชมรูปแบบ
การจำลองเหตุการณ์พิธีกรรมที่สำคัญ ณ วัดคงใต้ ได้แก่ พิธีอุปคุต ซึ่งเป็นพิธีที่ใช้ในการขอฝนใน
อดีตของชนเผ่ามณี และพิธีตั้งคหะหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพิธีที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์แก่ชาวบ้านมณี
จากนั้นร่วมศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดด้วยตนเองกับชาวบ้านมณี ส่วนในยามค่ำ
คืนจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือแก่นักท่องเที่ยวและรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกตามวิถีมณี
และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามณี จากนั้นพักผ่อนค้างคืน ณ บ้านพักโฮมสเตย์ ส่วนใน
เช้าวันรุ่งขึ้น จะได้สัมผัสวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิดในแบบฉบับชนเผ่ามณีในยามเช้า และร่วมทำบุญตัก

บาตรแบบวิถีมปี จากนั้นร่วมรับประทานอาหารเข้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ ก่อนเดินทางกลับภูมิลำเนาโดยสวัสดิภาพ ระยะเวลาของโปรแกรมทัวร์ : เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน

ผลที่ได้รับจากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนปีที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนปี ก่อเกิดผลกระทบเชิงบวกใน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1)ผลที่ได้รับจากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนปีกับชาวบ้านปี คือ (1)ชาวมปีมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในการเป็นชาติพันธุ์มปีของตนเองมากขึ้น (2)ชาวมปีมีความรู้สึกรักและหวงแหนแผ่นดินเกิดของตนเองร่วมเป็นส่วนหนึ่งผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยเน้นเชิงอนุรักษ์ (3)ชาวมปีมีความเข้าใจกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและชาวบ้านปี (4)ชาวมปีเกิดจิตสำนึกในการสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนมปีเพื่อถ่ายทอดแก่เยาวชนคนรุ่นหลังและร่วมสร้างแกนนำหลักของชุมชนต่อไป (5)ชาวมปีเกิดรายได้ในการจัดท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น (6)ชาวมปีและตัวแทนมคฤเทศก์ชนเผ่ามปีเกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนและพัฒนาแนวทางการให้บริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยวอย่างค่อเนื่อง (7)ชนเผ่ามปีเกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนปีด้วยชุมชนเองอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนด้วยการพึ่งตนเองได้ในระยะยาว 2)ผลที่ได้รับจากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนปีกับบุคคลภายนอก คือ (1)คนนอกพื้นที่รู้จักชุมชนชนเผ่ามปีมากขึ้น และมีความรู้ มีความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญและวิถีชีวิตของคนชนเผ่ามปี (2)คนนอกพื้นที่สามารถนำกระบวนการจัดทำ โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนปีไปปรับใช้ในท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่ออนุรักษ์ และเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นๆ ค่อไปได้ (3)คนนอกพื้นที่เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดจิตสำนึกรักภักดีในแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้น

อภิปรายผล

จากการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1.การพัฒนาการดำเนินกิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ที่ผสมผสานการใช้เทคนิคในกระบวนการพัฒนาหลายวิธี ได้แก่ เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย (focus group discussion) เทคนิค SWOT Analysis

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม เช่น การฝึกปฏิบัติจริง การระดมสมอง และกิจกรรมสัมพันธ์ โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว โดยให้คนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ อุดร วงษ์ทับทิม และคณะ (อ้างใน สินธุ์ ตรีโรบล, 2546) ได้กล่าวในโครงการ “ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ธิ อำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ว่า การดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ประชาชนทุกคนล้วนเป็นเจ้าของทรัพยากร การจะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์คือท้องถิ่นต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น และมีฉันทานุมัติของคนในท้องถิ่น ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงตั้งแต่ต้น โดยเริ่มจากการประชุม ระดมความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางดำเนินงาน ประเมินผลงาน และรับผลประโยชน์ โดยนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตวิถีการผลิตของชุมชน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยในการกำหนดการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ในการวางแผน ดำเนินงาน และร่วมสรุปบทเรียนร่วมกัน สอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2542) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้น นอกจากจะเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการก่อตั้งและการดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชน สร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์กำไรแล้ว บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงสังคม (change agent) ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้อีกด้วย ซึ่งหมายความว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้น อาจจะเป็นบุคคลจากภายนอกชุมชน หรือ มาจากภายในชุมชน (ผู้นำชุมชน) ก็ได้ ต้องสามารถวิเคราะห์เข้าใจชุมชนนั้นอย่างถ่องแท้ มีเป้าหมายและแผนงานการพัฒนาที่ชัดเจน และมีกระบวนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ การติดตามประเมินผลที่ละเอียด และมีกลไกของการดำเนินการพัฒนาทั้งทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัสดุ รวมถึงเครื่องมือต่างๆด้วย เช่นเดียวกับปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาควรตั้งอยู่บนฐานของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งอยู่บนการตัดสินใจของชุมชน อยู่บนการมีส่วนร่วมที่ดึงมาจากฐานรากและต้องนำไปสู่ความมั่นคงของการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ที่เน้นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของท้องถิ่นชนเผ่าม้งปิดกั้นจนคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นชนเผ่าม้งดั้งเดิม โดยต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในด้านระบบนิเวศวิทยา และมีวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไปด้วยกัน สอดคล้องกับ David A. Fennell (1999) ได้เสนอแนวคิดการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวไม่ควรช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน แต่ควรมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด โดย Fennell ได้เสนอคุณสมบัติที่

สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน ควรประกอบไปด้วย 5 ประการ ดังต่อไปนี้ 1)ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทน มายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชน โดยควรมีการเตรียมความพร้อม เพื่อให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยกับครอบครัวของตนเอง 2)ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่มุ่งสร้าง "เพื่อสมาชิกในชุมชน" แต่ไม่ใช่ "เพื่อนักท่องเที่ยว" 3)ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอันจะนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม ที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกเป็นจำนวนมาก 4)ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึก ในการเคารพและรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว 5)ต้องเป็นการท่องเที่ยว ที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

2.แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่มีศักยภาพ ประกอบด้วย บริบทชุมชนมปีซึ่งเป็นชนเผ่าที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมีประวัติความเป็นมาของการก่อเกิดชาติพันธุ์ที่น่าสนใจ รวมถึงความเชื่อเรื่องเทวดาซึ่งชนเผ่ามปีนับถือและมีคุณค่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนมปีจากอดีตจวบจนปัจจุบัน อีกทั้งมีวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปีที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ นอกจากนั้นยังมี โบราณสถานและ โบราณวัตถุที่ล้ำค่าและหาได้ยากในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของ ศูนย์กลางความรู้แห่งชาติ (2550) ซึ่งให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ นูมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ นอกจากนั้นยังรวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ในรอบปี ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น และได้สัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญในท้องถิ่น ได้รับความเพลิดเพลินชื่นใจในสุนทรียศิลป์ ได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งการจะพัฒนาสังคมหรือชุมชนใดๆ จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนก่อนเพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้สังคมหรือชุมชนนั้นๆ สามารถพัฒนาขึ้นได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2540) ดังนั้นในขั้นตอนนี้ จึงมีการศึกษาบริบทชุมชนมปีและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ รวมถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ามปี ซึ่งชุมชนชนเผ่ามปีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่ง

ห้องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ประกอบด้วย 1)วัดคงเหนือ (ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไม้สักอายุกว่า 500 ปี) 2)ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี (ศูนย์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของชนเผ่ามปี รวมถึงประเพณี พิธีกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมภาษา และการแต่งกายของชนเผ่ามปี) 3)สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านและเตาทำกับข้าวโบราณ (แจ่ง) ของชนเผ่ามปีซึ่งหาได้ยากในปัจจุบัน 4)วัดคงใต้ (สถานที่ประดิษฐานหอธรรมและคัมภีร์โบราณโบราณและเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมสังคหะ และพิธีอุปคุต (พิธีขอฝนของชนเผ่ามปีโบราณ) 5)ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำไม้กวาด 6)ศาลเทวดา หรือหอเทวดา(ความเชื่อเรื่องเทวดาถือเป็นความเชื่อที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นแบบแผนประเพณีปฏิบัติที่มีความสำคัญกับชีวิตและจิตวิญญาณของชนเผ่ามปี)

3.กระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี ดำเนินการขึ้นในพื้นที่บ้านคง (หมู่ 4 และหมู่ 8) ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมปีเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมและบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมปีอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่ง วีระพล ทองมา (2551) ได้กล่าวว่า ชุมชนจะต้องมีความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคีและพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน ด้วยการเริ่มที่คนในชุมชนต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ต้องแท้เสียก่อน อีกทั้งจำเป็นต้องรู้จักริเวศระศาสตร์สังคมตนเอง ซึ่งปรากฏการณ์ใดๆ จะมีความหมายอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับคนที่มอง การที่จะรู้ว่าสังคมใดมีลักษณะอย่างไร หรือ จะเข้าใจสังคมใด จะต้องมองสังคมนั้นด้วยสายตาของคนในสังคมนั้นเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2540) ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของชนเผ่ามปีในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนมปี ได้เริ่มต้นด้วย 1)การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้“ค้นหาตัวตนคนมปี” ซึ่งทีมวิจัยมีบทบาทเป็นเหมือนผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเวทีชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมปีมองเห็นตัวตน ความเป็นคนมปี รู้ถึงปัญหา และศักยภาพ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางปัญญาของชุมชนตนเอง ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมสู่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในชุมชนมปี จากนั้นแกนนำชนเผ่ามปีจึงได้ 2)ร่วมกำหนดเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นและร่วมสร้างรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี ใน 2 รูปแบบ คือ 1)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1: เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน สำหรับรูปแบบกิจกรรมเป็นการเยี่ยมชมหมู่บ้าน วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี ศึกษาความเป็นมาของชนเผ่ามปี ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีมปี ชมวัดคงเหนือ ชมสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านชนเผ่ามปี 2)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 : เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน สำหรับรูปแบบกิจกรรมเป็นการเยี่ยมชมหมู่บ้าน วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปีเหมือนโปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 แต่เพิ่ม

กิจกรรมในส่วนภาคกลางคืนโดยนักท่องเที่ยวจะได้ร่วมประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกแบบวิถีมณี และชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามณี พักบ้านพักโฮมสเตย์ ในยามเช้าร่วมกิจกรรมคักบาตร และร่วมรับประทานอาหารเช้ากับเจ้าของบ้าน และเพื่อให้การดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณีมีประสิทธิภาพ และมีความเข้มแข็งที่ตนเองได้ ชาวบ้านมณีจึงได้ 3)ร่วมจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมณีขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนมณี โดยเกิดจากความคิดของคนในชุมชน ร่วมทำโดยชุมชน และเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน โดยมีการจัดโครงสร้างการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการชมรมฯ เพื่อแบ่งงานกันทำและกำหนดตัวผู้รับผิดชอบภาระงานฝ่ายงานต่างๆ ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้สมาชิกชมรมฯ ได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถกำกับดูแล ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยดีและโปร่งใส สอดคล้องกับ กรอบสิทธิพิเศษ (อ้างใน สินธุ์ ตรีภต, 2546) ได้ยกตัวอย่างกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่าอย่างมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวของชนเผ่าตนเอง นอกจากนั้นยังใช้กฎจารีต พิธีกรรม ประเพณี แผนงานท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือบริหารจัดการในชุมชนด้วย มีการจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว โดยนำเข้ากลุ่มท่องเที่ยวร้อยละ 60 พัฒนาโรงเรียนร้อยละ 15 พัฒนาชุมชนร้อยละ 15 สนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 10 เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการคิดโดยชุมชน ทำโดยชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง 4)ชนเผ่ามณีร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนมณี ส่งผลให้ ชาวบ้านชนเผ่ามณีรู้จักและเข้าใจตัวตนของตนเองมากขึ้น รวมถึงรู้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางปัญญาของตนเองมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่ามณีและเห็นความสำคัญในความเป็นชาติพันธุ์ชนเผ่ามณี รวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้จากการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โปรแกรมการท่องเที่ยว อาหาร การแสดง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ชาวบ้านมณีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณี ประกอบด้วย 4.1)ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่น 4.2)ร่วมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 4.3)ร่วมเป็นผู้ประกอบการกิจการบ้านพัก โฮมสเตย์ 4.4)ร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญแก่นักท่องเที่ยวและดำเนินการแสดงให้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมณี 4.5)ร่วมเป็นผู้ประกอบการในการจัดทำอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในกระบวนการสุดท้าย ชาวบ้านมณีได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย ร่วมกับหน่วยงานที่มีส่วน

เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนในการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลงานวิจัยเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรง ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและได้ข้อมูลที่แท้จริงตรงกับชุมชนปีมากที่สุดในทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบการวิจัยโดยใช้กระบวนการสรุปทบทเรียนทุกครั้งหลังจากจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อให้ชาวบ้านปีได้ทบทวนถึงข้อมูลที่ให้กับทางคณะวิจัยอีกครั้งและยืนยันถึงความถูกต้องว่าตรงกับความต้องการของชุมชนปีอย่างแท้จริง

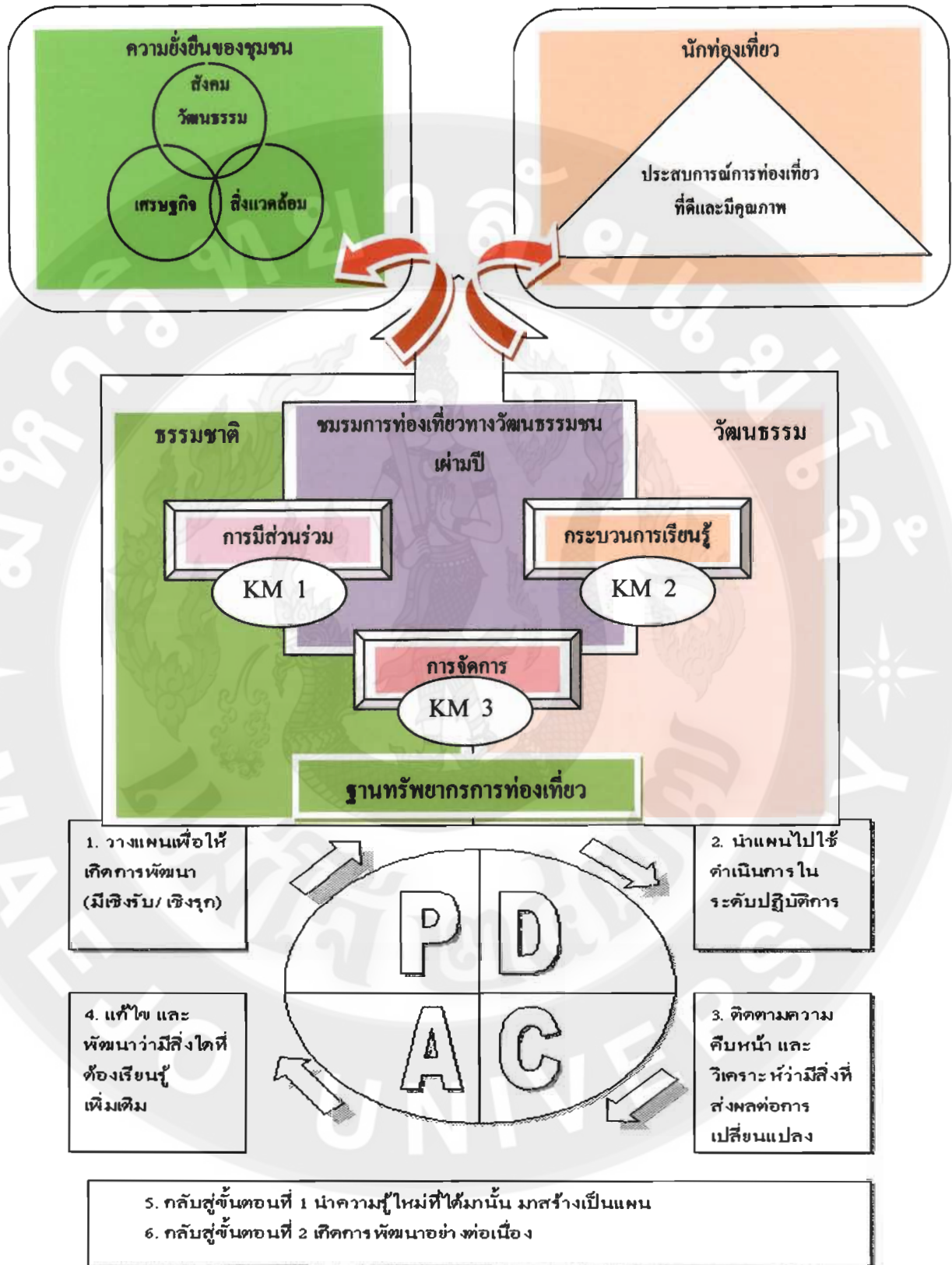
4)รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปี บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน เกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คู่การดำเนินการบริหารจัดการบนพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในระหว่างชุมชนด้วยกันและชุมชนกับนักท่องเที่ยว ซึ่งคนในชุมชนปีมีส่วนร่วมในการจัดการทุกกระบวนการ สอดคล้องกับสินธุ์ ใสรอบล (2546) ซึ่งได้สรุปทบทเรียนที่ได้จากการวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ ได้สรุปถึงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1)ด้านพื้นที่และฐานทรัพยากรชุมชน 2)ด้านกระบวนการเรียนรู้ 3)ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม 4)ด้านวิธีการจัดการของชุมชน เช่นเดียวกับ พงณา สวนศรี (2546) ที่ได้ระบุว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2)องค์กรชุมชน 3)การจัดการ และ 4)การเรียนรู้ ซึ่งชนเผ่ามปีมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปของชมรมฯ ที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการกลางในการดำเนินกิจกรรมและบริการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีการกำหนดโครงสร้าง การบริหารจัดการ การระดมทุนเพื่อเป็นทุนดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และการกำหนดเกณฑ์การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างชัดเจนและเป็นธรรม นอกจากนั้นทางชมรมฯ มีรูปแบบกิจกรรมและการบริการต่างๆให้นักท่องเที่ยวเลือกใน 2 รูปแบบ โดยคำนึงถึงศักยภาพและความสามารถในการรองรับได้ของชุมชน ประกอบด้วย 1) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 : เชื่อมชมหมู่บ้านสัมพัทธ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่ามปี เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลาครึ่งวัน 2)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 : เชื่อมชมหมู่บ้าน วัฒนธรรมประเพณี ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดกับชาวบ้านปี ชมการแสดงดนตรีพื้นเมืองของชนเผ่ามปี และร่วมทำบุญตักบาตรสัมพัทธ์วิถีชีวิตชนเผ่ามปีในยามเช้า เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน กับ 1 คืน รวมถึงมีการทดลองนำเที่ยวและมีการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชมรมฯ โดยจัดเวทีสรุปทบทเรียนสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมและการบริการเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการบริการให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสิ่งที่สำคัญอีกองค์ประกอบที่ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพคือ การเน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการที่

เริ่มจากการรวมกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผน การดำเนินงาน กิจกรรมการท่องเที่ยว และการประเมินผลจากการดำเนินงานกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยการพึ่งตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับ คารุณี บุญธรรม (2546) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยา จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนม้งบ้านน้ำเค-สถานก๋วย มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก สวนสมุนไพร ของเถาทั่ว องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การจักสาน การประดิษฐ์เครื่องเงิน การแปรรูปสมุนไพร การประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา และมีกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมชุมชน แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งจากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษา วัฒนธรรมเทศกาลปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการ การท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ความสำคัญกับ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้สร้าง โอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านและกลุ่มเยาวชนและเด็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

5) ผลที่ได้รับจากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในปีที่เหมาะสม กับบริบทของชุมชนปี ก่อเกิดผลกระทบเชิงบวกใน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ชาวบ้านมปี มีความ เข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในการเป็นชาติพันธุ์ปีของตนเองมากขึ้น มีความรู้สึกรักและหวงแหน แผ่นดินเกิดของตนเองและร่วมเป็นส่วนหนึ่งผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยเน้นเชิง อนุรักษ์ อีกทั้งส่งผลให้ชาวมปีมีความเข้าใจกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและชาวบ้านมปี ร่วม ถึงทำให้ชาวมปีเกิดจิตสำนึกในการสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนมปีเพื่อถ่ายทอดแก่เยาวชนคนรุ่นหลังและร่วมสร้างแกนนำ หัวใจของชุมชนต่อไป เกิดรายได้ในการจัดท่องเที่ยวในชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนอย่างค่อเนื่อง เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนมปีด้วยชุมชนเอง อย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนด้วยการพึ่งตนเองในระยะยาวได้ สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตต์ วัฒนา (2546) ได้กล่าวไว้ว่า ผลกระทบทางด้านบวกจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยัง

นำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้านให้ดีขึ้น ด้วย(ศิริพร พันธุติ, 2552) ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมุ่งเน้นให้มีความยั่งยืนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา 2) บุคคลภายนอก รู้จักชุมชนชนเผ่ามปีมากขึ้น มีความรู้ มีความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญและวิถีชีวิตของคนชนเผ่ามปี สามารถนำกระบวนการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนมปีไปปรับใช้ในท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่ออนุรักษ์ และเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไปได้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดจิตสำนึกรักบ้านแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้น

ดังนั้น “รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชนเผ่ามปี” (MPI race’s cultural tourism management model หรือ MCTMM model) มีลักษณะดังนี้

แผนภูมิที่ 3 “รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชนเผ่าปี”

(MPI race's cultural tourism management model หรือ MCTMM model)

ปัญหาจากการดำเนินงานวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีปัญหาในการปฏิบัติและการวิจัย ดังนี้

- 1) การตีความในการให้ข้อมูลโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุชนเผ่ามปี ผู้สูงอายุชนเผ่ามปีส่วนใหญ่จะนิยมสื่อสารเป็นภาษามปีทำให้ผู้วิจัยตีความหมายได้ยาก ต้องให้คนในพื้นที่ช่วยเป็นต้นในการแปลความให้ ซึ่งต้องใช้เวลานานในการถอดความ
- 2) เนื่องจากประชากรวัยแรงงานชนเผ่ามปี ส่วนใหญ่จะนิยมประกอบอาชีพไปรับจ้างในเมือง ทำให้ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีกลุ่มเป้าหมายวัยแรงงานเข้าร่วมเวติน้อย

ข้อเสนอแนะ

ควรนำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปี ไปทดลองใช้กับพื้นที่อื่นๆที่มีสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และชาติพันธุ์ที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบว่ามีความเหมือนและมีความแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้พึงระลึกลถึงบริบทที่ต่างกันของแต่ละพื้นที่ด้วย

- 1)ควรมีการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “พัฒนาผู้มัคคุเทศก์ชนเผ่ามปี” ขึ้นในพื้นที่เพื่อสืบทอดความรู้ในการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและสืบสานต่อจากมัคคุเทศก์ที่เป็นผู้ใหญ่ได้

- 2)ควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่ามปีไว้ในสถานศึกษาในพื้นที่เพื่ออนุรักษ์และหวงแหนสิ่งๆในชุมชนชนเผ่ามปี อาทิเช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นชนเผ่ามปี ให้คงอยู่สืบไป

- 3)สถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรกำหนดให้กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามปีที่บ้านคง ตำบลสวนเขื่อน เป็นห้องเรียน “ปุ่นผญา ภูมิปัญญาคนมปี” เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ นอกห้องเรียน สำหรับเด็ก เยาวชน และผู้ที่สนใจทั่วไป โดยให้สมาชิกชมรมฯเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายให้ความรู้

- 4)ควรสร้างนักวิจัยท้องถิ่นชนเผ่ามปีเพื่อเป็นฟันเฟืองหนึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนและพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5)นายกเทศมนตรีตำบลสวนเขื่อน ควรนำแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามปีบรรจุเป็นนโยบายในแผนสามปี(2556-2559) และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเกิดการอนุรักษ์หวงแหนถิ่นแผ่นดินเกิดและวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่ามปีให้มีคุณค่าดำรงอยู่สืบไป

6)นายกเทศมนตรีตำบลสวนเขื่อน ควรส่งเสริมการจัดงานเทศกาลและประเพณีที่สำคัญๆของชุมชนมปีให้คงอยู่ตลอดไปโดยมีการจัดงานอย่างสม่ำเสมอประจำปี รวมถึงชักชวนให้ประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญและเข้าร่วมในเทศกาลและประเพณีของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1)ควรทำการวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดแพร่ บนเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ เช่น วัดพระธาตุถิ่นเถนหลวง ศูนย์เรียนรู้วิถีไทลื้อชาวบ้านถิ่น น้ำตกแม่แคม น้ำตกนาภูเขา ถ้ำกบ ถ้ำมรกต ถ้ำหลวง ถ้ำแก้ว เพื่อสร้างจุดขายที่น่าสนใจเพิ่ม

2)ควรจัดทำกรวิจัยเรื่องการสร้างตลาดนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เนื่องจากว่าชุมชนยังขาดศักยภาพในการทำการตลาด

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐณิย์ ทวีผล. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง: กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : http://www.soc.cmu.ac.th/~socant/thesis_all/Nuttanee_Thaveephon.htm [7 กันยายน 2550]
- คารุณี บุญธรรม. 2546.การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ จังหวัดพะเยา : http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=RDG44N0023 [6 กันยายน 2550]
- นำชัย ทนุผล. 2542. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่ : สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2546. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุษยสฤกษ์ อเนกสุข. การท่องเที่ยวชุมชน.หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 31 มกราคม 2547. :http://www.homestayfanclub.com/home%20stay%20article/ community_tourism.htm [6 กันยายน 2550]
- ประทีป มูลเถา.2546. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา หมู่บ้านคอยเลียม ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สถาน. 2543. นวัตกรรมศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนา สวานศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. ภาษามปี: <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%9B%E0%B8%B5> [15 กันยายน 2551]
- วีระพล ทองมา. 2551. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวบนวิถีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่ : คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. 2543. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเคเอนสโคร์
- ศิริพร พันธุลี. 2552. การศึกษาศักยภาพของชุมชนห้วยหม้ายเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 มีนาคม-เมษายน

- ศูนย์กลางความรู้แห่งชาติ. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม :<http://www.tkc.go.th/index.aspx?pageid=157&parent=111&directory=1204&pagename=content> [8 ตุลาคม 2550]
- สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวหนองบัว. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: <http://www.tournont.com/?ContentID=ContentID-060726100203694> [15 กันยายน 2551]
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : วนิศาเพรส (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค).
- สนธยา พลศรี. 2545. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. การวิจัยและพัฒนา : <http://www.thaiail.com/research/whatisresearch.htm> [15 กันยายน 2551]
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน : <http://www.stou.ac.th/Tourism> [10 พฤษภาคม 2549]
- Fennell, D. A. 1999. *Ecotourism: An Introduction*. New York : Routledge.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ร่วมให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ร่วมให้ข้อมูล

แกนนำชนเผ่าม้งปี บ้านคองเหนือ หมู่ 4 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่
1.	นางสาวสุทพริดา สีคือ	113/1
2.	นายชวลิต เขียวยอด	1/3
3.	นางศรีสุภา เรือนมัน	108
4.	นายแฝง สีคือ	130/1
5.	นางสาวกิดติญา ฤาปนา	56
6.	นางสาวลักขมมี สมทุ่ง	201
7.	นางหล่อน วิเฮิน	182
8.	แม่แปง สีคือ	5
9.	นางขอย เขื่อนหนึ่ง	6/2
10.	นางจิตรมลา ภูดี	77/3
11.	นางแสงดาว เขื่อนสาม	233
12.	นายเสาร์ เขื่อนสี่	139
13.	นางบัวทอง กระจุกถนูนุรักษ์	112/1
14.	นางฟองแก้ว สารทอง	142/2
15.	นางรัตนภรณ์ เขื่อนหนึ่ง	6
16.	นายใหม่ เขียวยอด	113
17.	นางวราภรณ์ สีคือ	23
18.	นายสมบุรณ์ ขวนศรี	112/1
19.	แม่กานแก้ว ประเดรบุญ	16/3
20.	นายปิ่น สีคือ	133/1
21.	แม่สุธานี ปริชญานุกุลวงศ์	175
22.	ค.ญ.เจนจิรา เขื่อนสี่	123/2
23.	นายจักรินทร์ เขื่อนสาม	174
24.	นายแก้ว เขื่อนสอง	200
25.	นายจันทร์ เขื่อนสาม	76
26.	นางจ๋ำปี เรือนมัน	137
27.	นายวีระบุท เขียวยอด	123

แกนนำชนเผ่ามปี บ้านคงหนือ หมู่ 4 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่
28.	นายชม สีคือ	56
29.	นางสาวสุวนันท์ เชื่อนสี	77/2
30.	ค.ช.เอกชัย เชื่อนสี	2/1
31.	นางสาวขวัญภรณ์ เชื่อนสี	2/1
32.	นางสาวพรปวีณ์ แปะใจ	220
33.	นายวิทยา เชื่อนสี	77/2
34.	นางสาวกวีณา สีคือ	9
35.	นางสาววิภา เจิงหม่อง	225
36.	นางสาวชาลินี เชื่อนหก	136
37.	นางสาวครุณี ขวนสี	215
38.	นางสาวนัญญา คำปิ่นปู่	139
39.	ค.ญ.นุชทิดา มินา	139/1

แกนนำชนเผ่ามปี บ้านคงหนือ หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่
40.	นายเที่ยง พัฒนพิบล	108
41.	นายมอญทัช อุจัน	69
42.	นางเบิ่ง เขียดยอด	71
43.	แม่บุญธรรม เรือนมัน	76
44.	นางวันซ้อน เชื่อนหก	81
45.	แม่สม วิเฮ็น	110
46.	นายแก้ว สีคือ	20
47.	พ่อศักดิ์ เชื่อนสาม	112
48.	นายเพชร อูระวัง	113
49.	แม่อินทร์ ก่อเกียรติวิรุฬห์	2
50.	นางศรีไพร เชื่อนสาม	117
51.	นางสวย สีคือ	39
52.	แม่วี ขวนศรี	93

แกนนำชนเผ่ามณี บ้านคงเหนือ หมู่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่
53.	นางสาวปทุมทิพย์ เชื้อนสาม	114
54.	นางสาวสิริวิมล สีคือ	8
55.	นางสาวจิตา สีคือ	10
56.	นายจักรภพ สีคือ	20/1

อาสาสมัครนักท่องเที่ยวจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	สาขาวิชา
1.	นายรัชชัย วงศ์เดือน	พัฒนาการท่องเที่ยว
2.	นางสาวชกร สว่างอัมพร	พัฒนาการท่องเที่ยว
3.	นางสาวกมลทิพย์ ชาวคง	พัฒนาการท่องเที่ยว
4.	นายกัณฑ์กนิษฐ ศึกษาวร	พัฒนาการท่องเที่ยว
5.	นางสาวกาญจนา ขอบสูงเนิน	พัฒนาการท่องเที่ยว
6.	นายกิตติพงษ์ แซ่หล่อ	พัฒนาการท่องเที่ยว
7.	นางสาวเกษรที รัตนนุกิจ	พัฒนาการท่องเที่ยว
8.	นางสาวคณิดา วงศ์คำลือ	พัฒนาการท่องเที่ยว
9.	นายจิรพัฒน์ แสงศักดิ์ศรี	พัฒนาการท่องเที่ยว
10.	นายจิรภาส แซ่จัน	พัฒนาการท่องเที่ยว
11.	นางสาวชลดา เพ็ชรธัญกร	พัฒนาการท่องเที่ยว
12.	นางสาวภูษาพร จันดาหาร	พัฒนาการท่องเที่ยว
13.	นายณัฐพนธ์ แก้วสุจริต	พัฒนาการท่องเที่ยว
14.	นางสาวณัฐวรา ปุ่มะ	พัฒนาการท่องเที่ยว
15.	นายธน ไชติ อ้อยลี	พัฒนาการท่องเที่ยว
16.	นางสาวธนารักษ์ อิ่มเสมียน	พัฒนาการท่องเที่ยว
17.	นายธนศ พิมพ์ศรีกล้า	พัฒนาการท่องเที่ยว
18.	นางสาวปภาพิnth เชื้อวชาญ	พัฒนาการท่องเที่ยว

อาสาสมัครนักทอ่งเที่ยวจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-นพว่ เณิมพระเกียรติ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	สาขาวิชา
19.	นางสาวประภาวัลย์ ไชยวิเศษ	พัฒนาการท่องเที่ยว
20.	นายปรัชญา กุณาปาน	พัฒนาการท่องเที่ยว
21.	นางสาวปริญญา ทานนคร	พัฒนาการท่องเที่ยว
22.	นางสาวพรประภา สิทพันธ์	พัฒนาการท่องเที่ยว
23.	นางสาวพรพิมล แก้วสุวรรณ	พัฒนาการท่องเที่ยว
24.	นางสาวพันธุ์ยุบล สวัสดิ์	พัฒนาการท่องเที่ยว
25.	นางสาวมาลี แซ่เจ็ย	พัฒนาการท่องเที่ยว
26.	นายรัชชานนท์ เสงสะตุน	พัฒนาการท่องเที่ยว
27.	นางสาวรัชดาภรณ์ ศิริบุตร	พัฒนาการท่องเที่ยว
28.	นางสาวรัตติยา อิ่มแ่ม	พัฒนาการท่องเที่ยว
29.	นางสาวลัทธวรรณ นาคกุลนันท์	พัฒนาการท่องเที่ยว
30.	นางสาววนาดี คุ้มคะสิน	พัฒนาการท่องเที่ยว
31.	นางสาววรรณ ฤปะ	พัฒนาการท่องเที่ยว
32.	นางสาววาทีณี รักภักดี	พัฒนาการท่องเที่ยว
33.	นางสาววิภาวี คิพงษ์	พัฒนาการท่องเที่ยว
34.	นางสาววิรดา สิริโกควิบูลย์	พัฒนาการท่องเที่ยว
35.	นางสาวศิริรภา แผลมทอง	พัฒนาการท่องเที่ยว
36.	นายสวัช เชชติ	พัฒนาการท่องเที่ยว
37.	นางสาวสายไหม มั่งมี	พัฒนาการท่องเที่ยว
38.	นายสิทธิศักดิ์ เจริญสุข	พัฒนาการท่องเที่ยว
39.	นางสาวสุกัญญา เงินจันทร์	พัฒนาการท่องเที่ยว
40.	นายสุทธิพงษ์ สิ้นประมะวญ	พัฒนาการท่องเที่ยว
41.	นางสาวสุทาร์คน์ รังมี	พัฒนาการท่องเที่ยว
42.	นางสาวสุนารี เชื้อบุญมี	พัฒนาการท่องเที่ยว
43.	นางสาวแสงระวี ปรีสิทธิ์	พัฒนาการท่องเที่ยว
44.	นางสาวอภิญา อินค๊ะวงค์	พัฒนาการท่องเที่ยว

ภาคผนวก ข
ประมวลภาพลงพื้นที่วิจัย

รูปกิจกรรมทำวิจัย

จัดเวทีสำรวจบริบทชุมชนและวัฒนธรรมชนเผ่ามณีที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการชมรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่ามณี

ผู้นำชุมชนปี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ร่วมจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ชนเผ่ามปี

แกนนำชุมชนปี และอาสาสมัครนักท่องเที่ยวร่วมทดลองโปรแกรมทัวร์

เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมณีปี โปรแกรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
การผลิตไม้กวาดดอกหญ้า

แกนนำชุมชนและชาวบ้านมณีปีร่วมตรวจสอบงานวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล นางสาวศิริพร พันธุ์ หัวหน้าโครงการวิจัย
ประวัติการศึกษา

ปีจบ	ระดับปริญญา	วิชาเอก	สถาบันการศึกษา
2543	ปริญญาตรี (ศศ.บ)	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ฝรั่งเศส)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2546	ปริญญาโท (วท.ม.)	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและ องค์การ)	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง : อาจารย์ สาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่เฉลิมพระเกียรติ 17 หมู่ 3 ต.แม่ทราย อ. ร้องกวาง จ.แพร่ 54140

โทรศัพท์ 054-648593-5 #6065 หรือ 086-6546504 โทรสาร 054-648596

e-mail: phuntulee@gmail.com

สาขาวิชาที่ชำนาญเป็นพิเศษ

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสังคม การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาองค์กรและชุมชน การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

ประสบการณ์ด้านการสอน

สอนวิชาด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมมนุษย์ วิชาองค์การและการจัดการ วิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาการท้องถิ่น วิชามนุษยสัมพันธ์และการบริหารงานบุคคล วิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ วิทยาศาสตร์และศิลป์แห่งปัญญาชน แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ประสบการณ์การทำวิจัย

- โครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจคอกหยวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย” ปี 2549 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก กระทรวงวัฒนธรรม หัวหน้าโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 35 %
- โครงการวิจัย เรื่อง “การศึกษาเรื่องราวของชุมชนห้วยหม้ายเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ปี 2549 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หัวหน้าโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 70 %
- โครงการวิจัย เรื่อง “การศึกษาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของธุรกิจการทำมีคบ้านหนองห้า อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผู้ร่วมโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 20 %
- โครงการวิจัย เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนห้วยหม้ายอำเภอสองจังหวัดแพร่” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หัวหน้าโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 60 %

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล นางสาวประไพพรรณ กวีเกษม ผู้ร่วมวิจัย

ประวัติการศึกษา

5. ประวัติการศึกษา

ปีที่ยัง	ระดับปริญญา	วิชาเอก	สถาบันการศึกษา
2541	ปริญญาตรี (ศศ.บ)	ภาษาไทย	สถาบันราชภัฏธนบุรี
2546	ปริญญาโท (กศ.ม.)	ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง : อาจารย์ สาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ 17 หมู่ 3 ต.แม่ทราย อ. ร้องกวาง จ.แพร่ 54140

โทรศัพท์ 054-648593-5 #6075 หรือ 089-5183569 โทรสาร 054-648596

e-mail:phuntulee@gmail.com

สาขาวิชาที่ชำนาญเป็นพิเศษ

การวิจัยภาษาไทยถิ่น และคติชนวิทยา

ประสบการณ์ด้านการสอน

สอนวิชาศาสตร์และศิลป์แห่งปัญญาชน ภาษาไทย คติชนวิทยา การสื่อสารแก่นักศึกษา
ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ประสบการณ์การทำวิจัย

-งานวิจัย : “รายงานการศึกษาชุดคติชนคนไทยและภาษาไทยถิ่น เล่มที่ 2 : เรื่อง ระบบเสียง
ภาษาไทยถิ่นใต้ ชุมชนทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง” ปี 2545 พิมพ์โดยภาควิชาภาษาไทย
และภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หัวหน้าโครงการวิจัย สักต่วน
วิจัย 100%

-สารนิพนธ์ เรื่อง “พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์จากหนังสือจินตคามณีฉบับพระโหราธิบดีมาสู่ภาษาไทยปัจจุบัน” สารนิพนธ์ระดับปริญญาโท ปี2546 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หัวหน้าโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 100%

-โครงการวิจัย เรื่อง “คำรับอาหารที่บ้านภาคเหนือและวัฒนธรรมการกิน: กรณีศึกษาอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่” ปี 2550 (นำเสนอภาคบรรยายในการประชุมวิชาการนานาชาติ “ทัศนวิทยา: รากแก้วมนุษยชาติและการจัดการ” มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา). หัวหน้าโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 100%

-โครงการวิจัย เรื่อง “ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่” ปี 2550 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ หัวหน้าโครงการวิจัย สักส่วนวิจัย 100% (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล นายวัฒนา วัฒนขานนท์ **ผู้ร่วมวิจัย**
ประวัติการศึกษา

ปีที่ยอบ	ระดับปริญญา	วิชาเอก	สถาบันการศึกษา
2540	ปริญญาตรี (วท.บ)	สันตนาการ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2544	ปริญญาโท (กศ.ม.)	พลศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง : อาจารย์ สาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่เฉลิมพระเกียรติ 17 หมู่ 3 ต.แม่ทราย อ. ร้องกวาง จ.แพร่ 54140

โทรศัพท์ 054-648593-5 #6090 หรือ 081-6979331 โทรสาร 054-648596

e-mail:wattana_rc13@hotmail.com

สาขาวิชาที่ชำนาญเป็นพิเศษ

การดูแลด้านสุขภาพ นันทนาการ และกีฬา

ประสบการณ์ด้านการสอน

สอนวิชาด้านสุขภาพเพื่อการดำรงชีวิต การจัดการนันทนาการ พลศึกษา แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ